

BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİNDE

Grigori Petrov

Çeviren: Ayser Ali

12. basım

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Atatürk'ün
tavsiye
ettiği kitap

GRİGORİ PETROV
BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİNDE

ÖZGÜN ADI
В СТРАНАТА БЕЛИТЕ ЛИЛИИ

BULGARCADAN ÇEVİREN
AYSER ALİ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2020
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: NİSAN 2021, İSTANBUL
XII. BASIM: MART 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-370-2

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 44865

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

beyaz zambaklar ülkesinde

GRİGORİ PETROV

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş.....	vii
Tarihten Dersler.....	3
Kahramanlar ve Halk.....	5
Suomi'nin Tarihi.....	10
Snellman.....	12
Kilise ve Halk.....	16
Eğitim Görevlileri.....	20
Kışla – Halk Okulu.....	23
Futbol.....	31
Ebeveynler ve Çocuklar.....	38
Karokep (Kişiliğin Dramı).....	44
Aydınlar ve Halk.....	58
Jarvinen, Okunen ve Thomas Gulbe	
Nasıl Kral Oldu?.....	62
Köylüler, İşçiler ve Küçük Zanaatkârlar.....	75
Halk Şifacısı Doktor.....	86
Rahip MacDonald.....	92
Sonsuz Mücadele (Rahip MacDonald'ın Anlattığı	
Bir Efsane).....	107

Sunuş

İlk defa 1928 yılında Bulgarcadan dilimize çevrilen *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* Türk aydınlarının dikkatini çekerek, yıllarca ülkede uygulanması gereken bir eğitim ve kalkınma modeli olarak görüldü, görülmeye de devam ediyor.

Yüzyılın başında kitabın Balkanlara ulaşmasının hikâyesi de epey ilginçtir. O dönemde Rusya'da teoloji eğitimi gören üniversite öğrencisi Dino Bojkov'un eline Grigori Petrov'un *Işığa Doğru* adlı kitabı geçer. Kitapta yazarın Finlandiya'da geçirdiği günleri anlatan ve Bojkov'un zihninde derin bir iz bırakan bir makale yer almaktadır. 1910 baharında öğretmenini ve aynı zamanda yakın dostu Grigori Petrov ile buluştuklarında ise Petrov'un *Bataklıklar Ülkesi* adlı kitabı yayımlanmıştır.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında, küçük Finlandiya devasa, hukukun işlemediği, birçok sorunla uğraşan Rusya'ya kıyasla benzersiz şekilde elverişli bir konumdadır. Rus yasaları ve otoritenin geçerli olmadığı ülkede, siyasi ve dinî inançları nedeniyle tehdit ve zulüm gören herkes manevi bir sığınak, dostça bir ortam, yaratıcılık ve özgür ifade koşulları bulur.

Hâliyle bu inanılmaz ülke Grigori Petrov ve Bulgar takipçisinin sözlerinde, düşüncelerinde ve duygularında daimî bir yer edinir. Daha sonra Dino Bojkov bazı yerel der-

gilerde de izlenimlerini paylaşır. Sokaklarda, tren istasyonlarında, otellerde, müzelerde asayiş ve disipline, kim olduğu ve neye benzediği fark etmeksizin insana duyulan tam güven ve saygıya hayranlığını ifade eder.

Petrov'un Finlandiya ve halkını imrenilecek bir düzeye getiren Fin aydınlarının başarıları hakkında bir kitap yazma ve bu kitapla "Bulgaristan'a bir model koyma" fikri doğar. Dino Bojkov bunu Bulgaristan'da tercüme edip yayımlayacak ve kitap Bulgar aydınları için bir eylem planı olacaktır. Ancak savaş ve ardından gelen Ekim Devrimi'yle birlikte Grigori Petrov milyonlarca göçmenin kaderini paylaşmak zorunda kalır. Önce Sırbistan'a yerleşir, ardından Sofya Üniversitesi'nde profesör ve öğretim görevlisi olarak görev alır. Bu yıllarda, "Bulgar aydınlarına ithaf edilmiştir," notunu düşerek *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* eserinin ilk kopyasını Bulgarcaya çevrilmek üzere Bojkov'a teslim eder.

Beyaz Zambaklar Ülkesinde II. Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda bütün Balkanlarda aydın ve gençlerin kılavuzu haline gelir kısa sürede. Yayımlanmasının ardından kısa sürede Türkçeye de kazandırılan bu değerli eseri yıllar sonra yine Bulgarcadan çevirirken yazarın hayatını, düşünce ve ideallerini, sadık takipçisi ve dostu Dino Bojkov'un gözlerinden aktarmış gibi hissettiğimi söylemekten mutluluk duyuyorum.

Peki bugün? Birleşmiş Milletler Finlandiya eğitim sistemini dünyanın en iyilerinden biri olarak nitelendiriyor. Ülkede okuryazarlık oranı yüzde yüz. Kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla Avrupa'da ilkler arasında. Finlandiya, endüstriyel ve laboratuvar ekipmanlarında, iletişim teknolojisinde dünya liderlerinden biri. Yüksek yaşam standardına sahip bu küçük ülkenin "kuruluş" hikâyesinden alınacak birçok ders var hâlâ.

Ayser Ali

Bulgar aydınlarına ithaf edilmiştir.

Tarihten Dersler

Bundan birkaç on yıl önce Moskova Devlet Tiyatrosu'nun duvarlarında birden büyük çatlaklar peyda olmuş. Çatlaklar temellerden çatıya kadar ulaşmış, bir gün tüm binanın çöküp içindeki ya da çevresindeki insanları ezmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştı.

Bu çatlakların sebeplerini araştırmaya başlamışlar. Kazıp birkaç yerden temellerine ulaştıktan sonra Moskova Devlet Tiyatrosu'nun devasa taş binasının çoktan çürümüş, ahşap bir temel üzerine inşa edildiğini görmüşler.

Yüz yıl önce Moskova'daki tiyatronun devasa taş gövdesi yapılırken yere kalın kazıklar çakılmış, üstlerine de meşe kirişler döşendikten sonra kalın ve yüksek taş duvarlar örülmüştü.

O dönem için binanın temeli yeterli görülüyordu.

Tiyatro da yüz yıl ayakta kalmayı başarmıştı ancak zaman da kendi işini görüyordu. Kalın kirişler çürümüş, taş duvarlar yere doğru eğilmeye, çatlamaya başlamış ve çökme tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı.

Ne yapılmalıydı? Binayı yıkmak mı gerekiyordu?..

Mühendislerin kararı farklıydı. Köşelerden başlayarak, yavaş yavaş çürük kirişleri büyük granit taşlarla değiştirdiler, böylece tüm temeli yenilediler. Devlet tiyatrosunun devasa binası yeni, sağlam temeller üzerine oturmuş oldu. Bugün de hâlâ dimdik ayakta duruyor.

Devletlerin tarihi, ulusların devlet deneyimi Moskova'daki devlet tiyatrosunun tarihine benzer. Devlet düzeninin eski temelleri, halkların yönetimindeki eski yol ve yöntemler zamanla eski güç ve anlamını yitirerek, zayıf ve savunulamaz hale gelir.

Bilge bir atasözü vardır: “Yeni toplumlar beraberinde yeni şarkılar getirir.” Kuşaklar değişiyor. Yenileniyor. Beraberlerinde de yeni kavramlar, yeni arzular, yeni talepler getiriyorlar.

Ve yeni kuşakların miadını gerçekten çoktan doldurmuş eski bir rejim altında zorla tutulmaması gerekir; aksine daha makul ve adil, daha güçlü temelleri olan bir devlet yönetimi imkânı serilmeli ayaklarının altına. Akıllı devlet adamları olan ülkelerde bu zaten yapılıyor. Kitlelerin yönetiminde daha akılcı, daha adil hükümet biçimlerini barış içinde, kargaşa ve yıkım olmaksızın tam zamanında sunuyorlar. Diğerlerindeyse ya devletin yönetimini ve halkın eğitimini aşamalı ama sürekli olarak iyileştirmenin gerekli olduğunu anlamıyor ya da anlamak istemiyorlar.

Devlet yaşamının duvarları çöküyor, çatlaklar görünüyor, bu çatlaklar derinleşiyor ama gerekli ilgi gösterilmiyor. Eskiden sağlam ve görünüşte güçlü devletlerin yıkılması şaşırtıcı mı? Eski Pers İmparatorluğu çöktü. Eski Türkiye ve eski Avusturya da çöktü. Nihayetinde o büyük Rusya ve eski Almanya, Bismarckların, Wilhelmilerin Almanya'sı da çöktü.

Eski Ahit'te yazılanlara göre güçlü ama zalim bir krala ait sarayın duvarlarında şu ateşten sözler belirir: “Mene, tekeli, fares.”¹

Bu sözlerin manasını ve önemini Bilge Daniel açıklamış:

1 *Eski Ahit*, Daniel 5:25-27. (ç.n.)

Mene: Tanrı senin krallığının günlerini saydı ve ona son verdi.

Tekel: Terazide tartıldın ve eksik bulundun.

Peres: Krallığın ikiye bölünerek Medler'le Persler'e verildi.

Bu sözler ürkütücü bir uyarıdır. Eski krallığın canlılığını kaybettiğini ve yok olmaya mahkûm olduğunu söylemektedir.

Antik Roma'nın üzücü kaderi, Felipe'nin ve Alba dükünün büyük İspanyol monarşisi, XV. Louis'in Fransa monarşisi, daha sonra Rusya'daki Romanov hanedanının trajedisi, Hohenzollern Almanya'sı ve Habsburgların Avusturya'sı; bunların hepsi tarihin ateşten sözleridir.

“Mene, tekel, fares.”

Acele kararlar vermeyin. Küçük kişisel çıkarlarınızın ve endişelerinizin peşinden koşmayın kurtçuklar gibi. Ülkenizin temellerini yeniden güçlendirmeyi düşünün. Halkınızın yeniden daha iyi, daha yüksek eğitim alması üzerine kafa yorun.

Ve tarih bazı ülkelerin ve halkların üzücü kaderiyle, alınlığında bu ürkütücü sözlerle yazılırken, diğer ülke ve insanların refahının parlak sayfalarında, devlet yaşamının nasıl ve hangi şekilde güçlendiği, kitlelerin nasıl eğitildiği hakkında öğretici örnekler de verir; devletlerin yaşamlarının nasıl sağlamlaştırılacağını, halkın sığır sürüsü ya da büyük, çalışkan karınca yuvası haline dönüştürülmeden makul ve neşeli bir yaşamın kurucusu, milyonlarca insanın oluşturduğu büyük bir sanatçı kılmayı da öğretir.

Kahramanlar ve Halk

Bir ülkenin hazin sonu ya da çirkin kargaşası da, bazı halkların mutlu bir yaşam inşasındaki iyi örnekleri de sadece devlet adamları, bakanlar, krallar veya parlamento üyeleri için önemli değildir.

Her ikisi de halkın her bireyini, her vatandaşı etkiler.

Erkek ve kadınlar, yaşlı ve gençler, şehirli ve köylüler, beyin gücüyle ya da kaba elleriyle çalışanlar olsun...

Devletlerin gücü ve zayıflığı, ulusların refahı veya çürümesi sadece yöneticilerin yetkinliğine veya yetersizliğine bağlı değildir. Yöneticiler ne olursa olsun, iyi ya da kötü, kahraman ya da zalim her zaman halklarının bir yansımasıdır. Bunlar halkın ruhunun bir kopyası, kitlelerin üretimidir. Halk nasılsa onlar da öyledir. Bu nedenle uzun zaman önce her ulusun hak ettiği hükümete ve yöneticilere sahip olduğu söylenmiştir.

Daha açık ifade etmek ve maalesef anlaşılamayan bu önemli gerçeği doğrulamak için eski felsefi-tarihî bir soruna değinmeye izin verin.

Ulusların tarihini kim yazar? Devletlerin ve tüm insanlığın hayatındaki en büyük olaylar kimler tarafından yönlendirilir? İngiliz düşünür Carlyle'ın kahraman dediği bireylerden, yani tek başına, yüce insanlar tarafından mı? Yoksa tüm ulusun ortak çabasından, kitle ruhunun güçlenmesi ya da gerilemesinden mi?

Carlyle ilk görüşü destekleyip kanıtlamaya çalışırken, ikinci görüşün en güçlü sözcüsü ve yorumcusu Lev Tolstoy'du.

Carlyle, *Kahramanlar ve Tarihte Kahramanlık* adlı ilgi çekici kitabında kahramanlık olgusunu ve kültürünü açıklıyor. Ona göre kitleler onu şekillendirecek bir sanatçı olmadan daima hareketsiz kalacak cansız bir kil gibidir. Ama sanatçı, büyük adam, kahraman (Caesar, Napoléon, Büyük Petro, Sokrates, Muhammed) ortaya çıktığında kili eline alır ve ona şekil verir. Kilden, hamurdan istediği her şeyi yapabilir.

Cengiz Han, Asya bozkırlarında milyonlarca Moğol'u topladı ve Çin, Hindistan, İran, Rusya'yı fethetmelerine yol açtı. Pierre d'Amiens² Kudüs'ü Müslümanlardan kurtarmak için bütün bir Katolik Avrupa'yı ayağa kaldırdı.

2 Fransız bir keşiş. Müslümanlara karşı Haçlı Seferleri'nde önderlik yapan vaizlerden biridir. (ç.n.)

Luther reform yaptı. Nero ve Caligula Antik Roma'yı yok etti. Bismarck'ın politikaları ve Hohenzollernler Almanya'yı korkunç bir kargaşaya sürükledi.

Kısacası Carlyle'a göre ulusların, hatta insanlığın tarihinin yaratıcıları bireyler, ruhsal olarak güçlü ve deha mertebesinde insanlar, Ramsesler, Romuluslar, Themistoklesler, Lutherler, Bismarcklar gibi kahramanlardır.

Lev Tolstoy ise tam tersini iddia ediyor. Hayatı yaratan, olayları yönlendiren, onlara kendi karakterlerini, kendi renklerini verenin Napoléon gibi büyük insanların değil, kitleler olduğunu söylüyor.

Carlyle halkı yerde gübreye dönüşmekte olan samana benzetiyor; büyük insanların, kahramanlarınsa gökyüzünden düşerek samanı ateşleyen, kitleleri heyecanlandıran ve hareket ettiren yıldırım olduğunu söylüyor.

Lev Tolstoy'un çizdiği tabloysa bambaşka:

“Denizde hareket eden büyük bir gemi hayal edin. Geminin önünde hareket ederken büyük bir akım oluşur. Gemiye ileri sürükleyen bu akım olduğunu kim düşünebilir? Geminin önündeki akımı yaratıp kovaladığı aşikârdır. Buradaki harekete sebep olan güç gemidir ve akım, geminin itici gücünün ortaya çıkardığı formlardan biridir, yani sonuçtur.”

Tolstoy, “Halk da budur,” diyor. “Hareketin gücü doğup onun içinde büyüdüğünde kendi başına ilerler, yalnız hareket eder ve önündeki akımı kovalar. Lideri de duygularının, deneyimlerinin ve isteklerinin bir ifadesi olarak kendi arasından çıkarır.”

Savaş ve Barış'ın yazarı Tolstoy, Carlyle'ın kahramanla şimşek benzetmesini değerlendirseydi şöyle derdi:

“Evet, kahraman, büyük adam şimşek gibidir ama kitleler bir kil veya saman yığını değildir. Halk kitleleri şimşeklerin olduğu buluttur. Eğer bulut yahut bulutlar elektrikle yüklüyse yıldırım oluşturur. Eğer bulutta elektrik

yoksa sadece nemli bir sis. İnsanlar da öyle; eğer halk kendi içinde büyüklük ve kahramanlık unsurları içeriyorsa oradan büyük insanlar, kahramanlar ortaya çıkabilir. Halk kitleleri soğuk, nemli sis gibiyse hiçbir güç onlardan yıldırım üretemez.”

İlk bakışta, bu iki görüş birbirine son derece zıt görünüyor. Kesinlikle aynı fikirde değiller. Birbirleriyle uzlaşacak gibi de değiller. Sanki Carlyle ve Tolstoy arasında seçim yapmanız gerekiyor. Ya biri haklı ya da diğeri.

Ancak Tolstoy ve Carlyle arasındaki bu zıtlık sadece dışta. Aslında birbirleriyle çalışmıyor, birbirlerini tamamlıyorlar. Burada “ya, ya” değil “ve, ve” demek gerekir. Carlyle haklı, Tolstoy da haklı. Madalyonun iki yüzü gibi. Büyük bir gerçeğin iki yarısı. Kahraman kalabalığı alevlendirir ancak bunu halkından aldığı ateşle yapar.

Bir büyütecisi, optik bir merceği düşünün. İçinden geçen dağınık güneş ışınlarını tek bir noktaya toplayacak şekilde yapılmıştır. Binlerce dağınık ışının ısısından parlak bir nokta ortaya çıkar. Bu nokta ahşabı, kâğıdı, samanı tutuşturur; camı, taşı, demiri kızgınlaştırır.

Halktan çıkan her büyük kahraman da bir büyüteç, ateşleyici bir mercek gibidir. Kendinde halkının en iyi güçlerini, bütün dehasını toplar ve onlarla birlikte kendi halkını ve yabancı halklardan milyonlarca insanı harekete geçirir. Ancak gökyüzü bulutluysa, güneş ışığı yoksa hiçbir yakıcı mercek tek bir kar tanesini eritemez, bir damla suyu ısıtamaz.

İsviçre peyniri sadece dağ otlarını otlayan ineklerin sütünden yapılabilir; Hollanda peyniriyse sadece Hollanda'nın zengin meralarında beslenen ineklerin sütünden. Tüm zamanların ve ulusların büyük kahramanları için de aynı şey geçerli. Onlar halklarının çiçek açmasından gelen kokudur. Napoléon'u Fransa verdi, barışçıl Çin değil. İngiltere Darwin'i ve varoluş mücadelesi öğretisini sundu ve

Rusya pasif direnişin havarisi Tolstoy'u verdi. Tersî mümkün değildi.

Ve bu her zaman her yerde böyleydi. Almanya'yı dünya savaşına iten II. Wilhelm değil, Almanya'nın militan, yırtıcı, fetihçi ruhuydu ve ifadesini Bismarckların, Wilhelmilerin, Hindenburgların, Rohrbachların şahsında buldu. Antik Roma'yı yıkan Neronlar, Caracallar, Commoduslar değildir, yüzyıllarca süren haydutluk savaşları yüzünden ruhen yozlaşmış ve çürümüş Roma halkı sadece yozlaşmış zalimleri ve cellatları iktidara getirebilecek durumdaydı.

Tutkulu İspanya Layollaları engizisyonu verdi, Almanya bir yandan Kant'ı, diğer yandan Krupp gibi birini ortaya çıkardı.

Her ulus ruhsal durumuna göre ya büyük ya da önemsiz insanları iktidarın başına, yaşam yapısının tepesine yükseltir. İnsanlarda birikmiş bir iyilik var mı, yok mu? İyilik birikir mi? İnsanların aklı, iradesi, vicdanları gelişiyor mu? Yoksa çürüyüp zehirleniyor mu? Sefil, hatta utanç verici bir yaşamda ziyan mı oluyor?

İşte her birimizin yaşamının özü ve yaptıkları burada karşımıza çıkıyor. Kendi ülkemizde ne yapıyoruz? Halkımızın kaderinde hangi rolü oynuyoruz?

Güney denizlerinde düzinelerce mercan adası var. Mercanlar sıra dışı taş oluşumlarıdır. Küçük polipler fark edilmeyen ancak sonuç olarak insanların yaşayabileceği çok sayıda ada oluşturur.

Güney ülkelerinde yaşayanlar için gerçek bir bela olan küçük karıncalar da vardır. Bütün evleri, içindeki tüm mobilyaları yerler. İnsanları buralardan kaçmaya zorlarlar.

Kendi ülkemizdeki çalışmalarımızın doğası nedir, yaratıcı mı yoksa yıkıcı mı? Ülke refahı, devletin gücü ve ulusun onurunun bireylerin iradesine, yöneticilere değil, vatandaşların iradesine bağlı olduğu gerçeğinin göz alıcı ve ikna edici bir örneği küçük, fakir bir ülkedir.

Yaklaşık iki milyonluk nüfusa sahiptir. Bu ülke Avrupa'nın en kuzeyinde yer alır. Sert bir iklimi vardır. Sürekli sislidir, ilkbaharda uzun ve sert donlar, Ağustos ayında ise erken soğuklar bastırır. Toprağı verimsizdir, her yer çıplak taşlarla, granitle kaplıdır. Geri kalan yerlerse bataklık. Neredeyse hiç maden yoktur. Tarım zor ve sıkı çalışma gerektirir. Halkı hiçbir zaman bağımsız bir devlet yaşamı sürmemiş, hep bir komşu ulusun yönetimi altında yaşamıştır.

Bu ülkeye Finlandiya, Finlerin ülkesi denir ve Finler sert ama sevgili vatanlarına "Suomi" derler, Fincede "bataklık ülkesi" anlamına gelir.

Suomi'nin Tarihi

Uzun yıllardır Finlandiya'nın çeşitli yerlerini ziyaret ettim. Yaz, kış, ilkbahar ve sonbaharını gördüm. Büyük ticaret şehirlerinde, küçük uzak köylerinde, göl ve ormanlarında bulundum. Gündelik işlerini, tatillerini, eğlencelerini izledim. Müzik, edebiyat, resim, tiyatro sanatlarını, mimarisini inceledim. Ve içtenlikle söylüyorum: Her şeyi merakımı uyandırdı. Finlandiya'ya yapılan her yeni ziyarette bu sessiz, görünüşte sevimsiz, çalışkan kuzey insanlarını takdir etmeyi, saygı duymayı ve sevmeyi daha fazla öğrendim.

Fin halkının tarih ve yaşamında iki önemli koşul dikkat çekiciydi. Birincisi, bir halk olarak Finlerin 1917 Rus Devrimi'ne kadar hiçbir zaman bağımsız bir devlet deneyimine sahip olmamasıydı. İkincisi, hiçbir zaman kendi büyük halk kahramanları olmadı. Sahip oldukları yüksek kültür kendi başarısıdır.

Finler kuzeybatı Rusya'nın en uç köşesinde yer alıyor. Diğer tarafta Finlandiya'ya İsveç komşuluk ediyor. 1811'e kadar Finler İsveç yönetimi altındaydı. İsveç'in Finlere karşı tutumu Avusturya'nın Voyvodina, Bosna-Hersek'teki Sırp-

lara ya da Yunanların Türk yönetimi sırasında Bulgarlara karşı tutumuyla aynıydı. Tüm güç, ticaret ve sanayi, okul, hatta kilise İsveçlilerin elindeydi.

Tüm yönetim ve aydınlar –hâkimler, memurlar, subaylar, rahipler, öğretmenler– hepsi İsveçliydi. İsveçliler onlara hep kibirli, doğuştan daha üstünmüş gibi davrandılar. Finler de İsveçliler ile aynı siyasi özgürlüklerin tadını çıkarmasına rağmen zihinsel, ekonomik ve hatta ahlaki olarak geride kaldılar.

Bütün bunlar Fin halkının kültürel gelişimine güçlü bir şekilde yansdı. 18. yüzyılın sonunda, hatta 19. yüzyılın 40'larına kadar Finlandiya kültürü karanlık, havasız bir zindandaki zayıf bir bitki gibi soluk ve zayıftı. Sıradan okur-yazarlığın üzerine neredeyse hiç çıkamadı.

Fakat 1808'de Rusya ile İsveç arasındaki savaş esnasında Finlandiya'nın yarısını birlikleriyle işgal eden Rus İmparatoru I. Aleksandr Finlandiya'nın Borgo şehrinde ülkenin dört bir yanından seçilmiş temsilcilerin bir araya gelmesi çağrısında bulundu:

Gelecekte İsveç yönetimi altında kalmak mı istiyorlardı? Ya da Finlandiya halkının Rus egemenliği altında kendi yönetimine sahip olma ve tüm hakların garanti altına alınması şartıyla Rusya'ya katılmayı kabul edecekler miydi?

Fin halkının temsilcileri Rusya'ya katılmayı kabul ettiler ve İmparator I. Aleksandr Finlerin İsveç döneminde uyguladığı anayasaya uymaya yemin etti.

Finlandiya'nın Rusya'ya katılması her iki ülke için de makul bir karardı. Rusya'nın buna ihtiyacı olduğundan değil. Finlandiya fakir bir ülkeydi. İngiltere'nin Hindistan'ı ya da Mısır'ı gibi değildi. Rus yönetimindeki Kırım, Kafkasya veya Türkistan gibi de sayılmazdı. Finlandiya'nın Rusya topraklarına dâhil olmasından Rusya hiçbir zaman maddi yarar elde edemedi. Rusya'nın başka nedenlerle Finlandiya'ya ihtiyacı vardı.

Mesele şu ki Finlandiya sınırı Rusya'nın başkenti Petrograd'a yakındı. Demiryolu ile iki saatten fazla sürmeyen bir mesafedeydi. Herhangi bir savaşta düşmanın Fin toprağını kolayca geçip Petrograd'ı tehdit edebileceği açıktı. Bu nedenle askerî açıdan Rusya'nın sınırını Petrograd'dan uzaklaştırmak için Finlandiya'nın topraklarına hâkim olması önemliydi. Öte yandan Finlere, Rusya'ya katılımı orijinal kültürlerini özgürce geliştirme fırsatı verildi.

Orada yaşayan İsveçlilerin çoğu Finlandiya'da ve Rus yönetimi altında kaldı, ancak artık ülkenin siyasi yöneticileri değillerdi. Finler artık kendi entelektüellerine ve kendi idarecilerine sahip olabilirdi. Onlar da kültür işine azimle girişti.

İlk başta işçi sayısı azdı. İyi öğretmenler, rahipler, entelektüel Finler parmakla sayılacak kadardı. Ancak bu enerjilerini yok etmedi, aksine güçlendirdi. Fin kültürünün yeni havarisi de daha I. Aleksandr'ın sağlığında Snellman oldu.

Snellman³

Snellman yeni filizlenen Finlandiya entelijansiyasının en önemli temsilcisiydi. Birkaç genç Fin öğretmen, rahip, avukat ve memur, kitleleri aydınlatmak için "haçlı seferi" başlatmak üzereydi.

"Zeki olmak, sivil kıyafetler giymek, boynunuzda devasa bir yaka ya da kafanızda modern bir şapka takmak demek değildir. Aydınlar halkın beynidir. Halkınız sizi iyi bir eğitimden sonra iyi bir maaş alın, akşamları kafelerde iskambil kâğıtları ve domino taşlarının başına oturun diye yetiştirmedir. Bu durumda aydın değil, aydın çamurusunuz.

3 John Wilhelm Snellman Stockholm'de doğdu. Zamanının büyük bir bilim adamı, derin bir filozof ve ünlü bir Fin politikacısıydı. Ancak daha çok halk öğretmeni ve Fin halk kültürünün mimarı olarak bilinmektedir. (ç.n.)

İnsanların zihninin, iradesinin, enerjisinin, insanların vicdanının alarmı olmalısınız. Halkı uyandırın. Köylülere, işçilere, şehirli alt tabakalara nasıl daha iyi yaşayacaklarını, nasıl daha iyi bir yaşamın kurucuları olabileceklerini öğretin.”

“İnsanlara yaşama değer vermeyi, onu korumayı öğretin. Onlara sert Suomi’imizde bile her köylü ve işçinin iyi, sağlıklı ve makul bir hayat yaratabileceğini söyleyin.”

“Onlara nasıl çalışacaklarını, basit de olsa sağlam bir evin nasıl yapılacağını öğretin. Hem çocuklarının hem kendilerinin sağlıklarına özen göstermelerini öğretin. Onlara mutlu bir aile hayatı kurmayı öğretin. Bir erkeğin karısına bir kadının kocasına nasıl davranacağını, çocuklarını nasıl yetiştireceğini öğretin.”

“İnsanlara doğruluk, düzen ve disiplini öğretin. Onlara vicdanlı olmayı, sevmeyi ve düzene saygı duymayı öğretin. Hem kendisinin hem de diğer insanların haklarına saygı duymayı da. İnsanlara kendiniz örnek olun.”

“İnsanlarla olan ilişkilerinizde onların eğitimcileri olun.”

“Bütün Suomi’ye büyük bir aile olarak bakalım. Bütün Fin halkının –en fakir baca temizleyici, katrancı, dul kadın, temizlikçinin– sizin küçük erkek ve kız kardeşleriniz olduğunu unutmayın. Onları eğitmek ve kadim kültürlerle sahip ülkeler arasına sokmak sizin görevinizdir. Unutmayın ki insanların cehaleti, edepsizliği, sarhoşluğu, hastalığı, yoksulluğu sizin de utanç verici suçunuzdur.”

Fin halkının öğretmenleri, rahipleri, doktorları böyle düşünüyor, konuşuyor ve yazıyordu. Snellman ise bunlar arasında dikkat çekiyor, özel gayret ve enerjisiyle ayırt ediliyordu.

Kışın kayakla, ilkbahar ve yaz aylarında tekneyle hatta yürüyerek Finlandiya’yı bir uçtan diğer uca gezdi. Ormanlarda, taş ocaklarında çalışan doğuştan zeki köylüleri, işçileri, yetenekli ve hayat dolu erkek ve kız çocuklarını, güçlü karakterleri soruşturup öğreniyordu. Onlarla konuşuyor,

okumaları için kitap veriyordu. Adreslerini alıyor, onlarla mektuplaşıyordu.

Işığı sönmüş birçok yeri aydınlattılar, Snellman'ın söylediği gibi lambaları tutuşturacak yağı getirdiler.

“Bir, iki, üç, hatta daha fazla nehirle,” derdi Snellman, “bütün ülkenin toprakları sulanamaz. En uzak kulübenin bile kendi içme suyu olmalıdır; bir göl, kaynak, nehir veya bir kuyu bile olsa. Halkın ruhsal susuzluğu da böyledir. Her yerde kendi insanları, kendi kaynakları olmalı.”

Snellman böyle insanlara mektuplar yazar, bu mektuplar daha sonra başka yere gönderilirdi. Snellman mektuplarda (arkadaşlarının dediği gibi havari mektuplarında) bazılarını cesaretlendirip destekler, bazılarını azarlar, bazılarına tavsiyelerde bulunur, onlar için yeni görevler belirler, iyi örneklerle dikkat çekerti.

Gittiği yerde halkın aydınlanması için çalışan arkadaşlarıyla toplantılar yapıyor, şöyle konuşuyordu:

“Kenevirden nasıl urgan yapıldığını bilir misiniz? İlk olarak liflerden incecik iplikler eğirilir. Büküle büküle ince ipliğe, sonra ince iplikler de eğirilerek kalın iplere, halatlara dönüştürölür ve birkaç ince halattan büyük okyanus gemilerinin bağlandığı kalın urganlar yapılır. Bizim işimiz de öyle. Düzensiz, dağınık, iyi niyetli çabaları birleştirebilir, iki milyon insanımız için büyük bir aydınlatıcı güç haline getirebiliriz.”

Yaz tatillerinde boş zamanlarında Snellman çeşitli bölgelerden öğretmenleri iki üç haftalık kurslara davet ederdi. Yüzden fazla insan toplanırdı. Başta gelenler isteksizdi. Kışın uzak bölgelerdeki sıkı çalışmalardan bıkmış olan birçoku yaptıkları işten memnun değildi. Hatta bazıları, “Bu yeni icatlar da ne oluyor?” diyordu. “Kurs murs olmasın! Öğretmenlere mi ders verecekler?”

Snellman bütün bunları biliyor, anlıyor ama kızmıyordu. İnsanlara hastalarına bakan doktor gibi bakıyordu; tedavi

edilmeleri gerekiyordu. İlk yaz kurslarından birinde Snellman öğretmenlere şunları söyledi:

“Sevgili dostlarım, işinizin ne kadar zor olduğunu biliyorum. Sıradan insanların yaptıklarınızı takdir etmediği uzak köylerde hayatın sizin için ne kadar zor olduğunu da biliyorum. Ayrıca durumunuzun maddi zorluklarını da anlıyorum. Ama ne yapalım? Şunu unutmayın ki, insanları uyandırmayı amaçlayan büyük çalışmalarımıza yeni başlıyoruz. Biz yeni bir ülkenin öncüleriyiz. Halktaki cehalete karşı mücadelenin tüm ağırlığını sırtlarımızda taşımamız. Ve burada, başlangıçta bizi bekleyen övgü ve sempati değil, ağır fedakârlıklardır. Kendini feda edeceklerden bahsediyorum, buna ihtiyaç duyulduğundan, kaçınılmaz olduğundan bahsediyorum.

Bu bir fedakârlık çağrısıdır. Herkese göre de değildir. Kendini feda etmeye hazır ve yetkin olanları davet ediyorum. Beni affedin ama dürüstçe şunu söylemeliyim ki her meslekte olduğu gibi, ruhen mesleğine yabancı çok sayıda öğretmen var. Bunlar zanaatkâr bile sayılmaz. Daha da kötüsü mesleğini sevmeyen, öğretmenliğe lanet eden rençperlerdir bunlar. Benim onlara tavsiyem okuldan ayrılmaları, başka meslekle ilgilenmeleri. Yazıhanelere gidin. Ticarete başlayın. Bildiğiniz şeyi yapın. Canlı bir ruha ve büyük bir bilgi birikimine sahip insanlara ihtiyaç duyan bu yeri rahat bırakın... Benim ricamla en aydın kültür insanlarımız, bir grup Fin bilim insanı, uzaktan da olsa çeşitli bilgilerin güzelliğini aktarmak üzere size beş, altı, on ders vermeyi kabul etti. Böylece siz de öğrencilerinize bilime duyulan açlığı aktarabilirsiniz.”

Halk öğretmenlerinin çoğu Snellman'ın heyecanından büyülenmişti. Ona yardımcı olmaya, kendilerini eğitmeye, kendi başlarına çalışmaya başladılar. Zamanla her biri büyük bir kültürel güç haline geldi. Ülkenin her yerinde önce onlarca, sonra yüzlerce büyük küçük Snellman ortaya çıktı.

Fakat Snellman biricik Suomi'sinin uyandırılmasını sadece öğretmenlerden beklemiyordu. Memurlar, doktorlar, rahipler, tüccarlar bir araya geldiğinde Snellman her zaman ve her yerde söz alıyordu:

“Halkı unutmayın. Hepiniz halkın arasından çıktınız. Peki hangisini tercih ediyorsunuz şimdi? Eğitimsiz kardeşlerinizden kaçmayı mı, yoksa insanların yaşamlarını daha iyi hale getirmeyi mi? Kitlelerin kültürel uyanışı için ne yapıyorsunuz?”

Kilise ve Halk

Snellman rahiplere şunları söylerdi:

“Onurlu rahipler, kilisenin papazları. Düşmanınız değil, kilisenin oğlu ve dindar ruhlu bir adam olarak size yalvarıyorum. Halkınıza önderlik edin. Papazlar memur değildir. Göreviniz sadece törenleri gerçekleştirmekten ibaret değildir. İsa Mesih her şeyden önce insanlara temiz, iyi ve dürüst bir hayat öğretti, insanların vicdanını uyandırdı, birbirlerine sevgi duymalarını öğütledi. Onlara iyilik yapmayı öğretti. İnsanların Tanrı'nın oğullarına nasıl dönüşebileceklerini gösterdi. Halkın içine, doğrulukla ve hakiki vaazlarla karışın. Edebî dille, onları uyutacak şekilde konuşmayın. Suomi'ye gelmiş olsaydı İsa Mesih insanlarımıza nasıl seslenecekse onlarla öyle konuşun.”

“Rahipler, Mesih'in sürüsünün çobanları, gözlerimde yaşla iki milyonluk Fin halkı adına size yalvarıyorum. Ölü skolastiğin kalın katmanlarını yaşayan Mesih'le yakın ve insanlara Mesih'in doğruluğu hakkında açık ve canlı bir anlayış sunun. Gençlere ve yaşlılara kutsal kitapta yazılanları yaşamalarını öğütleyin.”

Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de bir piskoposluk konseyi vardı. Konseyin gündemi kitlelerde dinin ölümü, kiliseye ilgisizlik, din adamlarına saygısızlık ve bunlarla mücadele tedbirleriydi.

Snellman konseyde bir rapor okumasına izin verilmesini istedi.

Önce reddedildi.

“Bu bir piskoposluk konseyi. Sıradan inançlılara yer yok. Teolog olmayan Snellman kilisenin yüksek temsilcilerine ne söyleyebilir?”

Snellman konseye bir mektup gönderdi.

“Ben size ders vermek istemiyorum. Ben ruhban sınıfından değilim, laik biri olarak sadece büyük ve zengin kiliselerinize insanların neden soğuk durduğunu anlatmak istiyorum. Siz halkın dinden, kiliseden soğuduğunu düşünüyorsunuz, ben de size bunun nedenini anlatmak istiyorum. Beni ‘halkın sesi’ olarak duymanız için yalvarıyorum; konseye girmeme izin vermek istemiyorsunuz ama şikâyetlerini dinlemeden hastaları nasıl iyileştireceksiniz?”

Snellman davet edildi ve piskoposların önünde şunları söyledi:

“Sizi suçlamak ya da kınamak istemiyorum. Din adamlarını suçlayan fazlasıyla insan var. Ben rahipleri değil, kendimi, toplumu, bütün ulusu suçluyorum. Rahipler gökten düşmez, rüzgârla denizden de gelmezler. Din adamlarımız bizim etimiz, bizim kemiğimizdendir. Din adamlarımız –iyi ya da kötü– biziz. Onlar yine bizim aramızdan çıktı. Bu yüzden din adamlarına karşı sert suçlamalar duyduğumda onlara şöyle sorarım:

Ülkemizde vicdan sahibi tüccarlar var mı? Dürüst aşçı, vicdanlı inşaatçı, marangoz, demirci var mı? Hangi sınıf konumundan daha yüksekte duruyor? Avukatlarınız, meclis üyeleriniz, gazetecileriniz, onlara toprağınızın tuzu diyebilir misiniz? O zaman ne istiyorsunuz? Daha aranızdan düz-

gün bir domuz çobanı bile çıkaramazken kiliseden değerli papazların çıkmayışına neden şaşıyorsunuz? Kiliseniz sizsiniz. Rahipler de sizsiniz. Onlar da sizin hamurunuzdan.”

Finlandiya’nın dört bir yanından gelen piskopos konseyinde “Buraya sizi suçlamak için gelmedim,” dedi. “Hasta olarak doktorun ayağına geldim. Size insanların kaba olduğunu anlatmaya geldim. İnsanlar acımasız. İnsanlar tembel. İnsanlar açgözlü. Halk hiç kimseye, hiçbir şeye saygı duymuyor. Halk hiç kimseye güvenmiyor. Her şeye ve herkese kuşkuyla bakıyor. Burada dine yer var mı? O zaman hangi dinden bahsedebiliriz? Halkta bazı eski kilise alışkanlıklarının yanı sıra batıl inanç kalıntıları da var.

Peki halk bunun için suçlanabilir mi? Kim ne zaman onlara dini anlattı ki? İsa Mesih ve havariler halkın içine karıştı, onun peşine düştü. İnsanlara saatlerce sevgiden bahsettiler. Sözleri basit ve netti. Ruhları fethettiler, kalpleri tatmin ettiler.

Binlerce insan İsa’yı takip etti ve çölde Yuhanna’nın peşine düştü. Oysa şimdi büyük yortularda bile kiliseler bir çöl kadar sessiz. İnsanlar kilise vaazlarından kaçıyorlar. Neden? Çünkü ölümlerden kalan, insanların aklını ya da kalbini etkilemeyen ölü sözler söyleniyor. Bu belaya karşı nasıl ve neyle yardım edeceğinizi düşünün. Bu sizin sorumluluğunuz, sizin göreviniz!”

“Size şunu söylüyorum,” diye devam etti Snellman, “İnsanlar ruhen hasta ve bu tehlikeli bir hastalık. Din bir insanın dünyayla, insanlarla, tarladaki her bir bitkiyle kurduğu bağın tezahürüdür. Bu bağlar yok olursa ne devlet, ne toplum, ne de insan ayakta kalabilir.

Halkın içinde dinin gerilemesi bir kilise meselesi değildir. Bu devlete karşı bir tehdittir. Kitlelerin dinsizliği belki de insanlığın en tehlikeli hastalığıdır. Ve bazı şuarsuz gençlerin, onların peşi sıra akılsız liberallerin ateizmin özgür düşünce olduğunu düşünmesi beyhudedir. Tanrısızlık ruhun çıplaklığı, ruhun yoksulluğudur.

Tanrısızlık, insanlarda kutsal olan ve nihayetinde de insani her şeyin ölümüdür; vicdansızlık, kaba bencillik, soygun ve ahlaki çürümeye yol açar.

Ben laik biri olarak size Tanrı'nın halkın ruhunda öldüğünü söylüyorum! Bu ölümden daha korkunç ne olabilir? Kendinize, Tanrı'ya ve insanlarınıza karşı dürüst olmak istiyorsanız suçluları başka yerlerde aramayın. Tüm mezheplerin ikiyüzlülerinin yaptığı ve yapmaya devam ettikleri gibi bilimi, felsefeyi veya entelektüelleri suçlamayın.

Kendinizi suçlayın!

Kendinizi tedavi edin!

İnsanları nasıl eğiteceğinizi kendiniz öğrenin!

Tanrı'yı önce kendiniz bulun, ondan sonra insanlara Tanrı'ya giden yolu gösterin!

Tekrar ediyorum, Tanrı olmadan insanların ruhunda kurtuluş yoktur. Bu yüzden konuşmamı siz kilisenin piskoposlarına yardım çağlığı ile bitiriyorum.

İnsanları kurtarın. Onlara Tanrı'yı verin. Ölü dinî formülleri değil, ruhun içinde yaşayan sahici bir Tanrı hissi verin.”

Snellman sözünü bitirdi ve eğilerek selam verdi. Konuşması güçlüydü ama herkeste aynı derecede etkileyici bir izlenim bırakmadı. Bazıları kızdı. Yüksek sesle memnuniyetsizliklerini dile getirdi.

“Bu utanç verici bir yüzsüzlük! Kiliseye hakaret. Bizimle dalga geçiliyor!”

Çoğunlukta olan diğerleri, konseye saygılarından sessiz kaldı. Fakat sessizlikleri Snellman'ın söylediklerinin güzelce kabullenmek gibiydi. Geçmişten utanıyor, geleceğe dair hiç umutlu görünmüyorlardı.

Yıllar önce Snellman'ın okuduğu okulda rahiplik yapan ihtiyar bir piskopos ayağa kalkarak onu öptü ve şöyle dedi:

“Teşekkürler. Eski öğretmenini mutlu ettin. Şimdi rahatlıkla dualarımı edebilirim, çünkü gözlerim halkımda kur-

tuluş ışığı gördü. Tanrı bu yüce görevinizde size yardımcı olsun. Teşekkürler.”

Bazı piskoposlar konseyden sonra kendi piskoposluklarından rahipleri topladılar. Uzun uzun kilise vaazlarına ilgiyi nasıl yeniden canlandıracaklarını ve din adamlarının genel olarak insanlara nasıl yaklaşması gerektiğini konuştular. Nasıl gerçek birer din adamı olacaklarını...

Birçok yerde rahipler kendi aralarında toplandı. Birlikte *İncil*'den bölümler okudular. İçindeki derin bilgilerin anlamını daha derinlemesine araştırdılar. Dinî duyarlılığı olan insanları toplantılarına çekmeye çalıştılar. Halkla yeni bir dilde yeni konular ve sorunlar hakkında sohbet ettiler. Gençleri ayrı, çocukları ayrı topladılar. Onlara nüfuz etmeye çalıştılar. Ne mantığı, bilimi ne de yaşamın sevinçlerini göz ardı etmeden, ruhun çocuksu saflığı ve gençliğe has idealizm ateşini her şeye aşılama çağrısında bulundular.

Halk hareketlendi, iyiliğe yöneldi. Birçok insan ruhunda yeni bir sıcaklık hisseder gibiydi. Kalpleri yumuşadı. Bakışları daha berrak, gurur doluydu artık.

Snellman ve arkadaşları mutluydu. Şöyle diyorlardı aralarında:

“Takipçiler artıyor, eğitim çalışmalarında yeni ve belki de en değerli müttefikleri kazandık.”

Eğitim Görevlileri

1816'da Rusya'ya katılım koşullarına uygun olarak Finlandiya'da yeni hakları düzenleyen yeni bir anayasa getirildi. I. Aleksandr çarlık manifestosunda ülkenin anayasasını imparator ve haleflerinin egemenliği altında ebediyen kutsal tutulacağına söz vermişti.

Helsinki'deki yeni ulusal mecliste genel bir hükümet yetkilileri kongresi toplandı. Snellman da bu kongrede konuştu. İsveç dönemindeki bürokrasi tarihiyle başladı.

“İsveçliler harika, zeki, dürüst, dost canlısı, neşeli ve kültürlü insanlardır. İsveçlileri çok seviyorum. Aralarında çok yakın arkadaşlarım var. İçtenlikle İsveç’in her şeyde başarılı olmasını diliyorum. Fakat fakir ve unutulmuş ülkemizin üzerindeki İsveç vesayetinin sona ermesinden memnunum. Halkımızın İsveç devletinden değil, İsveç memurlarından kurtuluşunu kutluyorum.

Finlandiya’daki İsveç memurları nasıl mıydı? Hem halkımız hem de İsveç hükümeti için kötüydüler.

İsveç’teki memurlar akıllı, dürüst ve çalışkan insanlardı, ancak maalesef ülkemizde böyle değildi. İsveç hükümeti birçok ülkenin hatalarını tekrarladı. Ülkenin iç kısımları için memurlarını özenle seçti ama taşraya memur olarak genellikle toplumsal sınıflarından tecrit edilmiş, ahlaksız artıklarını gönderdi.

Bütün uluslarda olduğu gibi İsveç’teki zengin ve asil ailelerde vicdansız çocuklar vardı; tembel, boş gezenin boş kalfası, huysuz, sarhoş veya günahkâr gençler. Tüm okulların attığı gençlerdi bunlar. Hiçbir yerde işe alınmadılar, ne bir kamu bürosunda ne de ticari bir ofiste. Bağımsız bir işe de başlayamadılar. Hiç çalışmak istemediler, sadece ebeveynlerinin parasını boşa harcadılar.

Bu işe yaramaz gençleri ne yapmalıydı? Ebeveynleri ve akrabaları, yöneticiler üzerinde nüfuzlarını ve bağlantılarını kullanarak bu uygunsuz varlıkları Finlandiya’daki önemli memuriyetlere getirmeyi başardılar.

Bunlar gibi bin hatta iki bin memurdan neler beklenebileceğini tahmin edersiniz. Yalan, ahlaki açıdan yozlaşmış, birkaç senelik eğitim almış bu insanlar zamanlarının çoğunu işyerlerinden çok pahalı barlarda ve eğlence yerlerinde geçiriyorlardı.

Çalışmayı ne istiyor ne de becerebiliyorlardı. Kaba ve cahillerdi. Hizmetlerinde dikkatsiz, halka karşı kibirliydiler. İşe geç gelip erken ayrılıyorlardı. Mesai saatlerinde kahve

ve tütün içiyor, gazete okuyor, arkadaşlarıyla sohbet ediyorlardı.

Onlara işi düşenler saatlerce beklemek zorunda kalıyordu. Kaba ve zorbalıkla insanlara, ‘Müdür meşgul, toplantısı var, bekle,’ diyerek işi geçiştiriyorlardı.

Birisi nihayet beklemeyi göze aldığı anda veya beklemek zorunda kaldığında uykusuzluktan kanlanmış gözleriyle suratsız, aptal yüzlü müdür ziyaretçiyi şişmiş bir hindi gibi karşılardı. Genellikle de sözünü keser, konuşmasına izin vermezdi.

‘Yarın gelin, bugün meşgulüm.’

‘Ama lütfen yapmayın, taşradan geliyorum...’

‘Yarın dedim!’ Hindi suratlı memur iyice dikleşirdi.

‘Ama param yok, bekleyemem...’

‘Yarın dedim, hemen dışarı çık!’

Düzenledikleri eğlencelerde pahalı şaraplar su gibi akar, sayısız hafif kadın toplanırdı. Bütün bunlar çok para gerektiriyordu. Bu yüzden böyle yerlerde aklı başında insanları dehşete düşüren şeylere karar veriliyor ve uygulanıyordu.

‘Bu nasıl iş? Stockholm bunlara nasıl izin veriyor? Daha ne kadar böyle sürecek?’ diyordu herkes.

Halk inim inim inliyor, şikâyet ediyor, olanlara kızıyor. Dahası onlar da gittikçe kötü örneğe daha çok ayak uyduruyordu. ‘Amir böyleyse biz niye fırsatı tepelim?’ diyorlardı.”

“Tanrı’ya şükür şimdi durum öyle değil,” diyordu Snellman. “Yavaş yavaş ama her yere kendi insanlarımızı yerleştiriyoruz ya da yerleşik İsveçlilerden iyi insanlar seçebiliyoruz. Yeni şarapları yeni tulumlara doldurmalıyız. Bu zamanın değerini bilin. En başından işlerinizde yeni yöntemler uygulayın. Eski mayanın izi bile kalmasın. Yeni bir Fin geleneği yaratın. Halkın sizi birer kene gibi değil, halk için çalışan bir hizmetkâr olarak görmesine izin verin. Size işi düşeni can sıkıcı sinekler olarak görmeyin, aksine gücü-

nüzün yettiği kadar ve olabildiğince herkese karşılık verin. Halk bir işi yapmadığınızda bunu istemediğinizden değil, yapmamanız gerektiği için tamamlamadığınızı bilsin.

Siz memurların da en az rahipler ve öğretmenler kadar halkı eğitme sorumluluğu olduğunu bilin.”

“Hukuksuzluğun başöğretmenlerinin kim olduğunu biliyor musunuz?” diye sordu Snellman acı bir ironiyle. “Memurlardır, yasanın temsilcisi olan memurlar. Halka yasalara saygı duymamayı öğretirler.

Bu yüzden yeni Finlandiya adına siz yasa adamlarından, vatandaşlarımıza bir meşruiyet duygusu aşılamağa üzere yardımınızı istiyorum. Dahası, derin bir iç adalet duygusu aşılamanızı da.”

Snellman’ın tek konuşması bu olmadı. Ülke genelinde halk daha özenli ve bürokrasiye daha güvenir hale geldi.

Bir veya iki kuşak sonrası Finlandiya bürokrasisi yeniden doğmuş gibiydi. Zihinsel ve ahlaki olarak yükseldi. Örnek oluşturur hale geldi. Halk onlarla gurur duyuyor ve onları kutsuyordu.

Kışla – Halk Okulu

Anayasaya göre İsveç vesayetinde de Finlandiya’nın kendi ulusal meclisi, postanesi ve kendi para sistemi vardı. Hatta küçük bir ordusu da vardı.

Finlandiya Rusya’ya dâhil olduktan sonra da aynı kaldı. Kendi parası, postanesi, ardından demiryolu, bölge ve şehir idareleri, ordu da dâhil hepsi Fin yönetiminde kaldı.

Önceki dönemdeyse her şey İsveçlilerin elindeydi, İsveç ruhu taşıyordu. Finler İsveç devletini ve İsveç kültürünü yaymak için yaşayan canlı gübre görevi görüyordu.

Suomi’nin Rusya’ya bağlanmasıyla Finler yavaş ama emin adımlarla kendi bölgelerinin efendileri olmaya başla-

dılar. Her şey alt tabakalardan başladı. İlkokullarda, daha sonra orta ve yüksekokullarda İsveçli öğretmenler yerine Fin öğretmenler görev almaya başladı. Fin rahipler, yargıçlar, doktorlar ve bürokratlar görev aldı.

Küçük Fin ordusu da ulusal bir ruh kazanmaya başladı. İsveç himayesindeyken de ordudaki askerlerin çoğu Fin'di, ancak İsveç askerinin baskısı altındaydı. Ordudaki kıdemli komuta kadrosu, ordunun ruhu, subayların askerlere karşı tutumu hep İsveç etkisindeydi.

İsveçliler cesur insanlardır. Reform döneminde İsveç Kralı Gustav Adolf, Rusya'da Büyük Petro döneminde ise XII. Karl İsveç ordusunu bütün Avrupa'da yüceltti. Fakat İsveçlilerin askerî gücü o zaman ve aslında her yerde olduğu gibi aristokrattı. Ülkede özel bir askerî kast vardı. Hem aydınlara hem de tüccarlara yüksekten bakardı bu kast. Halkın ise aşağı bir sınıf, asker gücü, çıkarları için feda edilebilecek bir kitle olarak mümkün merteye sert ve acımasız bir disiplinde tutulması gerektiği düşünülüyordu.

Subaylar cepheden, geçit törenlerinden ve kışladan başka bir şeyle ilgilenmek istemiyorlardı. Tüm boş zamanlarını eğlenceyle, iskambil oynayarak ve dans ederek geçiriyorlardı.

Çoğunluk az eğitimliydi. Neredeyse hiçbir şey okumuyorlardı. Topluma yararları yoktu, ulusal çıkarlara da pek aldırıyorlardı. Kılıçlarını çarpıştırmayı ve caka satmayı seviyorlardı sadece. Har vurup harman savuruyorlardı. Her zaman şık, dansta yetenekli, gerçek salon beyefendileriydiler. Askerlere karşı kaba ve genellikle acımasızlardı. Onlara "kışla sığırları" der, hor görürlerdi.

Snellman liderliğindeki genç Fin aydınları ordularına, askerlerin eğitime ciddi bir özen gösteriyordu. En iyi lise öğrencilerinin çoğu hatta üniversite öğrencileri okullarını bitirdikten sonra askerî okullara gider, sonra orduya girip bir yandan mesleklerini de sürdürerek beş, altı hatta on yıl kadar hizmet verirdi.

Snellman onların düşünce duygularının temsilcisiydi. Genç öğrencilerin, subayların toplantılarında konuşuyor, gazetelerde yazıyordu.

“Ordu halkın en önemli, en sorumlu ve en soylu okulu-
dur. Bir düşünün, ülkenin tüm nüfusu arasında, çoğu zaman
en uzak yerlerden, hayatının en parlak çağında binlerce
sağlıklı insan seçiliyor.

Onları ailelerinden, işlerinden ayırarak binlerce kişiyle
aynı yere, kışlaya hem de uzun süreliğine topluyorsunuz.
Burada besleniyor, giyiniyor, her anlamda destekleniyorlar.
Eğer herhangi bir işe atanırlarsa kendi evlerine dönüp eski
mesleklerine başladıklarında onlara yararlı olmayacaktır.

Görünüşte kültür sahibi halklar maalesef barış içinde
yaşama yeteneğine henüz ulaşmadılar. İlkel kötülük ve vah-
şilik genellikle fırtınalı denizin alçaklara taşması gibi yayılır.
Kendimizi kanlı sellere karşı duvarlarla savunmamız zorun-
ludur. Her ordu da binlerce kahramanının göğsü aracılığıyla
anavatanının sınırını koruyan değerli bir yaşam duvarıdır.
Arkasındaki ulusuna huzurla çalışma özgürlüğü verir.

Ordu çileci, fedakâr bir manastır düzenine sahiptir. Biz
asker olmayanlar da her bir kum tanesinin yaşayan bir
insana denk düştüğü canlı duvarlarımızı nasıl takdir edip
saygı duyacağımızı henüz bilmiyoruz. Ve bu binlerce kum
tanesi, gerekirse bizim için, huzurlu yaşamımız için hayatını
kaybedecek.

En sıradan bir günde –sokakta, bir dükkânda, hatta bir
kafede– bir subay veya asker gördüğümde, onları saygıyla
selamlamak istiyorum. Onlara nazik bir tavırla şunları söy-
lemek istiyorum,

‘Canlarım, sevgili kardeşlerim. Bizim için anavatanı
korumanın ağır yükünü üstlendiniz. Tanrı sizi korusun ve
yardım etsin.’

Kışladaki her askerin yaşayan, değerli bir taş olduğunu
düşünün. Ve bu değerli taşların her yıl binlercesi bir araya

toplanıyor. Onları uzun süre saklıyorlar. Onlarla uzun bir iletişim kurduktan sonra bu canlı elmasları çizik hatta kırık bırakmak üzücü olmanın yanı sıra suçtur.”

“Yeni Finlandiya ordumuz ruhen, gelenek olarak ve kışlada hizmet konusunda yenilenmeli,” diyordu heyecanla Snellman’ın manevi öğrencileri olan genç subaylar. “Asker ‘kışla sığırı’ değil, asker benden daha az eğitilmiş, anavatanın eğitim için kışlaya gönderdiği kardeşimdir. Görevi bitip eve döndüğünde anavatan subaya soracaktır:

‘Kimi neye hazırladın? Sana emanet ettiğim yüzlerce, binlerce taze genç elinden nasıl çıktı?’

Subay askerin sadece kardeşi değil. Sadece kıdemli yoldaşı da değil. Subay askerin öğretmeni, eğitmenidir. Askerin bedeni (sağlığı), kafası (zihni ve beyni) ve kalbi, ruhu (karakteri, vicdanı, yaşam anlayışı, insanlara, vatana ve yaşama karşı tutumu) subayın sorumluluğundadır.”

Genç Fin subayları, yeni Fin ordusunun savaşçıları görevlerini böyle algılıyor, zorluklardan korkmuyor, heyecan ve tutkuyla konuşuyorlardı.

“O zaman biz subaylar vatanımıza sadece savaşta değil, her zaman yararlı olabiliriz. Vatanımıza her zaman, kışladaki her askerle kurduğumuz ilişkiyle de hizmet edebiliriz. Şimdiye kadar kışla aşağılayıcı bir kelimeydi. Toplum içinde şöyle denirdi:

‘Doğru davran. Kışlada değilsin.’

‘Kışla gibi kokuyorsun.’

‘Kışla onu mahvetti.’”

“Şimdi kışlalar değişebilecek durumda, öyle de olmalı,” diye hayal ediyordu genç subaylar. “Kışlaları bir devlet okuluna, halk üniversitesine dönüştüreceğiz. Askerler kışlalarını sevgiyle hatırlayacak.

‘Kışla onu düzeltti. Kışla onu büyüttü, geliştirdi; çevik, dürüst, çalışkan, kibar, yardımsever yaptı,’ gibi sözlerle anılmalı kışla.”

Yeni subaylar kışladaki büyük eğitim misyonunu özenle üstlendi. Kendileri üzerinde de çok çalıştılar. Her adımlarına dikkat ediyorlardı. Kışla yaşamının tüm düzenini değiştirdiler.

Daha evvel İsveç geleneğinde kışla pis ve sevimsiz bir yerdi. Gösterişsiz, çıplak, havası ise boğucu ve pisti. Askerler özensiz giyinirdi. Aç kalıyor, genellikle kötü yiyeceklerden hasta oluyorlardı. Kıdemliler ise ellerinden her şeyi çalışıyordu: yiyecek, giyecek, ayakkabı, yakıt... Askerlere kaba davranıyorlardı. En alaycı küfürler neredeyse zorunlulukmuş gibi sarf ediliyordu.

Şimdi her şey önemli ölçüde değişmişti. Kışla temizlenmiş, binalar boyanmış; odalar, koğuşlar sürekli havalandırılmaya başlanmıştı. Talim yapılmayan yerlere çimen ekildi. Avluya çiçekler ekildi, pencerelerde saksılar sıraya dizildi. Perdeler konuldu. Koridorlara yolluk ve kilimler serildi. Kışlaya girdikten sonra herkes ayakkabılarını dikkatlice temizlemeye başladı. Ayakkabı ve giysiler düzenli olarak temizlendi. Askerler her gün banyo yaptı.

Dış temizlik ile eş zamanlı olarak iç temizlik de çok önemsendi.

İsveçlilerin sarhoşluğu ve kaba küfürlerine dair uzun zaman öncesinden kalma deyimler vardı: “İsveçli gibi sarhoş,” veya “İsveç askeri gibi sövüyor.”

İsveç döneminde Fin kışlaları sarhoş askerlerle doluydu ve kelimenin tam anlamıyla en kaba, müstehcen küfürler gırla gidiyordu. Erler küfrediyor, subaylar küfrediyor, generaller küfrediyordu. Öfkeliyken de, samimi, sakın bir sohbet de küfrediyorlardı. İğrenç bir şekilde, anne, Tanrı, İsa, güneş ve gökyüzüne de küfürler savuruyorlardı.

Genç subaylar kışlaya sabun getirdi. Askerlere sabah, akşam ve her öğünde ellerini yıkamayı öğrettiler. Her asker için temiz havlular vardı. Ayrıca dış fırçasını tanıttılar, dişlerini fırçalamayı öğrettiler.

Dişlerini fırçalamayı öğrettikten sonra dilin ve konuşmanın temizliğinden bahsettiler. Artık hiç kimse küfretmiyordu. Disiplinliyidiler, adamlarını kontrol altında tutuyorlardı. En katı disiplini getirmek istediler ve başardılar, hem de gürültü ve kabalık olmadan.

Daha önce sadece askerler değil, aynı zamanda subaylar, iyi ailelerden gelen insanlar en kaba kavgaları bir tür cesaret, kışla kültürü, hatta doğal bir şey olarak görüyordu. Sokak küfründe uzmanlaşmış olanlar vardı. Müstehcen küfürlerini çeşitlendirmeye övünüyorlardı.

Genç subaylar hayata yenilikler katıp ısrarla uyguladı.

“Kışla bizim aile evimiz. Bizim katedralimiz. Rahip için tapınak, öğretmen için okul neyse, kışla da bizim için odur,” diyorlardı.

Söz ve eylemleriyle askerlere örnek oluyor, tavsiyelerde bulunuyorlardı:

“Kışlaları sarhoşhaneye veya ağız ishaline çevirmeyin. Tahtalara tükürmeyin, yerleri temiz tutun. Havaya küfür savurmayın, dilinizin temizliğini ve yoldaşlarınızın kulak temizliğini koruyun. Küfür köpek havlamasından beterdir. Zihinsel ve manevi kültürsüzlüğün belirtisidir. Kahramanlığınızı göstermek istiyorsanız asil ve daha güzel yollar arayın.”

“Spor yapın. Uzun süre ve iyi yüzmeyi öğrenin. Kayak yapmayı, çevik olmayı öğrenin. Şarkı söylemeyi, müzik aleti çalmayı öğrenin. Güzel dans etmeyi öğrenin.

Toplum içinde nezaketi öğrenin. İlgili bir sohbet arkadaş olun. Anlamlı hikâyeler okuyun ve dinleyin. Onları aklınızda tutun.”

Ve genç subaylar en özenli eğitimciler oldu. Askerlik eğitimi çok vakitlerini alsa da günde askerlerin eğitimi için birkaç saat ayırabiliyorlardı.

Oyunlar, eğlenceler düzenleniyordu. Askerlere kulüp kurmayı öğrettiler; şarkı, müzik, resim, oyun kulüpleri.

Okuma yazma bilmeyenleri öğrenci gibi eğitiyorlardı. Akşamları okuma toplantıları düzenleniyordu.

Bu toplantılarda farklı ulusların en iyi masallarını, çeşitli kahramanlarının başarı ve maceralarını okuyorlardı. Projeksiyonla diğer ulusların tarihinden levhalar gösteriliyor, Suomi ve diğer ülkelerden şehirler ve güzel yerler tanıtılıyordu.

Sık sık, her askerin vatanına geri dönerek vatanı için ne tür bir hizmet sunabileceğine dair kitaplar okuyorlardı.

“Oralarda insanlar birer köstebek gibi deliklere giriyor. Ne görüp geçirmiş olabilirler ki? Siz de oradan köstebekler gibi geldiniz. Köstebek deliklerine, köstebeklerin yanına birer köstebek olarak dönerseniz bu sizin için utanç verici olur. Yeni bir hayatın müjdecisi olarak gidin. Gidin ve uyusuk bölgelerinizin zihnini uyandırın. Yeni muhafızlar siz olun. Huzurlu, kültürel emeğin muhafız alayları.

Çeşitli ordularda özellikle yiğit alaylar vardır. Kahramanlar alayı. Hem kendileri hem diğerleri onlara çeşitli isimler takar: ölüm alayları, ölüm ejderhaları, ölüm okçuları vb. Bu gerektiğinde biriyle savaşta öleceğine söz verdikleri anlamına gelir. Onlar kahramandı.

Fakat vatan için ölmek değil, vatan için yaşamak çok daha kahramancadır. Ülkenin kalkınması, halkınızın refahı için çalışmak gerekir.

‘Toprağı nasıl işliyorsunuz, nasıl ekip biçiyorsunuz?’

‘Sütçülük ve ormancılık nasıl yapılır?’

‘El sanatları nasıl korunur?’

‘Erkekler eşlerine nasıl davranıyor?’

‘Ebeveynler çocuklarını nasıl yetiştiriyor?’

Halkının hayatını akıllıca düzenleyen ülkelerde bunlar nasıl yapılıyor? Neden herkes İngiliz kumaşı, Hollanda balığı, İrlanda koyunu, Fransız şarabı, Danimarka yağı, Brüksel danteli, Rus derisi, İsveç kartonu ve kibritlerini övüp takdir eder?

Çünkü en iyi oralarda üretilirler.”

“Ülkemizde de bunun için çabalayın,” diyordu genç subaylar askerlerine.

Onlara açıklama yapıyor, bütün bunları Finlandiya’da nasıl başaracaklarını öğretiyorlardı.

“Bunları kim yapacak? Köylerde kör babalarınız ve kardeşlerinize kim bunları öğretecek? Aşılmaz bataklıklar ve ormanlar arasından uzak yerlere kim ulaşacak?” diye soruyordu bu asil eğitmenler ve ekliyorlardı:

“Siz, ilk olarak siz! Ancak o zaman aileleriniz, köyleriniz, anavatanınız kışlada uzun süre kalmanızla hiçbir şey kaybetmez.

Aksine onlar için değerli olacaksınız. Onlara büyük kazançla döneceksiniz. Sizi ham madde olarak kışlalara götürdüler ve güçlü, mucizevi yaşam sıcaklığına sahip canlı bir ateş gibi iade ediyorlar.”

Böylece Finlandiya ordusunun subayları doğanın küstürdüğü, verimsiz Suomi’de büyük bir kültürel güç haline geldi. Ülkeye büyük bir fabrika gibi binlerce yeni, güçlü zihinsel makine eklendi.

Askerler silah arkadaşları olan üstlerine değer verdi. Onları sevdiler. Görevlerini yerine getirirken davranışlarıyla onları üzmemekten korkuyorlardı. Zayıf, gevşek arkadaşlarının davranışlarını kendileri denetlediler.

Memleketlerine döndükten sonra sık sık subaylara yazdılar. Askerlik zamanını minnetle hatırlıyorlardı. Onlara şimdi yaşama nasıl farklı gözlerle baktıklarını anlatıyorlardı. Planlarını, hayallerini onlarla paylaşıyor, tavsiye istiyorlardı. Onlardan kitap göndermelerini, gazetelere onları abone yapmalarını istiyorlardı. Ülkenin her yerinde, son köyün son kulübesine kadar kışla ve halk arasında asil, güzel manevi bağlar kuruldu. Kışla kültürel açıdan sağlıklı yeni bir yaşamı dokuyan büyük bir dokuma fabrikasına dönüşmüştü.

Kışlalar halk için tehdit olmaktan çıktı. Kışlaları takdir etmeyi öğrendiler. Köylerde, şehirlerde çoğu zaman ebeveynlerin uçarı, kaba genç oğullarıyla şöyle konuştuğu duyuluyordu:

“Yakında askerlik çağın gelecek. Belki kışla seni düzeltir.”

“Evet kışla bunu düzeltir,” diyordu komşular. “Onca uslanmaz gencin nasıl döndüğünü hatırlayın. Pekko Yuksen’e, Rudi Atonen’e baksanıza; kayıp çocuklar oldukları sanılıyordu, ordudan örnek gençler olarak döndüler. Oğullarımızın onlar gibi olmasını istiyoruz. Kışlaların gençleri bizden, ailemizden daha iyi eğitebildiği ortaya çıktı.”

“Evet, evet, evet,” diye onaylıyordu yaşlılar. “Belli ki körmüşüz. Hiçbir şey anladığımız yoktu, kötü yaşıyorduk. Şükürler olsun ki, gençler her şeye yeniden başlıyor: Yaşamı daha iyi, daha akıllı, daha güzel bir düzene sokacaklar.”

Kışla zihinsel ve ahlaki açıdan gelişti. İnsanları da zihinsel ve ahlaki olarak geliştirdi, tıpkı iyi mayanın hamuru kabartması gibi.

Futbol

Napoléon Fransız tahtına çıktığından beri Avrupa’daki savaşlar hiç bitmedi. Napoléon kelimenin tam anlamıyla tüm Avrupa ülkeleriyle savaştı ancak esasen güçlü İngiltere’yi yenmek istedi. Ancak İngiltere de Napoléon’u devirmeye çalışıyordu.

Napoléon da Rusya’yı savaşla tehdit ediyordu. Bu nedenle Rusya Napoléon ile savaşa hazır olabilmek için 1808’de İsveç ile savaşı sona erdirmeye acele ediyordu. Ve savaş başladı. Napoléon Rusya’ya karşı yirmi halkın gücünü topladı, Moskova’ya ulaştı ama burada kaybettiler. Rus halkının bağrında ölümcül bir darbe yedi.

Yorgun olarak Fransa'ya döndü. Gücünü ve ihtişamını geri kazanmaya çalıştı ancak İngilizler tüm Avrupa'yı Napoléon'a karşı ayaklandırmıştı ve sonunda onu ezdiler. Yakalandı ve Sainte-Hélène Adası'na sürgün edildi.

Napoléon'un savaşlarından yorulan Avrupa ülkeleri, İngiltere'nin onu köşeye sıkıştırmasından memnundu. İngilizlerin tükenmez enerjisi karşısında saygıyla eğildiler. İngiltere'ye hayranlık duyuyor, İngilizlere benzemeye çalışıyorlardı artık. İngilizlere has her şey moda oldu.

Ancak küçük çocuklar ve olgunlaşmamış erkeklerde görüldüğü üzere yetişkinleri taklit etme arzuları onların eksiklikleri, hatta kötü alışkanlıklarıyla başlarlar. Sigara, ağır içkiler, yüksek sesle konuşmak ve saldırganlık gibi. Gelişmemiş, kültürel ve zihinsel olarak olgunlaşmamış halklar da hep böyledir. Onlar da İngilizlerin dış görünüşünü, genellikle komik ve hatta hastalıklı taraflarını alırlar. Onların kötü taraflarının kötü kopyaları gibidirler.

Daha yaşlı, varlıklı insanlar İngilizler gibi at yarışlarına büyük miktarlarda para harcıyordu. Soda ile İngiliz viskisi içiyor, İngiliz kıyafetleri giyiyor, saç sakal tıraşlarını da "İngiliz" usulü yapıyorlardı.

Gençler İngiliz sporlarına ve aynı zamanda İngiliz sporlarının en kabası olan futbola özeniyordu. Avrupa'daki eğitimsiz gençler arasında futbol bir din haline gelmişti.

Dünyanın dört bir yanından binlerce taraftar futbolu bir kült haline getirdi. Futboldan büyük keyif alıyorlardı. Hatta kendilerini kaybederek futbolu bilime, sanata dönüştürdüler.

Zihinsel olarak çıplak, vasat, terbiyesiz, cahil gazeteler erkeklerdeki bu tutkunun kokusunu alıp fırsata çevirdi. Futbola özel bölümler açtılar. Neredeyse her gün "manda bacaklı" kahramanlara koskoca sütunlarda yer verdiler.

Snellman döneminde Finlandiya da aynı durumdaydı. Fin gençliği ciddi zihinsel çalışmaya alışık değildi. Herhangi bir ciddi ideolojik ilgileri de yoktu. İsveçlilere duyulan ulu-

sal nefret ve onlara karşı ulusal mücadele Finlandiya'nın Rusya'ya katılmasından sonra anlamını yitirmişti. Sağlıklı ve maalesef ruhen tembel genç adamlar futbolla ilgilenmeye başladı. Finlandiya'da şehirli gençliğin bütün kesimleri salgına yakalanmıştı sanki. Büyük köylerde de durum farklı değildi.

Futbol salgını bütün bir neslin düşüncelerinin, kalplerinin hâkimi oldu. Futbol kulüp ve dernekleri bataklıkta sivrinenekler gibi, yıpranmış bir bedendeki sivilceler gibi çoğaldı.

Sağlıklı “manda bacakları” zamanın ideolojik bayrağı haline geldi.

Snellman ve arkadaşları, gençlerin güçlü beyinler yerine güçlü bacakları tercih etmelerini bir türlü kabullenemedi.

Bütün neslin zihinsel ve ruhsal olarak kuraklaşmasını ciddiye aldılar.

“Sırf bacak, diz ve ayaklarını geliştiren bu yiğitlerden ne beklenebilir?” diye merak ediyordu Suomi'nin kültür havarileri. “Hayatta daha sonra ne olacaklar? Anavatanlarına ne gibi yeni manevi değerler katacaklar?”

Snellman ve arkadaşları, büyük İspanyol yazar Cervantes'in uyduruk şövalyelerin maceralarını anlatan aptalca romanlarla dalga geçtiği kitabı Don Kişot'u hatırladılar.

Snellman ve arkadaşları, “Eğer İspanya'nın en büyük dehası savaşmayı gerekli bulduysa, bir ülkenin aptal romanları okumak gibi bu aptalca tutumu masum ve önemsiz değil,” diye düşünüyorlardı. “Bu romanlardaki aptalca uydurmalar ülkedeki tüm okuryazar insanları zihinsel tembelliğe götürür. Halkı, geri kalmış vatanlarının yaşamını düşünmezler. İnsanlarının ekonomik, sosyal, zihinsel ve ahlaki kalkınması için çalışmak istemezler.

Bu bakımdan çıplak sayılırlar. Bu doğrultuda ne düşünce ne kalp ne de iradelerini çalıştırıyorlar.

İnsanlar günler, aylar, yıllar boyunca aldanıyor, fantastik hikâyelerin anlatıldığı romanlar okuyorlar. Bir şey yaptıklarını düşünüyorlar...”

Ülkede kültür emekçisi yoktu. Halkın zihni uykudayken cehalet artıyor, kabalık ve yoksulluk büyüyor, devlet gittikçe zayıflıyor, ahlaki, zihinsel ve ekonomik iflasa doğru gidiyordu. Ya ülkenin yeniden canlanmasını bekleyen, biraz eğitim almış insanlar ne yapıyordu?

Onlar da aptalca ama büyüleyici uydurma hikâyeler okumaktan sarhoşlar.

“Ah, ülkemizde yazarların anlamını ve önemini idrak edemiyorlar,” diye düşünüyordu Snellman. “Hem zamanımızın hem de halkımızın ustaca hicivleriyle bir Cervantes’e, bir Swift’e ihtiyacı vardır. Zavallı düşüncelere, küçük ruha sahip halklara böyleleri gerek.”

Hem Snellman hem de arkadaşları şöyle diyordu:

“Cervantes’in dehasına sahip değiliz. Belki birer Swift olamayız, ancak gücümüz ve amacımız olduğu sürece onların o büyük işlerini biz de başaracağız... Veba, kolera ve tifüs mikropları gözle görülmez; çok küçük ve yıkıcıdır. Mikroplar aynı zamanda toplumun ve halkın manevi alanlarında da mevcuttur. Belki de veba mikroplarından daha tehlikelidirler.

Bataklık ülkesi Finlandiya sıtma ve tüberküloz için bir üreme alanıdır. Bu hastalıkların ilki yüzünden halk çok büyük zararlara uğruyor, ikincisi yüzündense kitleler halinde ölüyordu. Snellman da vaktiyle tüberküloza karşı ciddi bir savaş açmıştı.

“Ama aynı zamanda düşünce tüberkülozu, irade tüberkülozu, manevi tüberküloz da var,” diye düşünüyordu Snellman. “Ve gençlerimiz bu manevi tüberkülozdan neredeyse toplu olarak acı çekiyor. Beş, on, on beş yıl sonra inşaat işçileri olarak hayata başlamak zorunda kalanlar arasında manevi tüberkülozun nasıl yayıldığını sakın bir şekilde izlemek kabul edilemez. Savaşmalıyız.”

Futbolcuların büyük bir kutlaması vardı.

Önde gelen spor kulüplerinden biri onuncu yıl dönümünü kutluyordu. Büyük bir ulusal yarışma yapılmıştı. Kutlama, resmî bir toplantı ve konuşmalarla sona erdi.

Toplantıya her alandan spor tutkunu katıldı. Snellman'ın arkadaşları da oradaydı. Snellman'ın kendisi de en büyük güreş kulüplerinden birinin onursal başkanıydı. Resmî toplantıda Snellman şunları söyledi:

“Fin gençlerinin sporla meşgul olmasından memnunum. Makul seviyede, çeşitli egzersizlerin büyük bir eğitim değeri var. Filozoflar diyarı Antik Yunan jimnastik, güreş, koşu ve gülle atma gibi aktivitelere büyük önem veriyordu. Egzersiz vücudun esnekliğini ve hareketliliğini geliştirir. Vücudu inceltir, yürüyüşü hafifletir, hareketleri güzelleştirir.

Şehirdeki hareketsiz yaşam, boğucu evler bedenleri hırpalar, kasları zayıflatır. Kanı zehirler. İnsanları ağırlaştırır. Uzun süren başarısız okul müfredatı da faydalı olabilecekken, tersine beynin yıllar, isimler, formüller, ölü yasalar gibi kuru bilgilerle dolmasına sebep olur.

Almanya'da okullardaki birçok çocuk gözlük takıyor. Görme güçlüğü çekiyorlar. Şehirlerde çoğu çocuk sırt sorunları yaşıyor. Bacakları incecik, kolları zayıf, yüzleri solgun. Havasız kalmış bitki gibiler. Onları şehir dışına çıkarın ki, koşup zıplasınlar, çimlerde oynasın, derin derin nefes alsınlar. Buna zorlamak gerek hatta.

Yunanlar bunu yaptı. Biz de yapıyoruz. Ancak Sokrates'in, Pheidias'ın, Perikles'in çağdaşları yaşamın tüm bilgeliğini 'Aşırılığa, aşırı uçlara yer yok. Tek taraflılık yok,' ilkesine dayandırıyordu.

Her şeyin ölçülü, zamanında ve yerinde olması önemlidir.

Daha o dönemlerde Sokrates ve Aiskhylos'un çağdaşı olan Aristophanes entelijansiyanın yaşamdan kopuk düşüncelerini, zayıflığını ve cansızlığını hicvetmektedir.

Deliliğe Övgü isimli ölümsüz hiciv eserin büyük yazarı, ‘iki ayaklı dolu beyinliler’ olarak nitelendirdiği kitap bilgelere ve kuru teorisyenleri acımasızca eleştirmektedir.

Gulliver’in Gezileri kitabını yazan dâhi yazar Swift cüceler (Liliput) dünyasında kurbağalar gibi kabaran, büyük insanmış gibi görünmeye çalışan küçük insanların hayatını hicvediyor.

Swift ayrıca Laputa ülkesindeki varlıkların anormal boyları ve anormal yaşamlarına da yer veriyor. Laputalılar ince boyunlu, zayıf omuzlu kocaman, şişkin kafalı insanlardır. Tüm yaşamları kitap formülleri, geometrik çizimlere göre şekillenmiştir. İçlerindeki her şey tıpkı kendileri gibi deforme olmuş ve çirkin bir biçim almıştır.”

“Ben ve arkadaşlarım da,” diye devam etti sözlerine Snellman, “hayalini kurduğumuz Suomi’mizin Laputa gibi görünmesini istemiyoruz. Bizim ne Liliputlara ne de Laputalılara ihtiyacımız var.

Biz Finlerin güçlü bacakları ve zayıf beyinleri olsun istemiyoruz. Altta manda bacaklarına, üstte koyun başına, boş bir kafatasına sahip olmamalıyız.

Böyle bir kafa bize uymaz. Küçük halkımızın gelecekteki büyüklüğü için hayallerimizi karşılamıyor.

Finlandiya’da futbolun başarısından heyecan duyuyorsunuz. Sevince boğuluyorsunuz. Kulübünüzün komşu İsveç, Norveç, Danimarka’da yarışmaya davet edildiğini, hatta uzak Macaristan’a gittiğini ve kazandığını söylüyorlar. Sevinciniz beni mutlu etmiyor.

Sevgili Suomi’de görmek istediğim dernek isimleri arasında ‘Güçlü Düşünce’, ‘Büyük İşler’, ‘Sütçülük’, ‘En İyi Yumurta’, ‘Tahıl Takımı’, ‘Kar Beyaz Keten’, ‘Temiz Vicdan’, ‘Yeni Fikirler’, ‘Mekanığın Gururu’, ‘Tok Halk’ yer alıyor.

Siz genç Finlerin Macarları, Almanları, Fransızları, İngilizleri yenmenizi ve bunu sadece bacaklarınızla değil,

kafanızla, kalbinizle, iradenizle başarmanızı isterim. Bilim, sanat, ticaret, sanayi alanında doğru mevzuatlarla halklar vatan topraklarını geliştirmek için mücadele etmelidir.

Bu büyük savaşta sadece futbolcunun kaslı kollarına güvenerek uzağa gidemeyeceksiniz. Kafayla bir topa vurmak için sert bir kafatası gereklidir, ancak malumunuz en sert kafatası koyunlardadır.

Koyun kafasını Fin gençliği adına gurur duyulabilecek bir şey olarak görmüyorum.

Sokrates'in büstünün ve ünlü Herkül heykelinin fotoğraflarını bulup karşılaştırın.

Sokrates'in büstüne baktığınızda filozofun kafası dikkat çeker: büyük bir alın, beynin konumu. Beyin o kadar büyük ki, kafatasından fırlayacakmış, yeri dar geliyormuş gibi duruyor. Sokrates'in alını ve kafası böyle görünüyor. Şimdi Herkül heykeline bakın. Her şeyden önce Antik Yunan masallarının kahramanının güçlü, kaslı figürü karşısında şaşıracaksınız. Devasa bir vücut, kalın, sütuna benzeyen bacaklar üzerinde duruyor. Kollarının kasları bükülmüş kalın halatlara benziyor. Geniş omuzlar, kabarık göğüs. Boyun bir kova genişliğinde, kafaysa orantısız olarak küçük, alın dardır.

Her şey entelektüel ve manevi olmaktan uzak, fiziksel bir güçle karşı karşıya olduğunuzu gösteriyor. Herkül güçlü bir vücuda, güçlü kemiklere, güçlü kaslara sahip bir adamdır, ancak akıllı bir adam değildir, bir düşünce ve ruh kahramanı değildir.

Sokrates'in ya da Herkül'ün kafasını seçmenizi önermiyorum. Mandanın bacaklarını aklınızdan geçirdiğinizde Sokrates'in kafasını unutmayın diyorum. Sadece kaya gibi sert bir koyun kafatası ile kalmayın. Her işi zamanında yapmalı, eğlence zamanında eğlenmeli kuralını hatırlayın. Finlandiya'nın top kovalayacak insanlara ihtiyacı yok. Finlandiyalıların ekonomik, sosyal, zihinsel ve ahlaki yaşamlarını yönlendirecek, güçlü önderlere ihtiyacı var.

Kadim kültürlerin hayatını arka yollardan, çöp kovalarından incelemeye başlayan bazı kıt akıllı akademisyenleri taklit etmeyin.

Paris'e giden müzikli kafelerle, Almanya'ya giden bira-hanelerle başlar; İngiltere'ye giden futbol topunu örnek alır. Daha yükseğini hedefleyin. Avrupa'nın çalışma odalarına, düşünce tapınaklarına gidin. Almanya'da binlerce insanın dâhil olduğu, "fazilet birliği" olarak bilinen Tugenbund toplumunun gençlerini örnek alın. Ruhunuzu geliştirmeye çalışın. "Sağlıklı bir ruh sağlıklı bedende bulunur," sözünü unutmayın.

Fin gençliği, göreviniz topu ayakla daha yukarı ve uzağa göndermek değil, halkımızın onurunu yükseltmektir. Ülke-mizin refahını, her açıdan gelişmesini hızlandırmaktır."

Ebeveynler ve Çocuklar

Snellman ve arkadaşları Finlandiya'nın geleceğe dair tüm umutlarını gençlerin iyi yetiştirilmesine bağlıyordu. Gençlik onlar için hem büyük bir sevginin kaynağı hem de hassas noktalarıydı.

Snellman'ın kendisinin de gençliği eleştirdiği zamanlar vardı ama gençliğin şımartıldığını, onlardan iyi bir şey beklenemeyeceğini söyleyen yetişkinlere karşı onları her zaman, her yerde savunurdu. Onlara hep şöyle derdi:

"Gençleri suçlamayın, kendinizi suçlayın. Siz onları nasıl yetiştirir, nasıl terbiye edersiniz öyle büyürler. Peki sizin verdiğiniz terbiye nedir? Hiç. Anneler mutfak, alışveriş, temizlik, çamaşır gibi ev işleriyle meşgul. Babalar ise görevleriyle, ticaretle, kendi işleriyle. Gece geç saatlere kadar kafe ve kulüplerde oturup kâğıt oynuyorlar. Çocuklarıyla hiç ilgilenmiyorlar. Hem zamanları yok, hem yoruluyorlar, hem de bıkyıyorlar.

Çocuklarıyla konuşmuyorlar. Hayatlarıyla ilgilenmiyorlar.

Boş zamanlarında biraz sarılıyor, onlara şekerler, oyuncaklar veriyor, sonra da 'Haydi gidip kendi kendinize oynayın,' diyerek başlarından savıyorlar.

Başka bir ifadeyle, 'Başımızdan çekilin. İstedığınızı yapın, sadece bizi rahatsız etmeyin,' demiş oluyorlar.

Çocuğun zihni, ruhu çocukluk çağını geçirdiğinde ekilmemiş tarlalar gibi çoraklaşır. İyi bir şey ekilmez hale gelir. Çocuklara iyilikten, doğrudan, sevgiden bahsederken bile genellikle taşlaşmış, sert, kuru, basmakalıp, yabancı kelimeler söylüyorlar.

Çocuklarının ilgisini nasıl çekebileceklerini ne biliyor ne de umursuyorlar. Duyarlı ruhlarına dokunamıyorlar.

Doğruyu söylemek gerekirse ister kendi anne babası olsun, ister akrabaları tarafından yetiştirilsin, çocuklar öksüz gibi büyür.

Çocukların belki karınları doyuyor, iyi giyiniyor, sağlıklarına dikkat ediliyor, ancak zihinlerinin ve ruhlarının sağlığı, saflığı ve güzelliği için çok az emek sarf ediliyor.

Çocuklarımızın bu koşullarda çok daha kötü yetişmediklerine şaşırmalıyız aslında. Büyüdüklerinde, etraflarında gördükleri her şeyi anlamaya başladıklarında ailelerden gördükleri nelerdir? Sokaklar, kasabalar ve köylerin meydanları, avlu kenarları çöp yığınlarıyla dolduğunda herkes pisiğe öfkelenir. Fakat hiç kimse böyle yerlerin sağlık açısından korkunç olması, binlerce insanın bu yüzden hastalanması hatta ölmesi ihtimalini şaşırtıcı bulmaz.

Sevgili ebeveynler, şimdi düşünün ve elinizi vicdanınıza koyup karar verin: Çocuklarımızın karakterinin zihinsel ve ahlaki yönden şekillendiği aile ortamı yeterince temiz sayılabilir mi?

Çocuklarımıza, 'Yalan söyleme, aldatma. Bu iyi değil, bu kötü, bu günah. Tanrı bunu sevmez. Bunu cezalandırır,' gibi sözler sarf ediyorlar.

Oysa kendileri yalan söylüyor, aldatıyorlar. Birbirlerine de, başkalarına da yalan söylüyorlar. Çocuklarına yalan söylüyorlar. Onlara ‘Kimseyi rahatsız etme, kaba ya da kötü olma,’ diyorlar.

Oysa kendileri de kaba, kötü ve herkese hakaret ediyorlar. Bir şey söyleyip tersini yapıyorlar.

Çocuklar bunu çabucak fark eder. Başta şaşırırlar. Yasa olarak gördükleri ebeveyn davranışlarını, “kötü, kirli, çirkin” olarak tanımladıkları her şeyi kendilerinin yapmasına akıl erdiremezler.

Sonunda da ebeveynlerin bir şey söyleyip tersini yaptıkları sonucuna varırlar. Çocuklar da ebeveynlerine saygı duymayı bırakır. Ne yapılması ve ne yapılmaması gerektiği konusunda sözlerine aldırılmazlar. İyi ve kötüye dair söylediklerine ilgi duymaz, dinlemezler.

Ebeveynler çocuklarının daha küçük olmalarına rağmen dikbaşlılığından, yozlaşmalarından, laf dinlememelerinden sürekli şikâyet ederler. İyi ama çocuklarını ilk bozan kimdi? Kim söz dinlememelerini tavsiye etti? Siz sevgili anne babalar.

Çocuklardan sevgi, saygı ve itaat istemeyin. Bunu onlardan tehditle, azarla ve cezayla alabileceğinizi düşünmeyin. Çocuklarınızın önünde kendiniz olun, böylece saygınlığınızı kendileri takdir edecek, sizi seveceklerdir.

Kitab-ı Mukaddes’te Musa’nın Yahudi halkının önderi olmadan önce Sina Dağı’nın etrafında koyunları otlatırken bir çalının alevlendiğini ama yanıp tükenmediğini gördüğünü anlatan bir hikâye vardır.

Hikâyeye göre Musa neyin yandığını anlamak için çalıya yaklaşıırken aniden bir ses duyar.

“Ayakkabılarını çıkar, çünkü bastığın yer kutsal topraktır.”

Bu hikâye büyük ve önemli bir işe girişen insanlar ve uluslar için derin bir anlama sahiptir. Hikâye şöyle diyor:

“Asla kirli ayaklar ve kirli ellerle büyük, kutsal, temiz bir işe girişmeyin. Ciddi ve büyük işlere gerekli hazırlıkla başlanmalıdır.”

Çocuklu her aile yaşayan bir yanan çalıdır. Kirli ayaklar ve ellerle, kirli kıyafetlerle bu çalıya nasıl yaklaşırsınız? Ebeveynler evde kıyafetlerine dikkat etmeyip genellikle kirli çamaşırlar giydikleri gibi, konuşmalarında ve eylemlerinde, çocuklarının önündeki karşılıklı ilişkilerinde de özensiz, dikkatsizdir. Çocuklarının önünde yapılan ebeveynler arası kavgaların kabalığından ve seviyesizliğindenise hiç bahsetmeyelim. Bu kavgalarda anne babalar birbirlerini daha da kızdırmak için çocuklarına şöyle seslenirler:

‘Çocuklar, babanızın haline bakın!’

‘Siz asıl annenize bakın!’

Aile içindeki sohbetleri ele alın. Çok fazla dedikodu yapılıyor. Boş laflar, sıradan şikâyetler... Nasıl üç kuruş fazla kazanırım, hangi kumaşı alsam ya da işyerinde nasıl önemsiz bir terfi alırım gibi sıradan dertler.

Çocukların on beş yirmi yıl boyunca içinde debelenedikleri yoğun bataklık bu işte. Sonra yaşlılar gençlerin gökyüzünde kartal gibi uçmamasına, çocuklarının kanatsız olmasına şaşıyor.

Şunu sormama izin verin sevgili ebeveynler: Verdiğiniz terbiyeyle çocuklarınıza kartal kanatları mı kazandırdınız? Yoksa o kanatları kökünden kopardınız mı?

Çocuklar büyüdüğünde gençlerin gelecekteki yaşamı ve çalışmaları hakkında konuşmalar başlar. Nereye, hangi işe nasıl gireceğini tasarlarlar. Mühendis mi, memur mu, tüccar mı, doktor mu, avukat mı olmalıdırlar? Kazancı iyi bir iş ararlar. Kızlar için hemen daha iyi bir gelire sahip koca adayı ararlar.

Kazanç, kazanç, kazanç. Anne babalar çocuklarını hep daha iyi bir yere yerleştirmeye çalışır. Onlar için yumuşak ve sıcak bir yer hazırlarken, bunu sevgi ve yükümlülüklerini yerine getirme olarak görürler.

Bu vesileyle Tolstoy'un şu güzel sözlerini anmak gerek:

'Toplumdaki şiddetli bozuklukların temel sebeplerinden biri, herkesin kendi hayatını düzenlemeye çalışması ama kimsenin daha iyi bir yaşam düzeni inşa etmeye gayret göstermemesidir.'

Herkes, hiçbir şey vermeden sadece hayattan almak istiyor. Hayata egoist, soyguncu, sömürücü, parazit olarak adım atıyorlar. Ve bu parazit yaşamda bilgelik arıyorlar.

Yaşam bilgeliğini çocuklara uzun yıllar aşılamanın ailelerdir!

Çocuklar ve gençler bencil, küçük ve zavallı ruhlara sahip insanlar olarak yetişir. Tembel, açgözlü, şehvetli, dağınık bir yaşam sürerler.

Sonuçta hiç kimseye, hiçbir şeye sevgi ve saygı duymazlar; ne vatanlarına, ne yaptıkları işe, ne büyük fikirlere, ne anne babalarına, ne de kendilerine...

'Ne ekersen onu biçersin.'

'Ne pişirirsen onu yersin.'

Çocuğun zihnini, gençliğin ruhunu işlemeden bırakırsanız üzerinde ısırganlar, dikenler, yabancı otlar bitmiş, işlenmemiş tarlalara benzerler.

Anne ve babalar, çocuklarınıza makul ve sevgiyle işlenmemiş bir terbiye vermeyip kendi haline bırakmayın. Bu suç sayılması gereken, ahlaksız bir davranış olur. Çocuk yetiştirmek sadece aile içindeki bir mesele değildir. Bu bir toplum ve devlet meselesidir.

İstediğiniz kadar anayasa ve seçim hakkı tanıyın. İstediğiniz kadar liberal yasalar getirin, sosyalizmin veya komünizmin mucizevi gücüne inanın. Eğer çocuklarınız küçük, önemsiz insanlar olarak hayata adım atıyorsa bir parlamento, her tür hak ve özgürlüğe sahip olmaları küçük, acıklı, biçimsiz bir hayat sürmelerini engellemez.

Memurlar ihmalkâr olur. Bakanlar birer siyasi cambaz, milletvekilleri ise halkın sırtından geçinen şarlatanlar. Okul-

lar yeni nesillerin akıl ve kalplerinin kuruduğu yere dönüşür. Basının bir sokak yosmasından farkı kalmaz. Ve kitlelerin karnı tok ya da aç olsun, üst sınıflara karşı nefreti, yabancı gördükleri her şeye karşı intikam ve yıkım duyguları giderek daha çok büyür.

Yeni, genç vatanımız bizden bunu beklemiyor. Yeni Suomi *Kitab-ı Mukaddes*'te anılan içine yeni şarap koymak zorunda olduğunuz yeni tulum⁴ gibidir. Temiz ve bilge bir devletin şarabını. Halkın güçlü, yaratıcı akıl, vicdan ve iradesinin şarabını. Akılcı bir kişisel ve ulusal yaşamın özgürce inşasında refahın, ortak memnuniyetin, ortak hakların şarabını.

Anneler ve babalar, bu yeni şarabın üreticileri olmak ister misiniz? Aile bağlarınızı yeniden geliştirmek ve güçlendirmek ister misiniz?"

Snellman ve arkadaşları yüzlerce kasaba ve köyde benzer konuşmalar yaptılar.

Ebeveynler onları dinliyor, çocukların ve gençlerin daha iyi eğitim alması üzerine kafa yoruyorlardı. Çocuklarının karakteri ve gelişimi üzerinde sahip oldukları büyük sorumlulukları idrak etmeye başlamışlardı. Birçok yerde ebeveyn grupları oluşturuldu. Anneler ve babalar gençliğin eğitimindeki başarısızlığı konuşmak için bir araya geldi. Her başarılı deneyime sevindiler. Ünlü pedagogları, psikologları dinlemek istediler. Pedagoglar ülkenin her yerini dolaşarak çocukları nasıl eğitecekleri üzerine dersler vermeye başladı. Bilimin deney ve gözlemlerine dayanarak çocuk ruhunun doğasını anlatıyorlardı. Çocuk ruhundaki eksiklikleri, hastalıkları ve bunları ortadan kaldırma yolları hakkında konuşuyorlardı.

Ziraat bilimcilerinin nüfusa en iyi patates çeşitlerini ya da en iyi inek ırklarını nasıl yetiştireceklerini öğretmeleri gibi, yetenekli pedagoglar, çocuk ruhunun uzmanları, işçi,

4 *Yeni Ahit*, Matta 9:17. (ç.n.)

kunduracı, terzi, köylü fark etmeksizin her anne babaya çocuklarını anavatanlarına layık, akıllı ve asil vatandaşlar olarak yetiştirmeyi öğrettiler.

Fin ailesi uykusundan uyanmış, hızla büyümeye başlamıştı.

Karokep (Kişiliğin Dramı)

Snellman'ın etrafında genç Fin aydınlarından bir grup oluşmuştu.

Bu gruba yavaş ama istikrarla kültür emekçileri katılmaya başladı. Snellman'a Helsinki Üniversitesi'nden genç profesörler, en uzak köylerden papazlar ve illerdeki kasabalarda oldukça aydın tüccar ve sanayiciler, pek çok doktor, bürokrat ve avukat katıldı.

Capcanlı düşünce akımları Finlandiya'nın her yerine yayılmıştı. Kimse gösteriş ya da öne çıkmak peşinde değildi. "Eğitim" ve "kültür" kulüpleri gibi, temsilcileri de dâhil olmak üzere tüm üyeleriyle birlikte sadece kâğıt üzerinde varlık gösteren, ölü canlardan oluşmuş topluluklar kalmamıştı artık.

Herkes çaba gösteriyordu. Bu insanlar kelimenin tam anlamıyla kültürel misyonerleriydi. İlhamla, özveriyle çalışıyorlardı. Eski kitaplar toplayıp en iyilerini seçiyor, köylere gezici kütüphane olarak gönderiyorlardı. Bu kütüphanelerdeki kitapları sürekli yeniliyor, oradan oraya aktarıyorlardı.

Başlangıçta her iki ya da üç haftada bir, daha sonra her pazar hijyen, tarım, vicdan meseleleri üzerine halk konuşmaları düzenlemeye başladılar.

İşinin ehli en iyi okuyucuları ve en yetenekli öğretim görevlilerini seçiyor, ülkenin her yerine gönderiyorlardı.

Aralıksız seyahat eden ve her biri hitabet yeteneğiyle ünlü birkaç yüz profesörden oluşan kendine has bir halk

üniversitesi kurulmuştu. Hepsi sağduyulu, güçlü insanlardı. Halka çeşitli bilgiler aktarıyor, en derin uykuda görünenlerin bile düşüncelerini aydınlatıyorlardı. Onlarda bilgi açlığı, bir şeyler yapma ihtiyacı, vatanlarının kültürel uyanış ve refahına katılma isteği uyandırıyorlardı.

Geçmişte, mirasçısı olmayan zenginlerin servetlerini kiliselere veya sözüm ona Tanrı'ya, dine adanmış kurumlara miras bıraktığı olurdu. Şimdi ise eğitim amaçlı birçok büyük bağış yapılıyordu. Ülkenin çeşitli yerlerinde kütüphaneler, okuma evleri, konferans ve eğlence salonları olarak kullanılmak üzere evler bağışlanıyordu.

Bazı dokunaklı olaylar da yaşanıyor. Köylüler gezgin profesörlere tereyağı, bal, yumurta, kumaş ve el işi kıyafetler verip bazı ricalarda bulundular.

“Lütfen hediyelerimizi kabul edin. Hepsini ailelerinize götürebilirsiniz. Buraya kadar gelip bize bilginizi, aklınızı, ilginizi sundunuz. İzninizle biz de size mukabele edelim elden geldiğince. Bize kazandırdıklarınızın yanında bunlar ne ki.”

Halk Üniversitesi'nin kuruluşunun yirmi beşinci yılında, onca yıllık sıkı ve gayretli çalışmanın ardından Snellman'ın memleketi Kuopio'da büyük bir kutlama yapıldı. Toplantının sonunda ülke çapında tatlıcılar kralı olarak bilinen, zengin tüccar Jarvinen konuşmak istedi.

Jarvinen bir saatten fazla konuştu ama onca konuşma dinlemekten yorulmuş halk yine de dikkatle dinledi onu. Jarvinen şunları söyledi:

“Ben küçük, fakir bir satıcıydım. Küçük bir çocukken, elimde sepet kek satıyordum. Sonra pazarda tatlı satacak ufak bir tezgâh bulabildim. Büyük tüccarlar bana konsinye olarak iki ya da üç bin ballı kek, şekerleme, kurutulmuş meyve veriyor, ben de her zaman sözümde durduğum için beni seviyorlardı. Sonunda bir dükkân açabilmem için bana daha fazla yardım etme sözü verdiler.

Karnım tok, üstüm başım derli topluydu, güzel bir odam vardı. Ama ben... Nasıl desem... Zihnen daralıyordum, ruhum işkence görüyordu sanki. Sıkışıp kalmıştım. Sık sık şunu düşünüyordum:

‘Küçük bir dükkân, küçük alıcılar, küçük kârlar... Bütün hayatım küçük demek.’”

“Baylar,” dedi Jarvinen öğretim görevlilerine dönerek. “Sabredip hikâyemi dinleyin. Şunu bilin ki, kek sepetli her çocuk, şimdi memleketinde bir tiyatro için yüz binlerce marklık bağış yapan ve yerel bir gazeteye destek veren bir ‘tatlıcılar kralı’ olamaz.

Bunu övünmek için söylemiyorum. Burası karşınızda övünebileceğim bir yer değil.

Karşınızda konuşan tatlıcılar kralı Jarvinen değil. Karşınızda genç, güçlü, sağlıklı Fin halkı duruyor. Yoksul bir halk duruyor. Gerektiğinde kabuklu çavdardan yapılmış ekmek yiyen halk. Koca kayalar arasındaki bataklıklarda bir kürek mahkûmu gibi ölesiye çalışan, emek veren bir halk.

Tatlıcılar kralı sanatseverler bu halk içinde nadirdir belki. Fakat Jarvinen gibilerini bulmak zor değildir. Binde bir bulunabilecek, istisnai varlıklar değildir bunlar.

Jarvinenler bir alaydır, milletin arasında binlercesi vardır. Ormandaki kütük yaran, kayalıklarda taş kıran, karanlık ve nemli bodrumlarda yırtık ayakkabıları onaran biziz.

Çoğu da bu kötü işlerde kendini sıkışmış hissediyor. Zorluk çektiklerinden değil. Bizim gibiler yoksulluktan ve işten korkmaz. Daha iyi yaşadıkları için başkalarını da kıskanmayız. Jarvinen gibiler sıkılır, daha fazlasını ister. Daha büyük, daha da büyük bir şey peşindedirler. Güneş kadar güzel, güneş kadar güçlü bir şey. İçlerinde kaynayan, fışkırmak isteyen fakat çıkış yolu bulamayan bir şey vardır.

Geçen yıl İtalya’nın güneyindeydim. Kocaman bir gemi dolusu portakal satın aldım. İki üç günlüğüne Napoli’ye uğradım ve Vezüv Yanardağı’na çıktım. Yanardağın kıyısın-

dan kraterin içine bakarken orada, Vezüv’de gençliğim aklıma geldi. O zamanki düşüncelerimi ve hislerimi hatırladım.

Fin halkını düşündüm... Kraterde kalın siyah, ağır lavlar köpürüyordu. Kraterin boğazındaki lavlar dar duvarlar arasına hapsedilmiş bir devin göğsü gibi yükselip alçalıyordu. Kraterin duvarları dar geliyordu lavlara. İçten gelen bu güç, bu yeraltı ateşi durmadan yükseliyor, lavları yanardağın boğazından fırlatıyordu.

Genç Jarvinen’in kafası ve göğsü de bu lavlar gibiydi. Jarvinen Fin halkıydı.”

“Baylar, yirmi beş yıl önce neredeyse tüm Finlandiya için bir tehdit olan Johann Karokep’in adını hatırlıyor musunuz? Karokep bir hırsız, bir hayduttu. Büyük şehirlerdeki bankaları, iş yerlerini, kutsal mabetleri soyuyordu. Çok cesurca, meydan okurcasına yapıyordu bunu. Hatta neredeyse polisin gözü önünde. Karokep’in işlediği cinayetler ona herhangi bir fayda sağlayacak nitelikte de değildi. Bu yüzden, tutuklandığında akıl sağlığının yerinde olup olmadığını kontrol etmek için ilk olarak akıl hastanesine yatırıldı.

Büyük bir cüretle oradan kaçmayı başardı Karokep ve ortadan kayboldu. İzine hiçbir yerde rastlanmadı. Öldüğü sanılıyordu çünkü takip edilirken peşinden ateş edilmiş, Karokep ağır yaralanmıştı. Yoldaşlarının yardımıyla saklandığı yerde yaraları yüzünden öldüğü tahmin ediliyordu. Genel kanı böyleydi. Böylece halk sakinleşip onun hakkında konuşmayı bıraktı.

Baylar, Karokep yaşıyor. Geçen sene İtalya’dayken, Cenova’da onu bizzat gördüm.

Bana kalsa tanımazdım. Herkes gibi ben de onun öldüğünü sanıyordum. Karşılaştığımız misafirhanede beni tanı-

yıp yanıma geldi. Üç oğlu da yanındaydı. Ne güzel çocuklar. Fin halkının en güzel ve sağlıklı özelliklerine sahipler. Uzun boylu, geniş omuzlu, kocaman göğüslü. Sarı saçlar, gökyüzü renginde mavi gözler, Güney Amerika güneşinin yaktığı ten.

İtalyanların dediği gibi her biri Apollon gibiydi. Üçü de üç farklı Avrupa üniversitesinde okuyordu. En büyükleri İsveç'te ormancılık bölümündeydi ve şimdiden California'daki büyük bir ormancılık kuruluşunun başına geçmişti. Küçük olan Fransa'da ziraat okuyor, ortanca oğlansa güçlü bir kimyager olma yolunda ilerliyordu. En iyi Alman üniversitesinde deri, ahşap ve yağların kimyasal üretiminde uzman olarak yetişiyordu.

Bu üç zeki, güzel, asil genç adam bir zamanlar ülkemizde bir hırsız ve katil olan Karokep'in çocuklarıydı.

Hatırlarsınız gazetelerde Karokep'in bir ailesi olduğu, karısının işlediği korkunç suçlardan hiç haberi olmadığı yazılmıştı. Karokep de evde hassas bir adam ve babaydı. Sonrasında karısını ve çocuklarını herkes unuttu. Sadece o unutamadı. Arkadaşları sayesinde onları Amerika'ya götürmeyi başarmış. Ancak eşi Amerika'ya giderken sarı hummadan ölmüş. Karokep üç genç oğlunu yalnız yetiştirmiş. Hem anneleri, hem arkadaşları olmuş, onlarla birlikte o da kendini eğitmiş.

Karokep (artık başka bir adı var ama bunu söyleyemem) Cenova'ya okyanus yoluyla iki vapur buğday ithal etmişti. Aynı zamanda İtalya'yı görmek ve oğullarına göstermek istemişti.

Amerika'nın güney ülkelerinden birinde, yeni vatanında yeni bir isimle buğday krallarından biri olmuştu. Zengin mi zengindi, hatta sizin Fin 'tatlıcılar kralı' Jarvinen ona kıyasla fakir kalır.

Çocuklukta ve daha sonra gençlikte Karokep ve ben çok iyi arkadaştık. Ailelerimiz katrancılıkla uğraşan fakir ailelerdi. Karokep ve ben birlikte büyüdük. Aynı zamanda yetim

kaldık. Dul annelerimiz de bizi şehre götürdü. Ben bir fırına çırak olarak verildim. Karokep ise yurt dışından getirttiği tahıla karşı yün, reçine gibi mallar alıp satan zengin bir tüccar tarafından işe alındı.

Karokep güzel, zeki, dürüst ve çalışkan bir çocuktı, ancak son derece huysuz ve sabırsızdı. Biri onu küstürdüğünde, aşağıladığında o öfkeyle karşısındakine her şeyi yapabilirdi. Sinirlendiğinde titriyor, yüzü bir ceset gibi solgunlaşıyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Gözleri alev alev parlar-ken tıslayarak şöyle diyordu:

‘Sana gününü göstereceğim. Karokep’in kim olduğunu, ona hakaret etmenin ne olduğunu anlayacaksın.’

Tüccar Karokep’i seviyor, dürüstlüğünü öve öve bitiremiyordu. Yıllar sonra ona ciddi görevler vermeye başladı. Ona büyük meblağlar emanet etti. Sonunda en büyük depolarından birinin müdürü yaptı.

İşte orada alışılmadık ve açıklanamaz bir şey oldu. Karokep görünürde herhangi bir sebep olmaksızın köylülere büyük miktarda hane parası dağıtarak kayıplara neden oldu. Ayrıca efendisini acımasızca dövdü. Mahkemeye çıkarıldı. Mahkemede hiç konuşmayarak öfkeyle gülümsedi. Sadece duruşmanın sonunda şöyle dedi:

‘Beni değil, efendimi yargılasanız daha doğru olurdu.’

Efendisi bile aklını yitirdiğine ikna olmuştu.

Karokep birkaç ay hapis yattı. Orada da hep sessizdi, sürekli kitap okudu. Sadece hapse atılmış haydutların hikâyelerini dinlemeye bayılıyordu.

Serbest bırakıldıktan sonra Karokep karısını ve üç çocuğunu yanına alıp seyahate çıktı. Kısa süre içerisinde Finlandiya’nın çeşitli bölgelerinde hırsızlıklar, soygunlar ve cinayetler meydana geldi. İki yıl içinde birkaç banka, ondan fazla kilise soyuldu, üç rahip öldürüldü. Herkes tarafından sevilen bir belediye doktoru hastaları görmeye giderken öldürüldü, adamın parası da çalınmamıştı, cinayet sebebi hiç anlaşılmadı.

En son büyük bir kasabanın sınırındaki mezarlık kilisesi yağmalandı. Kilisenin yanında yaşayan rahip tesadüfen bir pencerede ışığın yandığını fark etti. Hizmetkârı aradı ve onunla kiliseye gitti. Yüksek çitin kapısında kötü adamlarla karşılaştılar. Katil ileriye atılan hizmetçiye bir darbe ile yere indirdi ve sonra rahibin kafasına da demirle vurdu. Kafatası delinen rahibin beyni zarar görmüştü. Ancak can havliyle son anda, ‘Yardım edin, yardım edin!’ diye bağırmayı başardı.

Mehtaplı bir kış gecesiydi. Etraftaki her şey bembeyaz parlıyordu. Mezarlığın yanından tesadüfen geçen bazı köylüler duydukları sese doğru koşmaya başladı. Birinin kaçtığını gördüler. Kovalayıp yakaladılar ve polise teslim ettiler. Sorgu başladı.

Adamın adı Johann Karokep’ti.

Büyük bir sakinlik ve kızgın bir gülümsemeyle, kiliseleri ve bankaları soyduğunu, üç rahip ve doktoru öldürdüğünü itiraf etti.

Peki ya yardımcıları kimlerdi?

‘Hepsini yalnız yaptım. Yardımcılarım sadece bilgi topladı. Hiçbirini ele vermem. Oyunu ben yönettim ve bütün sorumluluk bana ait. Kaybettim. Şimdi hesabı ödeme zamanı. Eğer isterseniz canımı alabilirsiniz. Ama yardımcılarımı bu işe karıştırmayın.’

Sonra da hastaneden kaçıp iz bırakmadan kayboldu.

İşte şimdi Napoli’de oturduğum masaya yaklaşmıştı. Yalnızdı. Oğullarını yürüyüşe göndermişti. Uzun uzun bana baktı.

‘Affedersiniz, siz Jarvinen değil misiniz?’

‘Evet,’ diye cevap verdim merakla.

‘Jukko Jarvinen?’

‘Evet.’

‘Tammerfors yakınlarındaki Kolmjarv’den Jukko Jarvinen?’

‘Evet, ah, evet. Tüm bunları nereden biliyorsunuz? Sizi ilk kez görüyorum.’

‘Ben Karokep,’ diyebildi sonunda. ‘Jukko, eski dostum Jukko. Çocukluk arkadaşını hatırlıyor musun, küçük Johan’ı?’

Odama gittik. Gece geç saatlere kadar sohbet ettik.

‘Oğullarımın yaptıklarım hakkında hiçbir fikri yok. Amerika’da iki ülke değiştirdim. İsmimi de iki kez... Burada kuzeyde yeni hayatıma başladım, ailemi ise güneye taşıdım. Herkes beni yeni ismimle tanıyor. Dışarıdan yarı-Amerikalı, yarı-İspanyol olarak görünsem de ruhum Fin. Artık nasıl yaşadığımı görüyorsun. İtiraflarımı duymak istiyor musun? Kimseye izimi sürdürmeyeceğine dair dürüstçe söz verebilir misin? Ben senin bütün hayatını biliyorum Jarvinen. Suomi’de olanları da takip ediyorum. Seni çocukluğundan beri seviyorum. Tatlıcılar kralı unvanını da seviyorum. Eski arkadaşını anlamayı, Johann Karokep’i hor görmemeni istiyorum. Johan Karokep kötü bir adam değildi.’

‘O halde bir akıl hastalığına tutulmuşsun değil mi?’ diye atıldım.

‘Sen ne kadar hastaysan, ben de o kadar hastaydım,’ diye gülümsedi hüznüyle. ‘Ben eğitilmiş biri değildim. Bilinmeyen büyük bir evde tamamen karanlıkta dolaştığını hayal et. İçi dopdolu ama tek bir ışık parıltısının olmadığı yüzlerce oda hayal et. El yordamıyla ilerlediğini... Böyle dolaşırken hiçbir şeye zarar vermemek mümkün mü? Hem başkasının değerli eşyalarını kırarak, hem kendine zarar vereceksin. O halde böyle birini nasıl tanımlardın? Canavar mı, deli mi, yoksa ışığı sönmüş zavallı bir adam mı?’

Ben de böyle biriydim, senin tanıdığın Johann, senin ve diğer birçok insanın tanıyıp sevdiği kişi. Ve benim gibi daha niceleri var,’ diye iç geçirdi Karokep. ‘Milyonlar, koskoca uluslar!’

‘Senin adına sevindim eski dostum Jukko,’ diye devam etti elimi tutarak. ‘Bu hayatın karanlığında tökezlemeyişine

hep sevinir ama bir yandan da hep merak ederdim. Bense kendimi hep ezilmiş hissediyordum, efendimin depolarında sıkışıp kalmıştım ve üzgündüm.'

"Nasıl sıkışıp kalmıştın?" diye sordum merakla. 'Ama şunu bil ki, ben de aynı şekilde hissediyordum.'

'İşte gördün mü? Milyonlarca insan hayatın içinde böyle sıkışmış hissediyor. Daha geniş, daha güzel, daha eğlenceli bir şeyler istiyorlar. Karnım toktu, bir eşim vardı, üç çocuğum, onları seviyordum. Tüccar olacaktım ama canım sikkındı. Bir gün efendinin depolarındaki terazilerde sahtecilik yapıldığını öğrendim. Bazı terazilerle köylülerden aldığı malları, bazılarında buğdayı ölçerdi. Her ikisini de kötüye kullanıyordu. Yıllardır böyle devam ediyordu ve ben de bu yıllar boyunca ona yardım etmiştim. Kötülük beni ele geçirdi, köylülere elimdeki tüm parayı verdim ve efendiyi dövdüm. Elimden almasalardı öldürürdüm belki.

Mahkemede terazilerden bahsedecektim ki, köylülerin terazilerden asla şikâyetçi olmayacaklarına dair imza attıklarını öğrendim.

Zavallı korkaklar kendi ihtiyaçlarının kölesi olmuşlardı. Efendinin ileride onları bir şeylerden mahrum bırakmasından korkuyorlardı. Ben de sessiz kalmayı tercih ettim. Kölelerden öğrendim. Onları dövme, işkence ve hakaret etme arzusu duyuyordum. Nasılsa hiç kızmayacak, isyan etmeyeceklerdi.

Hapishanede yatarken, cezamı çekip tahliye edildikten sonra ne yapacağımı düşünüyordum. Tekrar terazilerin başına geçip başkalarını aldatmalı mıyım? Yoksa kendim aldatılmayı göze mi almalıyım? Ruhum daha da ağırlaştı, sıkıştı. Zavallı halk! Hem acı çeken, hem çektiren, hem soyguna izin veren, hem de soygunu yapanın ta kendisi halk! Amerika'yı keşfetti insanlık, yağmaladı, yine de fakir kaldı. Tanrı sevgisi uğruna gösterişli tapınaklar inşa ettiler, tapınakların önündeki meydanlarda binlerce insanı yaktı-

lar. Tanrı'ya duydukları sevgi adına öldürdüler. Bazıları da Tanrı sevgisi uğruna öldü.

İnsanlara ve Tanrı'ya karşı kinle dolmuştum.

O anda İspanya'da olmadığım için üzüliyordum. İnsanlara işkence etmek, yakmak, beden ve ruhlarını hırpalamak istiyordum.

Onlara şöyle bağırmak geliyordu içimden:

'Eğer köleyseniz, kurbansanız öyle kalın. Sabredin, acı çekin. Geberin!'

İnsanlardan ve Tanrı'dan intikam almaya karar verdim. Bankaları soymaya başladım. Bankaları darmaduman ederek daha fazla insanı mahvetmek istiyordum.

En çok kiliseleri soymayı sevdim. En iyi rahiplerin kim olduğunu öğrenip onları öldürdüm. Özellikle onları tercih ettim. Tanrı'yla alay ettim. Ona meydan okuyordum. Kutsal yerlere saygısızlık ettim. Orada 'Bana ölüm gönder, bırak beni yakalasınlar,' diye bağırdım.

Ama beni yakalayamadılar. Bu beni daha da kızdırdı. Gökyüzüne baktım ve 'Yani orası ıssız. Yeryüzü de, gökyüzü de yalandan ibaret.'

Eğer yapabilseydim bütün riyayı ve aldatmacayı yok etmek için dünyadaki her şeyi, herkesi öldürürdüm.

Ve sonunda yakalandım. Korkmasam da şaşırmışım.

Ya göklerdeki yalan değilse?

Ancak beni deli zannedip ölüm cezası vermek yerine hastaneye gönderdiler. Oysa onlara her şeyi anlatmışım.

'Hepiniz aptal ve yalancısınız. Ben de aptal sayılırım. Aptallığımdan beni yakaladınız. Kar beyazı bir tarlanın ortasında mehtaplı bir gecede yağmaya çıkmak akıllı işi değil.'

Hastanede birkaç ay geçirdim. Durmadan soru soruyor, beni anlamıyorlardı. Aptallar... İlk fırsatta kaçtım.

İşte o zaman aklıma cüretkâr bir fikir geldi. Ölümcül şekilde yaraladığım rahip iyileşmişti ve hâlâ mezarlık kilise-

sinde yaşıyordu. Tanıdık birilerinin evinde üstümü değiştirip doğruca kilisenin yolunu tuttum.

Akşam geç vakitti. Camdan içeri baktığımda kitap okuduğunu gördüm. Alnında demirle saldırdığım anın derin izi kalmıştı. Kapıdan seslendi:

‘Kim o?’

‘Rahibe geldim.’

‘Ne istiyorsunuz?’

‘Manevi bir konu.’

Kapıyı açtı. Elinde mum vardı. Beni görebilmek için mumu başının üstüne kaldırdı. Sanki zar zor bir şeyi hatırlamaya çalışıyormuş gibi kaşlarını çattı.

‘Beni tanıdınız mı?’ diye sordum. Kapının arkasında duruyordum.

‘Sanki seni bir yerde görmüş gibiyim ama hatırlayamıyorum. Hafızam son zamanlarda çok zayıfladı.’

‘Size yardımcı olayım. Mezarlıktaki cinayeti hatırlıyor musunuz? Ben...’

Rahip geri çekildi ama bağırmadı, kapıyı da kapatmadı. Derin bir nefes aldı ve alçak sesle şöyle sordu:

‘Neden hapiste değilsiniz?’

‘Kaçtım.’

‘Buraya neden geldiniz?’

‘Beni gizlemeniz için. Suçluların bir zamanlar Tanrı’nın evine sığındıklarını okumuştum. Ayrıca siz benim kurbanımsınız. Sizi öldürmeye yeltendim. Şimdi de bir Hristiyan rahibin katili ile ne yapacağını görmek istiyorum.’

‘Peki içeri gelin,’ dedi ev sahibi usulca.

Eşiği geçtim, kapıyı çarptım ve zehirli bir gülümsemeyle ‘Şimdi öldürülmekten korkmuyor musunuz?’ dedim.

Ev sahibi tekrar sorgularcasına yüzüme baktı ve usulca konuştu:

‘Hayır, korkmuyorum.’

‘Neden?’

‘Bu gözlere sahip biri katil olamaz.’

‘Ne varmış gözlerimde?’

‘Üzgün, derin kederle dolu. Ruhun çok yaralı. Haydi içeri girelim.’

Bana neler olduğunu anlamıyordum. Ben, demir iradeli Karokep sıcak bir yere düşmüş donmuş bir balık gibi aniden çözülüverdim. Odaya girdik. Masanın üzerinde açık bir *İncil* vardı, ben pencereden dışarı bakarken rahip okumaya devam etti. Masasının üstünde güzel bir İyi Samiriyeli⁵ tasviri asılıydı.

‘Aç mısın? Yemek ister misin?’ diye sordu rahip.

‘Bana biraz şarap verin,’ diye cevapladım abartılı bir sesle.

Göğsüm daraldı. Boğazıma bir şey oturmuştu. Ev sahibi dışarı çıktığında kapının yanındaki sandalyeye oturup ağladım. Çocukluğumdan beri hiç ağlamadığım kadar ağladım.

Rahip bir kadeh şarap ve üzerine tereyağı sürülmüş bir dilim ekmekle döndü. Önünde diz çöktüm ve bacaklarına sarıldım.

‘Affedin, affedin, affedin.’

‘Sakin olun. Bir yudum şarap alın ve ne söylemek istiyorsanız söyleyin.’

‘Şunları söyleyeceğim: Tanrı’nın karşısına yeni ve güçlü bir meydan okuma ile çıkmak istedim. Yanınıza gelip sizi korkutmak ve belki de bu sefer sizi gerçekten öldürmekti amacım ama öyle olmadı.’

Yıllarca neler hissettiğimi, yeryüzündeki ve cennetteki yalanı nasıl yok etmek istediğimi anlatmaya başladım.

Ev sahibi beni sessizce dinledi ve ara sıra bir çocukmuşum gibi şefkatle başımı okşadı. Hikâyemi bitirdiğimde rahip kocaman bir gülümsemeyle şöyle dedi:

‘Demek Tanrı ile savaştınız? Tanrı’yla kavgaya tutuşmak için tapınakları yağmaladınız ve iyi insanları öldürdünüz? Aptallık etmişsiniz. Zavallı ruhunuz karanlık...’

5 Yeni Ahit, Luka 10:25-29 baplarda geçen bir hikâyeye. (ç.n.)

‘Ama Tanrı eğer varsa neden beni cezalandırmadı? Şimdi bile sizi öldürmek üzereydim, oysa ki misafirinizim.’ İnatçı, kaprisli bir çocuk gibi bildiğimde directmeye devam ediyordum.

‘Bekleyin, her şeyin zamanı var,’ dedi rahip. ‘Önce Tanrı ile mücadelenize, sonra da cezanıza sıra gelecek. Kilise azizlerinden birinin derlediği bir Orta Çağ efsaneleri koleksiyonu var. Bu efsaneler birçok uydurma, birçok mucize içerir ancak hepsi derin bir bilgelikle doludur. O efsanelerin birinde, Fransa’nın bir bölgesinde bir manastırın ana binasına şeytanın yerleştiği anlatılır.

Şeytan rahipleri korkutmaya başlar. Her gece bir köpek gibi havlar, koyun gibi meler, domuz gibi homurdanır. İbadet edenleri çil yavrusu gibi dağıttıktan sonra da yaptığından gayet memnun kalır. Manastır uzun süre boş kalmaya mahkûm olur.

Nihayet bölgeye yeni bir piskopos gelir. İyi, bilge bir yaşlı adam. Şeytanın manastırda ne yaptığını duyduktan sonra şöyle der:

‘Oraya gidiyorum, geceyi manastırda geçireceğim.’

Etrafındaki herkes ona insanların korkudan hastalandığını, hatta öldüğünü hatırlatır. Piskopos yine de gider. Gece boyunca boş binada yalnız kalır.

Efsaneye göre gece saat on iki olduğunda piskoposun etrafında korkunç bir uluma, çığlık ve türlü ürkütücü sesler yükselmeye başlar.

Piskopos uyanıp, ‘Sen şeytan mısın?’ diye sorar.

‘Benim.’

‘Tanrı’yı yok etmek istediği söylenen şeytan sen misin? İsa Mesih’i kulu yapmak isteyen?’

‘Evet,’ demiş şeytan gururla.

‘Sende utanma arlanma yok mu?’ diye gülmüş piskopos. ‘Dünyanın hâkimiyetini Tanrı’nın elinden almak için işe başlayıp, boş binalarda geceleri bir köpek gibi havlayıp

domuz gibi homurdandığın yere varmışsın. İnsanların uyumasına izin vermiyorsun. Tanrı'ya ne tür bir rakip olacaksın böyle?’

Şeytan utanır ve aptalca şakalarını sonsuza dek bırakır. Efsane de böyle biter.

Ben de aynı şeyi size soracağım, kilise soyguncuları nasıl Tanrı karşıtı olabilir? İçinizdeki Tanrı'yı öldürmek istediğiniz için insanları öldürüyorsunuz, duaya hasredilmiş yerleri yağmalıyorsunuz...’

‘Peki neden beni cezalandırmıyor o zaman? Neden siz beni adalete teslim etmiyorsunuz?’

‘Basit bir nedenle: Tanrı size benzemez, siz de Tanrı'ya elbette. Tanrı ve siz zıt kutuplardasınız: Mücadele araçlarınız farklı. Duygularınız farklı. Siz ruhunuzda kötülük ve nefret besliyorsunuz, Tanrı ise sevgidir.

Tanrı'yı öldürmek istediniz, o ise ruhsal olarak yeniden uyanacağınız zamanı bekliyordu. Ben sizin ne celladınız, ne yargıcınızım ne de sizi suçlayabilirim. Uzun zamandır içinizde unuttuğunuz o küçük, iyi, dürüst Johann'ı bulmanıza yardımcı olmak isterim sadece.’

O halde teslim olmaya gideceğimi söyledim.

‘Sakin buna cüret etmeyin,’ diye böldü rahip sözümü. ‘Siz zaten Tanrı'nın yargısına katlandınız. Tanrı'nın bu yargısı ruhunuzun hâlâ hayatta olduğunu gösterdi. Artık insanlar tarafından mahkûm edilmeye ihtiyacınız yok. İsa'nın günahkârlara ne dediğini hatırlayın: Git, artık bundan sonra günah işleme.’

Gidin, onurlu ve dürüst yaşamın havarileri olun. Bildiğim kadarıyla çocuklarınız var. Onlara iyi insan olmayı öğretin.’

Ve ben de hayata atıldım işte. Nereye geldiğimi, çocuklarımı nasıl yetiştirdiğimi görüyorsun. Ama benden bu kadar. Sana çocukluk arkadaşının, o iyi ve dürüst çocuğun nasıl korkunç Karokep'e dönüştüğünü anlattım. Şimdi bana Jarvinen'in nasıl tatlıcılar kralı olduğunu anlat.’

Karokep ve Jarvinen çocukluk arkadaşı olmalarının yanı sıra halkımızın farklı iki yüzüdür. O yüzlerden biri soğuk karanlığa teslim olmuşken, diğer yüzü güneş ışınlarının altındaki bahar gibi yaşamaya çağrılmıştır.”

“Ve şimdi size seslenmek istiyorum sevgili öğretmenler,” dedi Jarvinen Halk Üniversitesi öğretmenlerine. “Size benim için, benim gibi birçok insan için, hatta tüm halkımız için neler yaptığınızı anlatmak istiyorum.

Daha önce de söyledim sevgili öğretmenler, hepimiz aynı halkın çocuklarıyız ve çocukluğumuzda hem iyi hem de kötülüğün etkisine maruz kaldık. Herkesten saygı gören ve değer verilen bir kişi olduysam bu başarı sadece bana ait değil. Sevgili çocukluk arkadaşım Johan Karokep de gençliğinde hırsız ve katil olduysa bu da onun hatası değildir.

Bu onun büyük talihsizliği.

Jarvinen ve Karokep’in aynı madalyonun iki yüzü olduğunu da eklemek istiyorum. Aynı gövdede iki dal, gövde ise milyonlardan oluşan halk.”

Aydınlar ve Halk

“Baylar, ben aydın insanlara siz profesörlerden, yazarlardan, sanatçılardan daha çok değer veriyorumdur belki. Entelijansiya halkın beynidir. Kendi aydınları olmayan ülke zavallıdır. Ve sadece aptal, cahil ve kitleleri ezen zalimler aydın düşmanı olabilir ki gerçekten düşmandırlar. Bunlar baykuş misali manevi karanlığın tadını çıkarırlar. Baykuşlar ışığı sevmez, gözleri güneşten incinir. Bu nedenle dünyanın her yerinde baykuşlar ve sırtlanlar ne parlak düşüncüyü ne de parlak bilgiyi sever. Ben, eski bir sokak çocuğu, halkın bağrından kopmuş okuma yazma bilmeyen bir yaprak, kendi deneyimlerimden halkın aydınlara ne kadar ihtiyacı olduğunu biliyorum.

Bu yüzden bütün cesaretimle size şunları söyleyebilirim: Zekânız ayrıcalığınız değildir. Size iktidar kurma, cömert bir yaşam sürme hakkı tanımaz. Siz halka ışık tutmak için varsınız. Ve bir mum yakıldığında üstü kapatılmaz, etrafı aydınlatması için yükseğe, şamdanın üzerine yerleştirilir.

Siz öğretmenler çevresini aydınlatan parlak ışıklarsınız, ancak aydın olarak geçinen yüz binlerce insan halkın eğitimi için ne yaptı? İçlerinde düşünce ve bilginin saf ateşi yanıyor mu? Ne kadar parlıyor, halkını ne kadar aydınlatıyorlar?

İncil'de Ferisilerin kendi halkları için ne kadar kötü konuştukları yazar. Mesih'in öğrencilerle ve din bilginleriyle değil, halkla konuşmasını kınadıkları anlatılır.

'Halk lanetlidir, kanun tanımaz!'

Hep öyle olmuştur, şimdi de her yerde öyledir. Eğitimli üst sınıflar altındakileri hor görür.

Halkın basit, kaba, sarhoş, tembel, kirli, üçkâğıtçı, kıskanç olduğunu düşünür, milyonlarca başı olan bir hayvan olduğunu söylerler. Onlara göre halk özgürlük verilmemesi gereken vahşi bir canavardır.

Halk için söylenenlerin %95'i, haydi diyelim ki %90'ı doğrudur ama bunun için kim suçlanabilir?

Çölde ne kokulu gül, ne tatlı elma, ne salatalık ne de patates yetişir. Sadece yabancı otlar, kaktüsler ve dikenler vardır. Halk kitlelerinin zihinleri için de aynı şey geçerli. Halk kendi çevresinde ne görüyor? Onlara nasıl davranılıyor? Kim, nasıl makul ve ahlaki bir eğitim verebilir halka?

Sözüm ona kültürlü insanlar için üniversiteden sonra her zaman ve her yerde kitaplar, resimler, müzik, masallar, tiyatrolar, konserler, gazeteler, sanat, sergiler, dünya edebiyatı, toplantılar, kulüpler vardır. Peki ya halk için? En iyi haliyle iki, üç veya en fazla beş yıl ilkokula gidebiliyorlar. Yetenek-

siz yazarlar tarafından yazılmış vasat ders kitapları okutulur genellikle. Çocuklarda öğrenme isteği, duygu ve düşünceler gelişmez. Çoğu zaman kitaba ve zihinsel çalışmalara olan ilgileri de azalmış olur.

Ya eğitim bitince ne olur? Milyonlarca insan kendi haline bırakılır. Onlar hakkında ne yazılıp çizilir, ne de konuşulur. Edebiyat, bilim, tiyatro, sergiler, konserler ve konferanslar; hiçbiri onlara hitap etmez. Mesih zamanındaki gibi din bilginnerimiz kitleleri hor görmeye devam eder.

Onlara göre halk kitleleri lanetli. Dünya hakkında hiçbir şey bilmiyor. Makul olan her şeye karşı kör ve sağır. Sadece yiyip içmeyi düşünüyor, başka bir şeyle ilgilenmiyorlar.

Baylar, *İncil*'in başındaki hikâyeyi hatırlıyor musunuz? Kabil kardeşi Habil'i öldürdü. Tanrı'nın sesi Kabil'in vicdanına seslendi:

'Kardeşin Habil nerede?'

Kabil'in yanıtı, 'Kardeşimden bana ne? Ben onun kâhyası mıyım?' oldu.

İncil'in bu bölümü ulusların yaşamlarında binlerce kez tekrarlanmıştır. Vicdanın sesi halkın daha eğitilmiş ve kültürlü kesimine, geri kalan kardeşlerinin ruhen ne durumda olduklarını soruyor.

Yanıt ise aynı Kabil'in dediği gibi, 'Bize ne?' oluyor.

Kendi halkının yetiştirilmesiyle ilgilenmek istemiyor aydınlar. Sonuç olarak sarhoş, hasta, ezilen ve eğitimsiz kitlelerle karşı karşıya kalıyorlar.

Kitlelerin tamamen eğitimsiz kalmadıkları doğrudur. Eğitim alırlar ancak maalesef olumsuz yönde. Tabandan gelenlerin daha yüksek çevrelerden insanlarla tanıştıklarında genellikle nasıl utanç duyduklarına bakın. Sizce neden? Herkes onlara yüksekte bakar, onlardan kaçınır, küstahça hor görür. İşte bu yüzden sıradan insanlar kibirli, sözüm ona bilim insanlarıyla tanışmak istemiyorlar. Onları sevmiyorlar. Onlardan korkuyorlar. Ruhlarında kötülük, nefret ve intikam arzusu birikiyor. Aynı halkın çocukları

olmalarına rağmen diğerlerini kardeş gibi değil, kıskanç düşmanlar gibi görürler. Lüks, güzel kıyafetlere, zengin eğlencelerine baktıklarında kıskanır ve daha da öfkelenirler. İnsanlar kıskançlık ve öfke ortamında yetişir. Mevcut sosyal düzen onları tatmin etmez. Hiç kimse halktaki kabalıkları tedavi etmeyi, kitleleri yetiştirmeyi düşünmez. Hiç kimse kılını kıpırdatmaz. Bilim insanları sahip oldukları bilgilerle kitlelerin erişemeyeceği bir yükseklikte oturur. Kitaplar ve gazeteler, sıradan insanların anlamayacağı şekilde yazılır.

Antik Yunanlar arasında Sokrates yıllarca meydanlardaki kitlelere yaşamın yüce gerçeği ve güzelliğini öğretti. Ülkemizde nerede böyle eğitimciler var?

Milyonlara birahane, meyhane açıldı. Rakıyla suladılar halkı. İnsanların akli ve vicdanı zehirlenirken, halkın daha iyi bir hayatı yaşaması üzerine iyi ve zekice konuşmalar pek duyulmaz oldu. Sonra da o bilim insanı baylar halkın alt tabakalarının kaba, sarhoş, yalancı, kıskanç, herkese ve her şeye kızgın olmasına şaşırıp kızıyorlar.”

“Baylar,” diye seslendi Jarvinen halk üniversitesindeki profesörlere. “Yüce bir göreviniz var. Yaşam bilgeliğini sokağa, kitlelere aktarıyorsunuz... Ama bilmelisiniz ki, üniversitelerinizden hayatın bilgeliğine sahip olmayan birçok insan mezun oluyor. Onlar aydın değil, sadece taklitten ibaretler.

Meşe, ceviz ağacı taklidi ama siyah, kırmızı palmiye ağaçlarından yapılmış mobilyalar olduğunu biliyorsunuz. Meşe gibi görünüyor, ama meşe değil, sadece bir taklit. Bir palmiye ağacına benziyor, ama palmiye ağacı da değil.

Elinde üniversite diploması olan insanlar için de aynı şey geçerlidir. Bunlar aydın değil, ancak aydınimsı olabilir. Öğrencileriniz üniversitelerde bilginin diplomadan üstün olduğunu bilmeli. Yükseköğrenimin amacının ışık kaynak-

ları yaratmak olduğunu öğrenmeli. Onlar dünyanın her yanını aklen ve ahlaken aydınlatan merkez istasyonlarıdır.

Bu mümkün olduğunda Karokep gibiler azalacak, Jarvinen gibileri adım başı göreceksiniz. Bütün ulus birçok başa sahip, tek bir Jarvinen olacaktır. Her yerde ahşap endüstrisi, kâğıt, demir, cam, süt ve peynir endüstrilerinin öncüleri ortaya çıkacak. Tüm ülke bilge ve üretken bir emek alanına, ulusal refah alanına, vicdan alanına dönüşecek...

Yeter ki halk kitlelerine akıllıca yol gösterin. İnsanlara bilge bir yaşamın güzelliğinden bahsedin. Onlarda aydınlık ve neşeli bir yaşam için ciddi ve makul bir çalışma arzusu uyandırın.”

Jarvinen, Okunen ve Thomas Gulbe Nasıl Kral Oldu?

“Zavallı bir sokak çocuğu olmama rağmen kendimi geliştirdim ve Suomi’ye layık biri oldum. Buna sebep olansa güzel bir konuşma, mutlu bir tesadüf oldu.

Tatlı satan küçük bir dükkânım vardı ve daha önce söylediğim gibi küçük kârları bu kadar sınırlı, ilgi uyandırmayan bir hayatım olduğunu düşünmek çok zor ve sinir bozucuydu. Manen dağılmaya, içki içmeye başlamıştım.

Ancak günün birinde şehrimize ünlü bir bilim adamı geldi ve şöyle bir ilan astırdı her yere:

‘Yaşlıları davet ediyorum, çocukları da; okumuşları da davet ediyorum, okuma yazma bilmeyenleri de. Bütün hayatımı Suomi’mizin iyiliğine ve yükselişine adadım. Pazar günü boş zamanınızdan sadece bir saatinizi bana ayırın. Umarım ayırdığınız bu bir saat hayatınızın uzun yıllarını Suomi için verimli hale getirir.’

Hayatımda iki ya da üç kez benzer etkinliklere gitmiş, orada tanıdıklarımla da karşılaşmıştım. Ama içimden böyle etkinliklere sık sık gitmek gelmiyordu, çünkü mantıklı

bulmuyordum. Konuşmalar genellikle akademik dünyada olmaması gereken insanlar tarafından yapılıyordu. Ya bilinmeyen yerler hakkında bir şeyler mırıldanan, dişsiz yaşlı adamlar ya da kibirli, eğitimsiz bazı genç şarlatanlar oluyorlardı. Önemli fikirler paylaşmak yerine saçma sapan konuşuyorlardı. Üçüncü grup da aydınlanma sağlamaya çalışan memurlardı ve sırf seyahat etmek, günlük para kazanabilmek için bu işi yapıyorlardı. Bu tür konuşmalar duyduğum kadarıyla her zaman bomboştu.

Bilim adamımızın olağanüstü daveti birçok kişiyi ilgilendirdi. Salon doluydu. Ben de gittim. Konuşma beni yeniden canlandırdı. Beni derin bir uykudan uyandırdı. Bana hayatın anlamının ne olduğunu ve bunu nasıl başaracağımı gösterdi. Konuşmanın konusu *Robinson Crusoe* kitabına dayanıyordu. Konuşurken Sokrates gibiydi, yüksek düşünce ve felsefeyi çocuklar için bile anlaşılabilir bir hale getiriyordu. Dediklerine gelince:

‘İnsanlık her zaman kocaman bir çocuk gibidir. İnsanlar küçük çocuklar gibi kavgalar, tartışmalarla anlaşmazlıkları çözerler. Tanrı’yı ve dünyadaki iyiliği koruma kavgalarında bile kaprisli ve inatçıdırlar. Tanrı’yı taş ve sopalarla savunmak isterler. Birçoğunuz *Robinson Crusoe* kitabını duymuş, hatta okumuşsunuzdur. İyi ama ne zaman okumuştunuz? Henüz çocukken.

Robinson’un hayat hikâyesi bir çocuk masalına dönüştürülerek, büyümek isteyen uluslara bilgelik öğreten bir ders kitabı niteliğindedir. Robinson Crusoe dünyanın en büyük kahramanıdır. Tüm kahramanların çok üstünde, Romulus, Caesar veya Napoléon’dan daha büyüktür. Güçlü bir iradenin canlı örneği, gerçek bir kültür kahramanıdır.

Robinson Crusoe İngiltere, Kuzey Amerika gibi yerlerin gücünü ve ihtişamını anlamanın anahtarıdır.

Robinson yeryüzünde neşenin peygamberi ve havari-sidir. Leonardi, Schopenhauer ve Hartmann’dan yüz kat

daha bilgedir. Daha iyi bir yaşam mücadelesinde insanlığın zaferini vaat etmiştir.

‘İnsan, yeryüzünün ve yeryüzündeki yaşamın efendisi-
dir,’ der Robinson. ‘Sözlerle değil, kendi hayatıyla, yaptık-
larıyla iz bırakır. İnsan, insanın dehası, bilge aklı ve sağlam
idaresi doğanın tüm karanlık güçlerinden üstündür. Yorgun
ve hasta beyinlerin uydurmalarını bir kenara bırakıp sadece
gerçekliği dikkate alın. Örneğin ben. Denizde bir gemi fır-
tına yüzünden batar ve etrafta canlı varlığın olduğu tek bir
kara parçası yoktur. Etraf alabildiğine deniz. Bütün mürette-
bat ölürken sadece genç bir çocuk hayatta kalır. Deniz onu
ıssız bir adaya atmıştır. Aç ve çıplak kalan bu gence ne olu-
yor? Kayıp mı oluyor, umutsuzluk içinde intiharı mı tercih
ediyor? Robinson büyük bir güçle adaya harap gemiden
kurtarabileceği her şeyi alıyor ve küçük bir ev inşa ediyor.
Buğday ekıyor. Yaban keçilerini evcilleştiriyor. Sonrasında
bulduğu bir vahşiyi eğitip kendine yardımcı ve arkadaş
yapıyor. Kendine iyi, makul bir yaşam kuruyor.

Ve tüm bunları tek başına, ıssız bir adada gerçekleştiriyor.’

Konuşmacı, ‘Fin kardeşlerim,’ diye devam etti sözlerine,
“bizim insanımız, iki milyon Fin, Robinson gibi bir çocuk-
tan daha mı aptal?

Batlar, öğretmenler, rahipler, yargıçlar, mühendisler,
memurlar, avukatlar, genç Suomi’nin oğulları, entelijansiya-
mızın rengi, neden halkınızın Robinsonları olmuyorsunuz?
Robinson vahşileri kendine arkadaş yapar. Sizse büyük
şehirlerinizde üniversitelerin, gazetelerin, tiyatroların ve
müzelerin duvarlarının önünde milyonlarca insanımızın
eğitimsiz, sarhoş, kaba, vahşiliğini şikâyet etmekten öteye
gidemiyorsunuz.

Robinson’a bir bakın ve yaşamla, insanlarla olan ilişki-
nizi düşünün.’

‘Bu hikâye gözlerimi açtı,’ diye devam etti Jarvinen. Kocaman, güçlü kanatlarım çıkmış gibi hissettim. Bir şövalye duygusuyla çıktım oradan. Güçlü ve büyük olmak, küçük Suomi’imiz için yüce şeyler yapmak istiyordum.

Ama sıradan bir tatlıcı ne yapabiliirdi? Üç beş kuruş değerindeki mallar satarak mı yapacaktım bunu?’

Konuşmaya neredeyse zorla götürdüğüm üç arkadaşım bunları söyledi bana. Birinin mesleği ayakkabıcılık, ikincisi demirci ve üçüncüsü yumurtacıydı.

Konuşmadan dönerken ‘Evet, ne de kahraman olur bizden,’ diyordu gülerek arkadaşlarım. ‘Birimiz yumurta satıyor, diğeri kunduracı, sen ise çocuklara ballı çörek satıyorsun. Ne biçim Robinson olur bizden?’

Fakat ben epey ilham almıştım. Ballı çörekler satan ben birden şair kesilmiştim.

Su gibi akıp giden bir konuşma yaptım:

‘Benim gibi biri neden kendi alanında Robinson olmasın ki? Sadece ballı çörek satmak zorunda değilim. Mesela arıcılık işine el atabilirim. Tatlı hamur işlerini sadece zenginlere hitap eden, lüks ürün olmaktan çıkarabilirim. Hatta hem sıradan işçi hem de fakir köylü için ulaşılabilir hale getirebilirim. Karar verdim, tatlıcılar kralı olacağım.’

‘Ya biz?’ diye sordu arkadaşlarım gülerek.

‘Biriniz ayakkabıcılar, diğerinizi de yumurtacılar kralı olabilirsiniz.’

Ve planlar yapmaya başladık. Eve giderek sabaha kadar bütün gece planlarımızı konuştuk. Sonunda ne mi oldu? Kısa zaman içinde gençlik planlarımızın gerçekleştiğini gördük.

Ayakkabıcı biraz para biriktirip Paris’e giderek en ünlü ayakkabıcılık atölyelerinden birinde üç yıl çalıştı ve kundura

ustası oldu. Şimdi iki oğlu da onunla çalışıyor. İkisi de üniversiteden mezun oldu. Biri kimyager ve Finlandiya'daki en büyük deri fabrikasında yönetici oldu. 'Okunen ve Oğulları' şirketi bütün Avrupa'da tanınmaktadır. Okunen ayakkabılarına sadece Finlandiya şehirlerinde değil, Londra'daki Piccadilly'de ya da Paris'teki Opera Caddesi'nde de rastlayabilirsiniz. Bu mağazaları Okunen'in küçük oğlu yönetiyor. Kendisi Almanya'nın Jena Üniversitesi'nden mezun olmuştur ve bir Parisli gibi Fransızca konuşur.

Genç İngiliz veliahdı, Victoria'nın oğlu Prens Edward ayakkabılarını sadece genç Okunen'e yaptırmaktadır. Prens şakayla karışık dost meclislerinde ona 'meslektaş' olarak hitap eder, 'İkimiz de kraliyet vârisiyiz. Ben İngiltere Kralı'nın oğluyum, siz ise Finlandiya Ayakkabı Kralı'nın oğlusunuz,' derdi ve 'Bence unvanınıza daha layıksınız,' diye eklerdi neşeyle.

Okunen soyadını taşıyan bu iki genç her yıl Finlandiya'nın dört bir yanından en yetenekli on genç insanı seçiyor ve masrafları kendilerine ait olmak üzere onları Almanya'daki Virchow, Paris'teki Pasteur ve Amerika'daki Edison laboratuvarlarında yükseköğrenime gönderiyorlar.

İşte Robinson hakkındaki güzel bir konuşmanın nelere vesile olabileceğini görüyorsunuz. Ama hepsi bundan ibaret değil elbette. Pazarlarda sepetle yumurta satan Thomas Gulbe, 'Yumurta Kralı' oldu ve adı İngiltere, Fransa ve Almanya'nın başkentlerinde duyulmaya başladı.

Thomas Gulbe köylerden yumurta toplamaya başladı. Kapı kapı dolaşıp her evden iki, üç yahut sekiz, on yumurta alırdı. Para yerine köylülere karşılığında takasla ufak tefek mallar verir, topladığı binlerce yumurta kutusunu yurt dışındaki yumurta depolarına satardı. Yumurtaları alırken ise

bayat olmamalarına dikkat eder, her birinin üzerine, T.G. (Thomas Gulbe) yani kendi adının baş harflerini mühürlerdi.

Bir yıl içinde Londra, Paris ve Berlin'deki en ünlü oteller, tedarikçilerinden yalnızca Thomas Gulbe marka yumurta göndermelerini talep etmeye başladı.

Thomas Gulbe Finlandiya'nın farklı bölgelerine tek başına seyahat edebilecek durumda değildi, bu ona çok pahalıya mal olabilirdi. Bu yüzden ülkedeki okul öğretmenleriyle yazışarak, geniş ama aynı zamanda çok basit bir satın alma ağı geliştirdi. Ülkeyi bölgelere ayırdı ve Roma Rakamlarıyla numaralandırdı: I, II, III, IV, VII, X, XX gibi. Bölgelerdeki her okulaysa Arap rakamları veriyordu: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 10, 20 gibi.

Öğrenciler her gün evden veya komşulardan topladıkları yumurtaları okula getiriyordu.

İşte bu yüzden yumurtalar hep tazeydi. Öğretmenler gelen yüzlerce yumurtayı toplayıp her yumurtanın üzerine bulunduğu bölgenin, okulun numarası ve altında yumurtaların kendisine getirildiği her ev hanesinin baş harflerini işaretlerdi.

İşaretler kimyasal bir mürekkeple yazılır, yumurtalar paketlenir ve aynı gün Thomas Gulbe'nin Abo şehrinde bulunan deposuna gönderilirdi. Oradan hemen kasalarla gemilere yüklenirdi. Sadece iki üç gün içinde de Fin yumurtaları Paris, Londra, Antwerp, Berlin'deki lokanta ve otellerde servis edilirdi.

Eğer gönderilen malın içinde bozuk yumurta çıkar ve bunun sonucunda Londra'daki otellerin müşterilerinden biri memnuniyetsizliğini ifade ederse Gulbe'nin depolarına derhâl aşağıdaki açık mektup yazılırdı:

'15 Nisan tarihli, VII. Bölge, 15 numaralı ve M. işaretli yumurta bozuk çıkmıştır.'

Kısa süre içerisinde Gulbe'nin Abo'daki deposunda yumurtanın kime ait olduğu tespit edilirdi: Bozuk ürün VII

numaralı Kuopio bölgesinden, 15 numaralı filanca öğretmenden ve M. harfli kadından satın alınmıştır.

Hemen öğretmene mektup yazılır ve “15 Nisan’da Madam Makinen tarafından size bozuk yumurta teslim edilmiştir,” bilgisi geçilirdi.

On yıl sonra Thomas Gulbe Finlandiya’nın yumurta kralı oldu. Yazları malları soğuk hava depolarında, kışın ise ısı ayarlı muhafaza yerlerinde tutuyordu. Hamburg, Londra ve Vlissingen’de de depoları vardı.

Finlandiya’nın her bölgesinde köylülere düşük fiyata satmak üzere cins tavuklar yetiştirdiği çiftlikler kurdu.

Yumurta ticaretinin ardından damızlık ve kümes hayvanları ticaretine başladı. Ardından tavuk eti, sonra da av eti ticaretine girdi. Thomas Gulbe çok zengin olmuştu, ancak daha önemlisi her gün yurt dışına yapılan ihracat nedeniyle ülkeye sağladığı döviz girişi Finlandiya’nın ekonomisine büyük katkı sağlamıştı.

Thomas Gulbe Şirketi her yıl köy okullarına yüz bin mark bağışta bulunuyordu. Zeki köylüleri tarım alanında uzmanlaşmaları için Norveç, Danimarka, İsviçre gibi ülkelere göndermeye de ayrıca bir yüz bin mark daha ayırıyordu. Ve son olarak yurt dışında bilimsel çalışmalarda bulunabilmeleri için Fin yazarlara, bilim adamlarına, sanatçılara da yine yüz bin mark bütçe ayırıyordu.

Gulbe bu amaçlar için sekiz yıldır üç yüz bin mark para harcıyor. Toplamda neredeyse iki buçuk milyon marka tekabül eden bu rakam yumurta ticaretinin sağladığı gelirin sadece küçük bir yüzdesidir. Sizi daha fazla sıkmamak için, kendi kraliyet tahtımla hikâyeyi bitireceğim. Küçük bir tatlı satıcısından nasıl tatlıcılar kralı olduğumu anlatacağım.

Robinson hikâyesinden aldığım ilhamla kendi alanımda Napoléon olmaya karar verdim. Önce Finlandiya’yı fethet-

decek, sonra da Avrupa'yı sömürgem yapacaktım. Gördüğünüz üzere cahil ve fakir bir Fin çocuğunun kurduğu bu hayal fazlasıyla cesurdu. Ama kafama koyduğumu başarmakta kararlıyım.

Ve başardım da. Ufaktan başladım ve önce küçük bir meyve suyu fabrikası açtım. Hâlâ faaliyette olan bu ahşap yapı ahır veya patates deposunu andırıyor. Basit bir düzene sahipti ama benim param o kadarına da yetmiyordu.

Banka müdürüne gidip ona 'Finlandiya'yı fethetmek ve tatlıcılar kralı olmak istiyorum,' dedim. Planımı, niyetlerimi anlattım.

'Denemekte fayda var,' diye yanıtladı müdür. 'Gelecekteki krallığınız adına biz de risk alacağız.'

Bana 'tatlı kralı' adını takan ilk o banka müdürü oldu. Girişimim başarı ile sonuçlandı. Ürettiğim meyve suyu temiz, kıvamlı ve tatlıydı. Şekerden bile tatlı. İlk başta köylere gidiyor, meyve suyunu pancarla takas ediyordum.

İkinci yılın sonunda Finlandiya'nın farklı yerlerinde beş fabrikaya sahip olmuştum. Sonra yeni bir işe giriştim. Ormanlarımızda çok fazla ahududu yetişir. Kış aylarında köylülere ahududu toplayıp getirmeleri karşılığında binlerce litre veresiye meyve suyu dağıttım. Yazın meyveleri çocuklar topluyor, ebeveynleri ise arabalarla bize teslim ediyordu. Ahududu suyu ve reçeli üretmeye başladım. Bana çok ucuza mal oluyordu, pancardan bile ucuz. Köylüler ve işçiler Jarvinen'in reçelini ekmeklerine sürüyor, çoğu kez hem öğle hem akşam yemeği niyetine yiyorlardı. Tatlı, lezzetli, ucuz ve besleyiciydi. Ertesi yıl toplanan ahududu üretim için yetmez hâle geldi. Finlandiya dışına, çoğunlukla Rusya ve Almanya'ya siparişler verdim.

Rusya'dan ünlü 'Vladimir' cins vişne aldım. İrlanda'dan yüksek oranda şeker içeren özel bir pancar sipariş ettim.

Köyleri dolaşıyor, köylülere fidan ve pancar tohumu dağıtıyordum. Onlara ekim ve yetiştirme yöntemlerini

öğrettim. Tüm Finlandiya vücudumun ayrılmaz bir parçası olmuştu. Binlerce sinir, kan damarı ve kasla organik bağ içerisindeydim. Girişimlerim için emek veriyor ve başarılarına seviniyor, keyif alıyordum. Bütün düşüncelerim ve endişelerim sadece meyve suyu, pancar, ahududu, vişne hasılatı ve bunların kaliteli üretimi üzerine yoğunlaşmıştı. Bana yardım edenler ise birer reçel ve meyve suyu sanatçısı olmuştu. Yaptığım her yenilik onları neşelendiriyor ve mutlu ediyordu.

Benim düşündüğüm tek şey ise Jarvinen reçellerini her yıl daha ucuz ve daha kaliteli hale getirmektir.

Jarvinen marka reçel kutuları en ücra Fin köyüne kadar ulaşmıştı. Günlerce ve haftalarca nehirlerde ve göllerde odun taşıyan kayıkçılar, dağlardaki kömür madenlerinde aylar geçiren madenciler yanından bu reçeli eksik etmiyordu.

Finlandiya'ya gelen bir İngiliz orman şirketinin müdürü işçilerimizin yemeklerinden yiyince şaşkınlık geçirdi.

'Bu işçi gıdası değil, kraliyet sofrasına yaraşır bir tatlı. Bu kadar ucuza satıldığına inanmakta zorlanıyorum,' dedi hayretler içerisinde.

Sonrasında ise, '50.000 kutu sipariş verirsem bunları bana bahsettiğin fiyattan verebilir misin?' diye sordu.

Ben ise ufak bir hesap kitap yaptıktan sonra, 'Bu durumda size bahsettiğim fiyat üzerinden yüzde iki iskonto yapabilirim,' dedim.

Jarvinen'in reçelleri önce İngiltere'de, ardından Danimarka, Hollanda, Belçika, Almanya, Fransa ve hatta Amerika'da ünlendi.

Üretim yerlerimizdeki çeşitli birimlerin başında hep bilim adamları, kimyagerler, uzmanlar vardır. Ayrıca tarım uzmanları ve bahçıvanlar Finlandiya'yı dolaşarak köylülere pancar, ahududu, kiraz ve çeşitli çilek cinslerinin yetiştirilmesi hakkında eğitim vermektedir.

Hem yaz hem de kış koşullarında sevkiyat yapabilecek vagonlara sahibim. Yurt dışında da depo ve ofislerim var. Her yıl İtalya, Messina'dan bir gemi portakal, Singapur'dan ise bir gemi pirinç satın alıyorum. Benim sayemde Finlandiya'daki gençler istedikleri kadar muz yiyebiliyor. Ürettiğim meyve suyu, reçel ve kompostolar rom, likör, konyak gibi alkollü içeceklerle yarışıyor. Halk içki yerine yediklerine daha çok özen göstermeye başladı.”

“Sayın profesörler,” diye devam ediyordu sözlerine Jarvinen, “benden daha iyi biliyorsunuz ki, şeker gereksiz bir gıda değil, temel besin kaynağıdır. Beslenme ve sağlığın temeli. Halkın karnı ne kadar toksa eli içkiye o kadar az uzanır. Bu nedenle tatlı her zaman acının düşmanı olmuştur. Sarhoşlar tatlı hiçbir şeyi sevmez ve tatlıları seven de alkol-den hoşlanmaz.

Jarvinen'in reçel kutularına ayıklığın misyonerleri denmesinin nedeni budur. İnsanlara sağlık getirirler. Her biri bir güneş ışınıdır, köylü ve işçinin evine neşe getirir. Eve her yeni reçel kutusu girdiğinde çocukların yüzleri sevinçle parlar.

Kadınlar, anneler ev rızkının alkole değil, eve neşe getirecek gıdaya harcanmasından memnundurlar.”

Jarvinen konuşmasını şu sözlerle bitirdi.

“Limanda yüklenen binlerce Jarvinen markalı sandığı gördüğümde kalbim neşe ve mutlulukla doluyor. Aklımdan bu benim ordum, bunlar barış askerlerim, halk refahının askerleri, sessiz aile saadetinin askerleri diye geçiriyorum.

Ve zihnimden hepsini, her bir kutuyu ayrı kutsuyorum. Şu hayatta büyük, güzel ve ‘tatlı’ bir görev edindikleri için yapıyorum bunu.

Yıllardır verdiğim emeği sevinçle kutsuyorum. Hayatımı kutsuyorum çünkü anlamsız geçmediğini biliyorum. Hem Finlandiya'da hem de en uzak ülkelerde hayata ‘tat’ katmak adına kendi payıma düşeni yaptım. Ve içimde Tanrı'nın kıvılcımını ateşleyen o dâhi yazarın kitabına minnettarım.

Sonra da halk kitlelerine ışık saçtığınız için size teşekkür etmeliyim. Uzaktan gelen bir profesörün şans eseri içimde tutuşturduğu kıvılcımın sönmesine müsaade etmediğiniz ve yüreğimde yanan ışığı daha da alevlendirdiğiniz için size sonsuz teşekkür ederim, çok teşekkür ederim.

Verdiğiniz büyük uğraşlar karşılığında benim minnettarlığım elbette ki yetersiz kalır. Ancak yine de yorulmaksızın devam ettiğiniz çalışmalarınız için destek ve ilham kaynağı olmasına izin verin.”

“Dünya tarihini okudum. Birçok akademisyene sorular sordum, sonra üzerlerinde kendim de çok düşündüm.

Hâlâ bana öyle geliyor ki, dünyadaki insanların çoğu yamyamlık çağını atlatamadı, sadece yeni bir hâle bürünmüş oldu.

Başka ulusların topraklarını fethedenleri neden bu kadar saygıyla andığımıza anlam veremiyorum. İskender, Hannibal, Scipio, Caesar, Charlemagne, Napoléon ve onlar gibi daha nicesi tam olarak neyi başardı?

Uçsuz bucaksız yabancı toprakları ele geçirip, talan ettikten sonra orada yaşayanları eğitmeyip, onların hayatını ve devletin düzenini iyileştirmedikten sonra ne fayda?

Koskoca devletler kuruluyor, ancak halk sıkıntı içinde ve açlık çekiyor. Milyonlarca insan cahil kalıyor. Her yerde sarhoşluk, hırsızlık, büyük sefahat, isyanlar, toplumsal nefret kol geziyor... Ve herkesin ağzında küfür. Baba mirası veya halkın yuvarlandığı yozluk bataklıklarından bir okul diploması elde ederek yükselen, korunaklı ve uygun bir yere ulaşan hiç kimse sonrasında parmağını dahi kıpırdatmayacak, milyonları o karanlıktan kurtarmaya yeltenmeyecektir. Ve aydınlanmamış, sarhoş, aç bir halka sahip büyük ülkelerin bataklık üzerine taşlardan inşa edilmiş büyük birer kule gibi olduklarını da bilmeyeceklerdir.

Tarih bu küstah kahramanlara kaç kez ders verdi, kaç kez hatalarını başlarına kaktı. Kurnaz Metternichler'in, zorba Alba düklerinin egemenliklerini kaç kez yok etti. Bir hamlede kâğıttan çocuk evleri gibi darmadağın etti hepsini. Fakat bütün bunlar hiç kimseye ders olmadı. Politikacıların hepsi eski, aptal, yağmacı haydut oyununu sürdürüyorlar. Devletlerinin sınırlarını genişletme konusunda ısrar ediyorlar. Oysa o genişleyen sınırlar içinde ne toplumsal bilinci ne de halkın bilgi ve vicdanını geliştiriyorlar.

Bizim küçük Suomi'mizin toprakları daha fazla genişleyemez. Ben geniş topraklara uzanan, büyük bir Suomi'yi zaten istemiyorum. Benim isteğim değerli vatandaşlarımızın sayısının artmasıdır. İki milyonluk halkımızın gelişmiş, eğitilmiş, dürüst, hem kendi yaşamının hem de toplumsal yaşamın mimarlığını yapabilecek insanlardan oluşmasını istiyorum."

Jarvinen orada bulunan öğretmenler karşısında saygıyla eğilerek sözlerine son verdi.

"Amin," dedi Thorsten Forsten. Reçine toplayarak geçinen yaşlı köylünün üç oğlu da Helsinki Üniversitesi'nde profesördü.

Pek çok dinleyici, "Amin, amin, amin," diye ardından tekrar etti.

Toplantı başkanı ayağa kalkarak, "Jarvinen'in bilge, samimi ve nazik sözlerinden sonra konuşmanın manası kalmadı. Jarvinen'in sözleri kitlelerin tepedekilere 'Bize bir şey öğretin,' çığlığıdır," diyerek yerine oturdu.

Jarvinen'in değerli konuşmasının dâhil edildiği toplantı raporu tüm Fin gazetelerinde basıldı. Konuşma geniş yankılar uyandırdı.

Hakkında uzun süre konuşuldu. Ona her yerden Finlandiya'daki emekçi kitleleri ve halkı aydınlatmak isteyen eğitimciler ordusuna katılmak isteyen gönüllüler kazandırdı.

Bazı şehirlerde varlıklı tüccarlar devlet üniversitelerine binalar bağışladı veya yenilerini inşa ettiler.

Birçok öğretmen, yargıç, avukat, rahip ve doktor her gece oturup kumar oynamaktan ve bira içmekten utanır hale gelmişti. Tekrar kitap okumaya, insanlara faydalı olmak için yeni bilgiler edinmeye başlamışlardı.

Birkaç seçkin konuşmacı seçildi. Yeni işlerinden memnunlardı, “Hayatımız ilginç, anlamlı oluyor ve sevgiyle doluyor,” diyorlardı. “Uykudan uyanmış gibiyiz!”

Tüm toplantılarda, eğlence yerleri ve lokantalarda gönüllü para bağışları yapılıyor ve bu paralarla kitaplar alınıp ülkenin en ücra yerleşim yerlerine gönderiliyordu. Öncelikle konular belirleniyor ve bu konularda en iyi yazılmış kitaplara ödüller veriliyordu. Yazarlara kitaplarını basmaları için yardım ediliyordu. Basılan kitaplar halk arasında en ucuz fiyata dağıtılıyordu.

“Biliyor musunuz?” diyordu neşeyle Snellman hayatının son yıllarında dostlarına. “Çocukluğumdaki Finlandiya’yı hatırlayıp şimdiki zamanla kıyasladığımda şöyle bir tablo tasavvur ediyorum: Büyük, eski bir ev. Bütün pencereleri kapalı. Dışarıdan bakıldığında ev ıssız görünüyor ve içi karanlık, havasız, nemli ve ağır. Dev bir mezarlığa benziyor. Ama işte genç, cesur ve güçlü insanlar yetişiyor. Neşeli, aydınlık yüzlü, akıllı gençler. Pencere panjurlarını kaldırıp perdeleri aralıyor, pencereleri açıyorlar... İçeriye güneş, ışık, temiz hava ve çiçek kokuları doluyor. Evde her şey canlanıp neşeleniyor. Ve evin kendisi de gençleşiyor sanki. Dışarıdaki insanlar da sanki cinliymiş gibi bu evden kaçmıyorlar, tersine büyük bir sevinçle eve yaklaşıyorlar. Dışarıdan inceliyor, evi hayranlıkla seyrediyorlar.

Her ülkede, her ilçede, her unutulmuş bölgede böyle harika değişiklikler yapılabilir. İhtiyaç duyulan tek şey dinamik, dinç ruhlu, yorulmak bilmez, kültür çalışmalarına bıkıp usanmadan devam edebilecek insanlardır.”

Köylüler, İşçiler ve Küçük Zanaatkârlar

Snellman daha çocukluk ve okul yıllarında ulus ve dünya meselelerine bir suçlu veya kendi deyişiyile itaat-kâr-köle, uşak-saray anlayışıyla bakılmasına tepkiliydi. Bütün tarih ders kitapları ve profesörlerin derslerinde yalnızca krallardan, onların çevresinden, aristokrat ailelerden, duklerden, generallerden ve kavgalarından veya en iyi ihtimalle büyük bilim adamlarından, ünlü yazarlardan ve dâhi ressamlardan bahsedilir. Biyografiler yazılır, savaşlar, saray entrikaları, diplomasi hileleri, komplolar, isyanlar ayrıntılı olarak anlatılır.

Yüzyıllardır bütün ülkelerdeki halk kitlelerinin nasıl yaşadıkları ya geçirtilerek anlatılır ya da hiç bahsedilmez. Milyonlarca köylü, milyonlarca işçi, çeşitli geçmişlere sahip yüzbinlerce zanaatkâr ve yine milyonlarca küçük vatan-daş tarihin ışık tuttuğu yerden uzak yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir.

Çok az insan halk kitlelerinin gelişimi, eğitimi, aydınlanmaları hakkında kafa yormaktadır. Dahası hiç kimsenin halkların ne dışsal ne de içsel ruhsal yaşamının gelişmesine aldırış etmediği söylenebilir.

Tarımı, hayvancılığı, tuğla, kâğıt, kumaş üretimini geliştirenler milyonlarca emekçinin ruhunu, sağlığını, gıdasını ve barınma koşullarını iyileştirmeyi düşünmediler ve düşünmek istemediler. Halkın yaşamını, davranışlarını ve refahını kaderin keyfilğine bıraktılar. Sanki bunun hiç kimseyi ilgilendirmedığı, hiç kimsenin görevi olmadığı konusunda herkes hemfikir gibiydi.

“Bildikleri gibi yaşamaya devam etsinler. Başlarına iyi bir şey gelirse ne âlâ, kötü zamanlarda ise sabırlı olsunlar.”

Her yerde ve her zaman halk kitleleri sabretmek, katlanmak zorunda bırakılır. Sabır, uzlaşma ve yoksunluklar kitlelerin bir nevi görevi haline gelmiştir. Pek çok konuda

saldırıya uğramış, küçümsenmiştir halk. Her yerde ve her zaman, “Halk sarhoştur. İnsanlar tembel, çalışmak istemiyorlar. İnsanlar kaba, açgözlü, acımasız,” denir ve en iyi becerdikleri şeyin sabır olduğu söylenir. “Açlık çekiyor, donuyor, pislik içinde yaşıyor, yine de şikâyet etmiyor, sabrediyor.”

Herkes halkın sabrını övüyor, hayranlık duyuyordu. Halkın sabrı kutsallaştırılmıştı. İsa Mesih’in dini de bir sabır dinine dönüştürülmemiş miydi?

Snellman bu sabır saplantısına bozuluyor, her iki tarafa da kızılıyordu.

Kendileri için tüm özgürlükleri, kolaylıkları ve zenginliği isteyen, halka ise en ağır yoksunluklara katlanmanın gerekli olduğunu öneren üst sınıflara kızgındı.

Dayatılan bu mecburiyete hoşgörü gösterdikleri için kitlelere de öfkeliydi. Halkın düşünce uyuşukluğuna, yoksunluklara, sarhoşluğa ve adaletsizliklere, maddi ve manevi sefalete alışıp razı olmalarına kızılıyordu.

“Milyonlarca insan sığır gibi pis ve miskin bir hayat sürüyor,” diyordu Snellman kızdığı zamanlar. “Düşündükleri tek şey mideyi doldurmak.”

Sakinleşince ise, “Ama suçlanacak tek taraf halk mı? Bu onlar için felaketten başka bir şey değil,” diye de ekliyordu.

Snellman sınıflar arasında şöyle bir karşılaştırma yapıyordu.

“Bahçeyle orman gibi... Bahçenin her yerinde temiz, üzerine kum atılmış, güzel patikalar uzanıyor. Patikaların kenarlarında ekili çiçekler, meyve ağaçları ve fidanlar var. Her gün düzenli olarak sulanan çayırlarda biçilmiş yemyeşil otlar... Bahçenin çeşitli köşelerinde, etraflarını güllerin sarıdığı kameriyeler görebilirsiniz. Oraya buraya serpiştirilmiş fıskiyele, heykeller, yolların kenarlarına ise rahat banklar yerleştirilmiş.

Her ayrıntı, her ağaç ve çiçekte yetenekli ve şefkatli bir elin dokunuşunu görebilirsiniz.

Ormandaki görüntü ise bambaşkadır. Buradaki her şey yabani, ihmal edilmiş, kendi haline bırakılmıştır. Ağaçlar ve dikenli bitkiler tohumun düştüğü yerde biter. Bazı yerler ise tamamen erişilmezdir. Fırtınanın devirdiği her ağaç olduğu yerde çürür. Var olan patikalar da rastgele ortaya çıkmıştır. Kimse düzenlenmeleriyle ilgilenmez.

İşte halkın üst sınıfları bu bahçe gibidir. Eğitim, konfor, güzel sanatlar, hijyen ve sağlıklı yaşam onlar içindir.

Halk yığınları ise ormana benzer. Değerini bilirlerse onu korurlar, ancak ona da sadece ihtiyaç duydukları canlı malzeme gözüyle gördükleri için değer verirler.

Oysa bu koşullarda yaşayan halk cennet bahçesindeki insanlardan farklı değildir. Doğası gereği en az onlar kadar akıllı yaratılmışlardır ve bir o kadar yeteneklidirler.

Ayrıca yeterli ilgi görürlerse ruhsal gelişime aynı derece müsaitler, dolayısıyla bu milyonların her birine tam anlamıyla insan olma fırsatı vermek gerekiyor.”

Snellman, başta bütün köylüler, işçiler, küçük zanaatkarlar olmak üzere geniş kitlelerin her yönden aydınlanması ve kapsamlı eğitim almasını hayatının ana görevi olarak belirlemişti.

Finlandiya halkının aydınlanmasında Pierre d’Amiens gibi olmak istiyor, her yerde şu sözleri söylüyordu:

“Ülke halkının çoğunluğunun bilgisizliğine ve edepsizliğine tahammül etmek ayıp, kültür meşalesinin aydınlatığı herkesin seyirci kalması ise suçtur. Devlet denilen varlık, üst katları geniş pencereli, yüksek tavanlı geniş aydınlık odalara sahip, alt ve bodrum katlarında ise kasvetli, nemli, dar, neredeyse tamamen penceresiz, büyük bir kale gibi görünmemelidir.”

Snellman ülkede nüfusun ana bölümünün eğitimsiz kalmasını bir devlet suçu, soygun, kendini yok etme ve kendi kendini aşağılama olarak görüyordu.

Vahşi kabilelerin, toprak zenginliklerini kullanmadıkları için fakir, sefil yaşadıkları ve yok olmaya mahkûm oldukları

söylenirdi. Ancak Snellman'a göre ülkedeki herkesin fiziksel, zihinsel ve ruhsal güçlerini kullanmaya karşı kayıtsız kalması, beceriksiz ya da isteksiz davranması vahşetlerin en büyüğüydü.

“On milyonlarca en değerli ağaçtan oluşan bir orman hayal edin. Kimse ona bakmaz, korumaz veya temizlemezse bu ağaçların ne yararı olur? Dev ağaçlar fırtınalarda devrilir, yağmur sularında çürür. Güzelim orman bir bataklık, sıtma yuvası haline gelir. Temiz orman havası yerine yüzlerce kilometre öteye sıtma hastalığı yayılır. Alın size iyilik yerine büyük bir kötülük.”

“Anlayınız, anlayınız, anlayınız,” diyordu Snellman, “ülkedeki her sağlıklı işçi büyük bir değerdir. En azından bir insanın yedikleri içtiklerinin ne tuttuğunu, ne kadar para harcandığını bir hesaplayın. Ve mantıklı yetiştirilmiş her insanın halka neler kazandırabileceğini de düşünün... Şimdi de ülkede üretmeden tüketen, sarhoş asalakların maliyetini bir hesap edin. Bu insanlar topluma kazandırılısaydı her biri ulus için çalışıp üreten birer güç kaynağı olurdu.”

Böyle zamanlarda Snellman Avrupa seyahatlerinden kalan ilginç bir anısını anlatmayı severdi. Almanya'da, Berlin'de ünlü bir Avusturyalı yazarla tanışmıştı. Bu yazar aslen Slav olmasına rağmen kitaplarının hepsini Almanca dilinde yazıyordu. Yıllarca büyük bir ustalıkla, sonsuz sayıda gazete makalesi ve siyasi risaleler yayımlamış bu yetenekli yazar Avusturya'nın Galiçya'daki güney Slavları, yani Polonyalıları, Çekleri, Slovakları ve Voyvodina'daki Sırları, Hırvatları ve Slovenleri yönetmek üzere siyasi ve kültürel hakka sahip olduğunu iddia ediyor ve şöyle diyordu:

“Slav ırkı yumuşak, uysal bir ırktır. Hayalperesttirler, ama onlardan şair çıkmaz. Doğaları gereği tembeldirler. Yıllarca Türklerin esareti altında yaşadıklarından emeğe karşı derin bir tiksinti duyuyorlar. Onlar bir avare kabilesidir. Başarısızlık durumunda insan onuru zedelenen kültürlü

Avrupalıyı kızdıran bir yoksulluk ve pislik içinde yaşamayı tercih ederler. Başarı ve refahta, özellikle ticaretle vicdansız, yalancı, yağmacı, kurnaz ve hilekârdırlar. Büyük ve kolay kazanç peşinde koşarlar, kazandıklarını boşa harcamakta bir beis görmezler.

Slavlara akıllı ve katı bir Alman disiplini gerekmektedir. Slavlar kalın, uzun, yumuşak yünlü ama pis kokulu bir koyun postuna benzer. Bu postun işlenmesi ancak Alman tabakhanesinde mümkündür. İşte o zaman ondan güzel ve sıcak bir kürk çıkabilir.”

Oldukça yetenekli ve çok yönlü olan bu yazar diğer yandan iyi bir eğitim almıştı. Başlıca Avrupa dillerinde konuşabiliyordu. Yalın, akıcı ve zekice yazılar yazıyordu. Makalelerinde çeşitli ülkelerden felsefi, tarihî ve edebî alanlarda eser kazandırmış kişilerin düşüncelerine yer verirdi. Ancak yazdıklarında dürüst değildi ve bu yazılara karşılık Avusturya hükümetinden yüksek paralar alıyordu.

Aslında kötü biri de değildi, sadece ruhunu yozlaşmaya teslim etmiş, kendini zevk ve eğlenceye vermişti. Kadın ve kumar tutkunluğu vardı. Böyle bir hayat içinse bolca para gerekiyordu.

Oysa kuşku götürmez yeteneği ve mükemmel eğitimi sayesinde dürüst bir hayat da sürebilirdi. Ancak bu, yanıp tutuşan bir ruh, zihinsel saflık, ahlak güzelliği ve bir idealin varlığını gerektirir.

Bunların hepsi de yazara çok yabancıydı. Avusturya'daki üniversite yılları Metternich'in gerici politikaları sonucu oluşan boğucu atmosferin hüküm sürdüğü bir dönemdi.

Bu eski saray tilkisi Metternich, Avrupalı bakan kılığına bürünmüş bir Bizans saray uşağıydı. Yürüttüğü siyaset Avrupa halkları üzerinde kasıtlı ve sistematik bir baskı uygulayarak kendi kişisel gücünü ve zenginliğini artırmaya yönelikti. İnsanları kendine çekmenin tek bir yolunu biliyordu, o da rüşvet. Bu alanda uzmanlaşmış özel çalışanları

vardı. Kimi ne zaman ve nasıl satın alabilecekleri üzerine kafa yoruyorlardı.

Metternich döneminde rüşvet yoluyla kolay kazançlar elde etmek âdeta toplu bir din haline geldi. Toplumun ahlaki oksijene ihtiyacı vardı. Aydınların büyük bir bölümü Metternich'in uygulamaları sonucu kirlenmişti. Hakikatte yüce olan her şeye gönül veren gençlik bile alçalmış, yozlaşmıştı. Büyük ülkülere sahip değillerdi. Onlara önderlik edecek idealler, öncüler, kahramanlar eksikti.

Yazar işte böylesine boğucu bir ruhani atmosferde büyümüşü. Hiçbir ahlaki değeri yoktu. Onun için tüm idealist dürtüler komik, samimiyetsiz, yapay ve gösterişçiydi. Ve Schiller gibi hayatta adalet ve güzellik arayışı olanlarla alay ediyordu. Yıllar içinde bu alaycı tavrı iyice pekişti. Almanlara yaranıp Slav halklarının ruhuna, zihnine ve özgürlüğüne saldırmaktan âdeta zevk alır hale gelmişti.

Yazdıkları sorulduğunda ise kendine has o alaycı tavırla “iyi niyetli” olduğunu ifade ediyor ve şöyle diyordu:

“Ben çok iyi yazıyorum, Almanlar da bana iyi para veriyor. Benden ne istiyorsunuz ki? Floransa ve Venedik'teki iki büyük İtalyan heykeltıraş Donatello ve Verrocchio'nun çalışmalarını gördünüz mü? Venedik ve Floransa bu anıtları iki komutana, iki paralı askerî liderin anısına dikti. Venedikliler ve Floransalılar komutanlara iyi para ödedikleri için onlar da görevlerini iyi yapmışlardı. Para verenlerin düşmanlarıyla kahramanca savaştılar. Venedik ve Floransa'ya büyük hizmetlerde bulundular. Her iki büyük şehir de kahramanlarına anıt dikti. Milano, Cenova, Pisa, Verona veya Roma bu ikisine daha fazla ödeme yapsaydı Venedik ve Floransa için yaptıkları gibi orada da kahramanca hizmet edeceklerdi. Ben de edebiyatın paralı askeriyim. Bana Almanların verdiğiinden daha iyi bir maaş verirsiniz sizin için de savaşırım. Olmaz mı, istemiyor musunuz? O halde saldırılarıma katlanacak, kendinizi savunacaksınız. Ben güçlü ve yetenekli rakiplerle savaşmayı seviyorum.”

Slavlar bu basın yılanından nefret ediyor, Almanlar ise onu parlak yazar ve cesur Slav filozofu olarak nitelendiriyor ve çok değer veriyorlardı.

Snellman Berlin'deyken bu yazar da oradaydı. O güne kadar Finlandiya'da yazarın edebî eserleri hakkında hiçbir şey duymamıştı. Adını da ilk defa duyuyordu.

Berlin'de biri Slav ve biri Fin, Almanların deyimiyle “uygarlık öncüsü” bu iki misafirin onuruna bir ziyafet verildi.

Ziyafet sonrası davetli sayısı azaldığında Snellman “kültür havarisi” olarak bilinen bu Slav yazarı kenara çekti ve onunla geri kalmış ülkelerde yapılması gereken kültürel çalışmalar hakkında uzun uzun konuştu.

“Şu konuda dürüst olmalıyız,” dedi Snellman. “Almanlar ruhlarının derinlerinde bir yerde bizi küçümsüyorlar, hem Finleri hem de Slavları. Geçmiş konusunda haklı olabilirler ama gelecek için asla! Biz Finler ve siz Slavlar geleceğin büyük güçleriyiz. Onların toprağı yorgunken, bizimki gencecik duruyor. Sadece üzerinde çalışılması gerekiyor. Biz genç halklar Almanlardan, Fransızlardan ve İngilizlerden iki, üç, hatta on kat daha fazla çalışmak zorundayız ki onlara ulaşmakla kalmayıp onları geçebilelim.”

“Ve bunu başaracağız da,” diye heyecanla devam etti Snellman. “Çünkü sadece kentlileri aydınlatmakla kalmayacağız. Köylerde ilköğretimle, okuma evlerinin varlığıyla yetinmeyeceğiz. Her köylü, balıkçı ve katrancının kulübesini bilgi ışığıyla aydınlatacağız. Gençlerden yeni, güçlü, gelişmiş, asil bir nesil hazırlayacağız.”

Snellman en sevdiği konu üzerine uzun uzun ve tutkuyla konuştu. Karşısında da Slav halklarının ateşli bir kültür elçisi olduğunu sanıyordu.

Avusturyalı hain ise gözlerinden eksik olmayan o alaycı bakışıyla, “İşte can sıkıcı bir budala daha,” diye düşünüyor, ondan kaçmak için bahane arıyordu. Ama yavaş yavaş Snellman’ın ruhu tutuşturan sözleri kalbindeki buzları eritmeye başlamıştı. Bir şişe konyak istedi ve büyük bir hevesle içmeye başladı.

Snellman her zamanki gibi kendini öyle bir kaptırmıştı ki muhatabının konyak şişesini bitirdiğini fark etmedi.

Sarhoş halde koltuğundan kalkan yazar ağır adımlarla ona yaklaştı.

“Yeter sevgili Snellman. Artık yüce ruhunuzun ateşini boşa israf etmeyin. Onu halkınız için saklayın. Siz mutlu birisiniz. Halkınız da sizin gibi insanlara sahip olduğu için mutludur... Yarın sabah yola çıkıyorsunuz, çok iyi. Sizinle burada tanıştık, daha önce birbirimizi tanımıyorduk. Bu da gayet iyi, yani beni daha önce tanımamanız. Hâlâ benim kim olduğumu bilmiyorsunuz. Ancak benim sizi tanımam iyi mi oldu bilemiyorum... Ah aziz Snellman, alışılmadık ve güçlü bir kaya misali çıktınız karşıma. İş işten geçmişken... Size neden bu kadar geç rastladım?”

O sırada saat gece on ikiyi vurdu.

Snellman’ın muhatabı acıyla “Geç olan günün kendisi değil, hayatım,” dedi. “Gençliğimde Snellman’ı duymuş ve görmüş olsaydım... Ben ve bütün neslim farklı insanlar olurduk. Şimdiyse çok geç, artık çok geç. Haydi uyuyalım! Sevgili Snellman, aramızda garip bir iletişim eksikliği var. Bana elinizi verin lütfen.”

Snellman elini uzattı. Muhatabı beklenmedik bir şekilde uzanan eli öptü.

“Ne yapıyorsunuz?” diyerek elini çekti Snellman.

“Siz en iyisi beni yalnız bırakın,” diyebildi yazar. “Sizin elinizi değil, taşıdığınız kalbi, Snellmanlığı öpüyorum. Ve kendi içimde can veren ruhumu.”

“Anlamıyorum,” diyebildi Snellman şaşkınlıkla.

“Anlamak zorunda değilsiniz,” diye gülümsedi sarhoş yazar. “Hele ki Slav ruhumun özelliklerini hiç anlamazsınız.”

Snellman ertesi sabah Suomi’ye geri döndü ve 15-20 gün sonra Viyana’dan bir mektup aldı.

Sıra dışı mektup imzasızdı ve sadece beş kısa satırdan oluşuyordu.

“Siz ruhumu dönüştürdünüz. Artık böyle yaşamam mümkün değil. Şu ana kadar yaşadığım hayatı devam ettirmek bana iğrenç geliyor. Sanki beklenmedik bir şekilde gerçekleşmiş gibi hayatıma son vermek istiyorum. Zavallı birinin ölümü zavallıca olmalıdır.”

Mektuptaki el yazısı tanıdık değildi. Snellman hiçbir şey anlamadı. Geçen ay Viyana gazetelerinde çıkan haberleri taramaya karar verdi. Ve şunu buldu:

“Trajik bir kaza, üzücü bir kayıp; ünlü Slav yazar ve düşünür dikkatsizlik sonucu ölümcül bir şekilde yaralandı ve kazadan üç saat sonra ruhunu teslim etti.”

Snellman daha sonra merhumun kim olduğunu araştırmaya başladı. Ve Berlin’deki ziyafette elini öpüp, “Gençliğimde sizin gibileri tanımış olsaydım, ben ve bütün tüm neslim başka insanlar olurduk. Neden gençliğimizde sizin gibilerle karşılaşmadık?” diyen Slav yazarı anımsadı.

Snellman bu üzücü hikâyeyi zaman zaman anlattığında sık sık şu soruyla karşılaşır:

“Bu yazar hangi millettendi? Çek, Polonyalı, Bulgar, Sırp, Hırvat? Ve adı neydi?”

“Gereksiz meraklar bunlar. Bunu bilmeniz ne işinize yarar? Adam ağır günah işleyip cezasını kendi kesmiş. Kendi varlığını yeryüzünden kendi eliyle silmiş. Adını anmak gerekir mi? Burada daha önemli başka bir şey var. Düşünün ki, olağanüstü yetenekli, nadir bir adam geniş bilgilere, parlak edebî yeteneğe sahip. Ya sonuç? Zevk ve eğlenceye düşkün, kumarbaz, müsrif, kalemini ve kendi

onurunu satmış birinden bahsediyoruz. Oysa iyi terbiye alsaydı, gençliğinde yaşamı boşa harcamak yerine kitlelerin zihinlerini ve kalplerini ateşlemenin önemi anlatılmış olsaydı kendi halkına önderlik edebilecek bir kültür havarisi olabilirdi.”

“Oysa bu adam üniversite okumuş, bilim insanı, edebiyatçı olmuş, başkentin göbeğinde yaşamış,” diye devam ediyordu Snellman. “Daha ötesi var mı? Okulların ve kitapların olmadığı, sağlıklı, güzel ve neşeli bir yaşam için neler yapılması gerektiğine dair tek bir sözün edilmediği kitlelerden ne bekleyebilir ve talep edebilirsiniz? Milyonlarca insan fiziksel, zihinsel ve ahlaki olarak çürüyor ve kimse bu kokuşmuşluğu hissetmiyor. Herkes alışmış ve bunu kabullenmiş görünüyor.

Böyle mi olmalı?

Milyonlarca insan derin bir sefalet içinde doğuyor, yaşıyor ve ölüyor. Böyle olması gerekiyor mu? Doğuştan zeki milyonlarca insan hayatları boyunca hayvanlar gibi cahil yaşamaya mahkûm bırakılıyor. Sayısız küçük kardeşiniz kabalığa, acımasızlığa teslim ediliyor. Peki böyle mi olmalı?

‘Evet, böyle olmalıdır,’ dersiniz sarf ettiğiniz bu iğrenç sözlerden utanmaz mısınız?”

Snellman’ın konuşmaları yüksek ilham kaynağı oluyor, zihinlerde ve kalplerde ateş saçıyor, en uykulu ve tembel beyinleri bile uyandırıyor. Bütün kalpler sözleri karşısında heyecanla atıyordu.

Doktorlar, köy rahipleri, halk öğretmenleri, memurlar çeşitli bölgelerde yaşayan halkı dikkatle incelemeye başladılar. Basında; gazetelerde, dergilerde, kitaplarda halkın hayatını konu eden yazılar çıkıyordu.

Özellikle iki kitap çok fazla ilgi gördü. İlki *Bir Köy Doktorunun Anıları*’ydı. Diğeri de *Bir Köy Rahibinin Notları*.

Bu iki kitap hem kültür dünyasında hem de basında fırtınalar kopardı. Birçok eleştirmen, “Düşünen ve halkı için

kalbi çarpan herkes her iki kitabı da okumalıdır,” diyerek kitapları göklere çıkarıyordu. “Bu kitaplar körlerin gözlerini açar. Henüz ruhu tamamen körelmemiş herkesi utandırır.”

Bazıları ise öfkeliydi ve yazarlarına ateş püskürüyordu. Onları halklarının ucube yazarları olarak adlandırıyor, “Her iki kitap da Fin halkına hakarettir ve yalanlarla doludur. Her şey abartılarak anlatılmış, karikatürize edilmiştir,” diyorlardı.

Fakat ilk değerlendirme çok daha doğrudu. Gürültüyü koparanlar genelde halkın sevgisini, kaba ve çirkin de olsa popüler olan her şeyi övmek ve sürdürmek olarak anlayan sözüm ona yurtseverlerdi. Tehlikeyi görmemek için çölde başını kuma gömen deve kuşu gibiydiler. Kafaları kumdan çekildiğinde ise sinirleniyorlardı.

Bahsedilen iki kitap böyle ortaya çıkmıştı. Biri doktor, diğeri rahip olan yazarlar kitaplarının her sayfasından ellerinden geldiğince Fin halkının üst tabakalarına çağrıda bulunuyordu:

“Uyanınız! Halkınızın kurtuluşu için elinizi taşın altına koyun. Ülkenin dörtte üçü korkunç ve sefil bir hayat sürüyor. Köylüler ve işçiler ölümle pençeleşiyor, beden ve ruhen çöküyorlar.”

Her iki yetenekli yazarın da derdi olayları uydurmaya ve tek taraflı sunmak değildi. Amaçları kimsenin sinirlerini bozmak da değildi.

Sadece bulundukları köylerde halkın günlük hayatını satır satır sakince aktarmışlardı. Ortaya çıkan manzara ise gerçekten korkutucu ve dokunaklıydı. Birçok okur şöyle diyordu:

“Bir buçuk milyon kardeşimizin böyle bir hayat sürmesine nasıl izin veriyoruz? İnsan kendini suçlu, bu kitlesel vahşetin sessiz bir ortağı gibi hissediyor.”

Diğerleri ise dehşete kapılıyor, “İnsanlar böyle bir hayata nasıl katlanıyor?” diyordu. “Azizlerden mi bahsediyoruz,

yoksa iki ayaklı hayvanlardan mı? Çünkü bu Dante'nin cehennem tasvirlerinden daha korkunç. Dante'nin cehenneminde insanlar günahları için acı çekiyor. Ya burada? Sonuçta Dante'nin "Cehennem"i yazarın baştan sonra kurguladığı bir edebiyat eseridir. Burada ise gerçeğin korkunç tezahüründen bahsediyoruz."

Halk Şifacısı Doktor

Bir Köy Doktorunun Anıları adlı eserin yazarı hizmete başladığı ilk günden itibaren günlük tutuyor ve tıp fakültesinden nasıl mezun olduğunu, bölge hizmetine hangi niyetle başladığını anlatıyor.

Çocukluk ve gençlik yılları yoksunluk ve muhtaçlık içinde geçen genç doktor küçük bir kasabada bir kunduracının oğlu olarak doğmuştu. Talihin herkese gülmediğini bilmesine rağmen burada gördükleri onu çok etkilemişti.

Etrafı gezdiğinde ona her şey gerçekten öte, korkunç bir rüyaymış gibi görünüyordu. İlk izlenimleri ona tarih öncesi zamanları, İlkçağ'daki mağara yaşamını hatırlatmıştı.

Ülkenin geri kalmış bir bölgesine düşmüş olma ihtimaline karşı komşu bölgeleri de gezmiş ama aynı manzaralarla karşılaşmıştı. Bazı yerlerde durum daha da kötüydü. Her yerde mağara dönemini andıran, sefil bir hayatla karşılaşmıştı.

Kayalık yerlerde kabaca yontulmuş ve kötü yerleştirilmiş taş yığınları mesken görevi görüyordu. Kapılar alçak, penceresiz veya çok küçüktü. Çerçeveler inceydi ve kötü yerleştirilmişti. Her yerden rüzgâr alıyor, yağmurlu havada su, kışın karlar giriyordu.

Camlı pencere görmek imkânsızdı. Onun yerine yağlı kâğıt, çivilenmiş bezler ve deri parçaları gerilmişti. Pencere-lerin kapatılmadan açık bırakıldığı evler de çoktu.

Neredeyse hiçbir evde borulu soba yoktu. Çoğunda sadece taş ve toprak ocaklar yapılmıştı ve duman çatıdaki açıklıktan çıkana kadar evin her yerine yayılıyordu. İçerideki herkes de is ve duman yüzünden gözyaşlarına boğuluyor, üstleri başları kapkara oluyordu.

Üstlerindeki tek elbiseyle çalışıyor, yemek yiyor ve uyuyorlardı. Yıllardır banyo görmemişlerdi. Yıkanmadıkları için üstleri başları parazit kaynıyordu.

Trahom hastalığından mustarip birçok köylü sık sık yatağa düşüyor ve sonunda vereme yakalanıyordu.

Su kuyuları neredeyse tuvaletler de oradaydı. Su mikrop-la dolu olunca tifüsün de ardı arkası kesilmiyordu.

Çocuklarda dizanteri, difteri, kızıl ve çiçek hastalığı yaygındı. Binlerce küçük çocuk ölürken, diğer yandan bütün nüfus hastalanıyor, kötü besleniyordu. Buna rağmen inanılmayacak kadar çok alkol tüketiliyordu. Her yer sağır-dilsiz, kambur, kör, sakat insanlarla doluydu. Cüzzamlılara da rastlandığı oluyordu hatta.

Doktor ziyarete gittiği bir köyü şöyle anlatıyor:

“Köye girince korkutucu bir manzarayla karşılaşıyorsunuz. Gördüklerim karşısında kendimden, insanlardan, toplumdan, sözde uygarlığımızdan utanıyorum. Uzakta bir yerlerde tiyatrolar, müzik, sanatçılar, yazarlar, parlamento, bilim akademileri varken burası milyonlarca insanın yaşadığı bir cehennem.

Bir eve giriyorsunuz, odanın ortasında çıplak zeminde yatan hasta üç çocukla karşılaşıyorsunuz. Aralarında anneleri doğum sancıları içinde kıvranıyor. Sarhoş baba odanın diğer tarafında oturuyor.

Ona, ‘Evinde bu kadar acı ve sefalet varken sarhoş olmaya utanmıyor musun?’ diyorum.

‘Burada sen yaşısan sarhoş olmakla kalmayıp içkiyle boğarsın kendini. Yaşadığımız hayatı ayıkken çekmek mümkün değil,’ diye cevap veriyor öfkeyle.

Başka bir kulübede ise başka bir felaket manzarasıyla karşılaşıyorum. Anne kan kusuyor, veremin son evresine girmiş yatıyor, başını dahi kaldıramıyor. Tifüsten hasta olan baba ise sayıklıyor. İkisi de eski paçavraların üzerinde yerde yatıyor. Aralarında biri bir, diğeri iki yaşında iki kız çocuğu yatıyor. İkisi de canlı birer iskelet gibi.

Komşuların umurunda değil, hem bu hâle artık alışmışlar. Ayrıca kendi dertleri var.

Bir yerde salgın, çiçek hastalığı veya tifüs patlak verdiğinde yetkililer birkaç doktor göndererek durumu idare ediyor, halk ise bu duruma çok kızıyordu.

‘Bu aşılırlar niye yapıyorsunuz? Çocukları tedavi etmeyin, bırakın ölsünler. Açların sayısı azalmış olur. Siz yetişkinlere yardım edin, bizi tedavi edin,’ diyorlardı.

Hemen hemen her evden tedavi ve yardım için gelen var. Kiminde frengi yaraları, bazılarının gözleri cerahat toplamış, kansere yakalananlar mı dersin, uyuz olanlar mı...

Umutsuzluk seni sardığında yorgunluğun da etkisiyle üzerine kayıtsızlık çöküyor. Acılar içindeki hamile karısının yanında sarhoş yuvarlanan adamın dediği gibi içmekle kalmayıp alkolün içinde boğulmak istiyorsun.”

“Efendiler,” diyordu doktor kentlerde yaşayan politikacılara, bilim, sanat ve basın dünyasına. “Daha ne kadar bu saklambaç oyununa devam edeceksiniz? Vatanseverlikten, halka olan sevginizden, kültür hizmetlerinizden bahsediyorsunuz. İyi de insanlar için, anavatan için, kültür için tam olarak ne yapıyorsunuz? Bazıları utanmadan ve arsızca, ‘sevgili vatanını’ soymaya, yağmalamaya, milyonluk vurgunlarına devam ediyor. Diğerleri ofislerde, basın odalarında, okullarda ve üniversitelerde zamanını boşa harcıyor. Sevgili vatanlarının parçası milyonlarca insan ise çürüyor, yozlaşıyor, sarhoş oluyor, nefretle doluyor. Ulusun temelleri çöküyor!

Çok geç olmadan bu ülkeyi ve insanlarını kurtarın. Halka inin, onları tedavi edin, terbiye edin ve eğitin.

Onlara nasıl ev yapacaklarını ve evleri nasıl düzenleyeceklerini öğretin. Toprağı daha verimli işlemeyi öğretin. Halka hijyen, güneş, temiz hava, rutubetsiz ve sıcak barınma ortamları sağlayın. Onlara insanca yaşamayı öğretin. Yardım edin!”

Kitabın sonundaysa doktor-yazar şunları yazıyordu: “Devlet denen varlık büyük bir aile gibidir, halk ise sizin küçük kardeşleriniz. Alt tabakanın yaşadığı bu utanç verici koşullarda üst sınıfların da payı vardır. Unutmayın, halk uzun süre sabredebilir ama her sabrın bir sonu vardır. Halk da vahşileşebilir her an. İşin oraya varmasına izin vermayın.”

Edebiyat çevrelerinde doktorun kitabı ile ilgili uzun süre çeşitli tartışmalar yapıldı, ancak kitap sosyal çevrelerde amacına ulaşmıştı. Finlandiya genelindeki bütün sağlık kuruluşları, meslektaşlarının kitabını satır satır okuyup incelemişti. İlçe yetkilileri, belediye temsilcileri bu kitap sayesinde gündeme alınan onlarca sorunu çözdü. Çeşitli mecralarda konferanslar yapıldı, makaleler basıldı, malzemeler toplandı. Hakkında konuşulmayan, görmezden gelinen birçok sorun herkesin görmesi için ortalığa saçılmıştı.

Herkes parti kavgaları ve kişisel entrikalar yerine halk sağlığını koruma sorunuyla ilgilenmeye başlamıştı.

Ülkede kaç kişinin verem olduğu, her yıl kaç kişinin bu can yakıcı hastalıktan öldüğü hesaplandı.

Aynı şekilde sıtma ve trahom hastaları da kayda alınmıştı. Yetersiz bakım nedeniyle ölen çocuklar, bulaşıcı hastalıklardan ölenler, dış sorunları olanlar da tespit ediliyordu. İşitme ve görme kaybı yaşayanlar, sakat kalanlar da dikkate alındı.

Alkol için yılda israf edilen para, sarhoş kavgaları, yaralanmalar, cinayetler, yangınlar, şiddet ve soygunlar gibi suçlar da dâhil edildiğinde ortaya korkunç bir tablo çıkıyordu.

Rakamlar dehşet vericiydi. İnsanın kafasına balyoz gibi inecek nitelikteydi. Herkeste utançla karışık, bu durumları düzeltme isteği uyandırıyordu.

Hükümet, il yönetimleri ve belediyelerle birlikte uzman doktorlardan oluşan bir ağ kurdu.

Diş hekimleri, göz, kulak, çocuk ve kadın hastalıkları uzmanları gruplar halinde her bölgeyi sağlık taramasından geçirirken diğer yandan halka göz, kulak ve dişlerini nasıl sağlıklı tutacaklarını öğretiyorlardı. Anne ve çocuk sağlığı hakkında da bilgi veriyorlardı. Her aile ferdinin sağlık ve yaşam maliyetini hesaplıyorlar, yetersiz bakım nedeniyle kaç çocuğun kaybedilebileceğini tespit ediyorlardı.

Köylüler yavaş yavaş insan yaşamının ekonomik değerini anlamaya başladılar. Doktorlar onlara “Paralarınız çalınmasın ya da yanmasın diye iyice koruyorsunuz değil mi? Oysa çocuklarınız, karınız, sizin en değerli varlığınız. Onları koruyun, israf etmeyin, çoğaltın,” diye tembihliyorlardı.

Pek çok köye sobalı, büyük çift pencere, örnek evler inşa edildi. Köylüler için makul fiyatlarla çok iyi evler yapan işçi ekipleri oluşturuldu.

Hükümet köy kooperatifleri aracılığıyla yeni bina inşaatında gereken ve uygun koşullarla alınabilecek inşaat malzemesi depoları açtı. Cam, menteşe, kilitler, hazır pencere ve kapılar gibi her tür malzeme buralardan karşılanabiliyordu.

Yirmi yılda birçok köy dönüşüme uğramıştı. Evler artık ahır andırmıyordu, gerçek birer yuvaya dönüştürülmüştü.

Köylülerin daha sıcak tutan, daha iyi giysileri oldu. Ülkenin en iyi terzilerinden seçilmiş zanaatkârlar gözetiminde özel atölyelerde takımlar, paltolar, binlerce çift ayakkabı ve kıyafetler hazırlandı. Hepsi en dayanıklı ve en güzel malzemedен yapılıyor, ülke geneline dağıtılıyor veya ucuz fiyatla halka satılıyor.

İnsanların üstü başı şenlikli ve güzel bir hâle bürünüyordu. Üzerinde sayısız yama olan kirli, yırtık giysiler yok

olmuştu. Ne yazın ne kışın çıplak gezen insan görmek mümkündü. Öksürük, soğuk algınlığı ve bronşit gibi şikâyetler kaybolurken, tüberküloz hastalarının sayısı yarı yarıya azaldı.

Çocuk ölüm oranı da azaldı. Trahom hastalığı neredeyse hiç görünmezken, pek çok yerde halk böyle bir hastalık olduğunu bile unuttu.

Kadınlar daha sağlıklı hale geldi. Doğum oranı arttı. Doğan çocuklar sağlıklı ve gülbüzdü.

Ülkedeki iş gücü de arttı. Halk daha çok kazanıyor ve çok daha iyi besleniyordu.

Sonunda bir gün doktor öldü.

Cenazesine ülkenin dört bir yanından yüzlerce köyün temsilcisi katıldı. Köylüler temsilcilerini en gülbüz, en güçlü, en sağlıklı gençler arasından seçmişti.

Gençler, “Halkın şifacısı” doktorun tabutunu omuzlarında taşıdılar. Bu hayat dolu, devasa gençleri düzenli sıralar halinde şehrin sokaklarında uygun adım yürürken gören vatandaşlar onları yaşayan, gerçek bir çamlığa benzetmişti. Her biri âdeta güçlü bir gemi direği gibiydi!

Merhumun cenazesi mezara indirilince saflar arasından bir delikanlı öne çıkıp şunları söyledi:

“Biz köy kırlarından, köy ormanlarından geldik. Ancak yanımızda çiçekler ve çelenkler getirmedik. Sadece biz geldik, çünkü Suomi’imize kendi bahçenizden ektiğiniz taze çiçekler gençlerdir. Ey büyük halk bahçıvanı, huzur içinde uyu! Senin hikmetli, hayırlı çalışmalarını kutsuyoruz. Sen halkın doktoruydun, yüz binlerce köylüyü iyileştirdin, halkın damarlarına taze ve temiz kan akıttın. Vatanımıza kahramanlar armağan ettin ve bize sağlıklı çalışmanın hazzını yaşattın.

Minnettar halkımız senin anıtını dikmek istiyor şimdi. Buna gerçekten layıksın ama en güzel anıtın biziz işte. Senin eserin olan bizler yeni bir toplumun hem ürünü hem de

yaratıcılarıyız. Yeni ve sağlıklı gençler arasında her birimiz yaşayan birer anıt olacağız, tüm Fin aydınlarına memleketine ve halkına nasıl hizmet edilmesi gerektiğini hatırlatacağız. Ve üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin isminiz sürekli parlayacak ve şifa bulmuş insanların kalbinde yaşamaya devam edecek. Sen ne Caesar'dın ne Napoléon. Bir santim yabancı toprağı fethetmedin. Bir damla kan dökmedin ama vatana binlerce yeni, sağlıklı, güçlü, çalışkan eller emanet ettin. Sana şükürler olsun, halkımızın sağlığı için mücadele eden büyük kahraman!”

Rahip MacDonald

Rahip MacDonald'ın yazdığı kitabın yankıları çok daha güçlü olmuştu. Yıllardır ülkenin her yerinde konuşuluyor ve hakkında yazılar yazılıyordu. Genç rahipler ve teoloji öğrencilerinin bu kitabı bir rehber olarak görmelerinden başka ateistler ve genel olarak dine kayıtsız insanlar tarafından da ilgiyle okunuyordu.

Adını *Güneşin Kitabı* koymuşlardı.

Bu yazarın kişiliğı epey ilginçtir. Fin din adamlarının faaliyetlerinde ve halkın manevi gelişiminde devrim yaratan Rahip MacDonald, Finlandiya'nın en büyük aristokrat ailelerinden birinin oğlu olarak dünyaya gelmişti.

İskoçyalı ataları dinî savaşlarda Katolikler tarafından Protestanlara yapılan zulümlerden sonra buraya kaçmışlardı.

İskoçya'daki MacDonald ailesi asillerden oluşuyordu, güçlü dindarlıkları ve ruhani maneviyata verdikleri önemle biliniyorlardı. Aile geleneklerinden birisi de her ailede çocuklardan birinin rahipliğı tercih etmesiydi. Bu rahipler de İskoçya'daki kiliseye en iyi hizmet eden kişiler olmuştu hep. İngiltere'deyse üst düzey kardinaller hep şüphelenmişti onlardan.

Bütün bu rahipler son derece eğitimli insanlardı. *İncil*'e hâkimiyetlerinin yanı sıra her biri mükemmel hitabet yeteneği olan, coşkulu vaizlerdi. Ahlakları da kusursuzdu.

Sadece vaftiz, düğün ve cenaze gibi kilise hizmetlerini icra etmekle kalmıyor, ruhani önderlik görevini de yerine getiriyorlardı.

Ülkedeki Katolik din adamlarının eylemsizliğine ve bürokratik kayıtsızlığına karşı savaşıyorlardı hep. Onlara halkın parazitleri, tembel hizmetçiler, kilise tüccarları diyorlardı. Reform talebinde bulunan akademisyenlerle yakınlık kuruyor, onların kilise öğretilerinin arınıp iyileştirilerek hayata uyarlanması konusundaki beklentilerine ilgiyle karşılık veriyorlardı.

Luther'in reform dalgaları İskoçya'ya ulaştığında MacDonald ailesi tamamen Protestan Kilisesi'ne geçti. Sadık bir Katolik olarak Kraliçe Mary Stuart, Luther'in takipçilerine zulmetmeye başlayınca MacDonald ailesi o topraklardan kaçmak zorunda kaldı. Kral Gustave Adolf'un ülkesine yerleştiler.

O dönemde ender rastlanan eğitimleri sayesinde MacDonald ailesinin üyeleri yeni memleketlerinde büyük ilgi gördü. Krallar tarafından sevildiler ve birçok İsveçli aristokrat tarafından kıskanıldılar.

Sonrasında MacDonaldlar Finlandiya'ya yerleşti ve burada kaba, gevşek, çoğu zaman yağmacı İsveç aristokrasisinin arasında pirüpak halleriyle dikkat çekmeye devam ettiler. Finlerle yakınlaştılar ve aralarında karşılıklı sevgi gelişti. Ülkenin en ücra köylerinde bile MacDonald ismi biliniyor ve sevgiyle anılıyorlardı. Finler "Bizim MacDonaldlar!" diye anardı onları.

MacDonaldlar Lutheryenlikte de dindarlıklarını korumuşlardı. Ailede en çok okunan kitap *İncil*'di. Oğullardan birinin rahip olması geleneğini de devam ettirmişlerdi.

Snellman'ın zamanında da MacDonald ailesinden Luca rahip olmuştu. Fince ve İsveççenin yanı sıra Almanca, Fran-

sızca ve İngilizce biliyordu. İki ayrı Alman üniversitesinden doktora sahipti. Felsefe ve ekonomi alanlarında uzmandı. Astronomi ve jeoloji ilgi alanları içerisindeydi.

Helsinki Üniversitesi'nden teoloji kürsüsü teklifi aldı, ardından da halk meclisinde milletvekili adaylığı önerildi. Ancak o, köyde rahip olmak istediğini kesin olarak ifade etti.

Yakın çevresi ona “Ne yaptığınızı bir düşünün,” diyordu. “Muhteşem bir kariyeri gözden çıkarıyorsunuz.”

“Benim dışımda yükselme peşinde koşan birçok rahip var bu ülkede,” diye cevaplıyordu MacDonald gülümseyerek. “Hem kilise kariyer yeri değil. Kilise bir adanmışlık ister. Siyasetçi rahipler kilisenin ve halkın vücudunda bulunan ağırlı birer tümörden başka bir şey değildir. Ben unutulmuş ve mutsuz Fin halkına havarilik yapma hayalini kuruyorum. İşte o zaman en iyi kariyerimi gerçekleştirmiş olacağım.”

“Ancak siz bir kont, bir aristokrat, geniş kültüre sahip bir insansınız. Ve köye yerleşmek istiyorsunuz. Oysa sizi orada bekleyen tek şey zihinsel, ahlaki ve fiziksel bataklık. Yarı hayvan gibi bir hayat.”

“O halde oralara gitmek çok daha gerekli. Sağlıklı insanların değil, hastaların doktora ihtiyacı vardır. Halk da sandığımızdan daha zor durumda. İlkbahar ve yaz aylarında sırt çantamla Finlandiya'yı gezdim. Meyhanelerde insanlarla sofraya oturdum. Geceyi tarlada çobanlarla, ormanda kömürcülerle geçirdim. Zengin sığır yetiştiricilerinin yaşadığı yerlerde kendileri boğalar gibi iri, domuzlar gibi şişman ama bir o kadar aptal olan zengin köylülerin düğünlerine katıldım.

Ve şunu söylemeliyim ki halkımız için korktum... Hem kendim hem de tüm eğitilmiş insanlar adına utanç duydum. Tüm kültürümüz için duyulacak bir utanç bu. Halkın büyük çoğunluğunun ahlaki durumunu, kitlelerin yaşadığı

o dehşeti, ıstırapları ve her yönden çürümesini doğal karşılayan binlerce Hristiyan rahip ve farklı mezheplerden piskoposların varlığını son derece korkunç buluyorum.”

“Durup öylece sessiz kalmam mümkün değil,” diye devam ediyordu Luca MacDonald. “Bağırmalı, alarm vermeli, din adamlarını derin uykularından uyandırmalı, vicdanlarına hitap etmeliyim. Hepsi derin bir ölüm uykusunda. Büyük bir suçluluk uykusu.”

Ve MacDonald’ın kitabı bir vicdan çılgılığı, bir yardım çağrısı olarak ortaya çıktı.

Kitap sadece ilham verici değildi, edebî açıdan da çok güçlüydü. Halk kitlelerinin tüm hayatları boyunca acı çektiği, öfkeleniği, kendini alkolle zehirlediği, küftettiği, kendilerini ve çocuklarını yozlaştırdığı gerçek bir Dante cehenneminin dehşetini dokunaklı bir güçle resmediyordu.

Kitabın önsözünde Luca MacDonald eskiden denizcilik öğrencisi olduğu dönemde Afrika’nın batısına yaptığı ziyaret esnasında karşılaştığı vahşi denen yerel halkların hayatına dair izlenimlerini aktarıyor.

MacDonald, “Bu vahşi Afrikalılar bana o dönemde insan benzeri hayvanlar gibi göründü,” diye yazmıştı. “Ve yanlış hatırlamıyorsam o zamanlar onlar için üzülmeğe küçümsemeyi tercih etmişim. Onlara kıyasla ne kadar ilerlediğimizi düşünüp gururlanmışım.”

“Şimdi öyle düşünmüyorum,” diye devam ediyordu MacDonald. “Gün geçtikçe Afrika yerlilerine kendi halkımızdan daha çok saygı duymaya başlıyorum. Bence halkımız çok daha kaba, hatta ahlaki açıdan çok daha geride.”

MacDonald insanların hayatlarını ve çektikleri çileleri ustaca resmediyor. Okurları kırsaldaki baraka ve atölyelerde, şehir işçilerinin evlerinde, meyhanelerde, pazarlarda ve panayırlarda gezdiriyor. Küçük hesaplar, yalanlar, aldatma, hırsızlık, vicdansızlık, acımasızlık, bencillik, sarhoşluk, dayak, çocuklara eziyet, kadınlara reva görülen acımasız muamele...

Üstelik bunların hepsi oralarda kabul görüyor. Doğuştan kötü oldukları için değil, sürekli karşılaştıkları yoksunluklara karşı geliştirdikleri bir öfke hali bu. İnsanlar özünde kötü, kaba ya da gaddar değildir. Ağır çalışma, ihmaller ve sürekli hor görülmeleri yüzünden ezik ve çaresizdirler. Ruhları kötülük doldurulmuş ve bu kötülüğü kendilerinden daha zayıf olanlara dökmeye hazırlar.

Yaşadıkları hayatı en azından bir süreliğine unutmak istediklerinden sarhoş oluyorlar. Kan ter içinde kazandıkları o üç beş kuruşu da içkiye harcıyorlar. En ilkel, hayvani içgüdülerle hareket eden bu insanların öyle yüce, asil idealleri yoktur. Ne vicdan, ne doğruluk ne de Tanrı hakkında düşünmek isterler.

MacDonald Çin'e yaptığı geziyi de anlatıyordu kitabında.

"Çinlilerin hayatını ve ruhlarını özenle inceledim. Bir yandan hayret verici, gizemli, diğer yandan ürkütücü insanlar olduklarını söyleyebilirim. Pratikte ise herkes ateist. İnanmadıkları ve Tanrı fikrini reddettiklerinden değil. Aksine hatta birçok tanrıları var ve onlara tapıyorlar. Ama bir tanrısallık duygusundan yoksunlar. Ruhlarında Tanrı'ya ihtiyaç duymuyorlar. İyi ayarlanmış makineler gibiler. Buharla, elektrikle, rüzgârla, istediğiniz her şeyle çalışırlar, sadece ruhlarıyla değil.

Vatanlarını seviyorlar ama tıpkı bir kurdun inini sevdiği gibi, her sokak köpeğinin kendi sokağını sevmesi gibi. Ailelerine ve insanlara duydukları sevgi de öyle, kaba, içgüdüsel ve spontane... İçinde maneviyat eksik.

Onlar gibi ateist hayatı yaşayan yüz binlerce insanımız var. Tanrı'yı ve genel olarak dini inkâr ettikleri için değil. Tanrıyı düşünmez, hakkında konuşmazlar. Tanrı ve dinin yaşamlarında hiçbir rolü yoktur. Kendilerini Hristiyan olarak görür, öyle olduklarını söylerler ama ne kendilerinde ne de hayatlarında İsa Mesih'ten ve öğretilerinden en ufak bir iz var.

Geriye kalan içi boşaltılmış bir kimlik, tıpkı hâlâ 'nehir' denen çoktan kurumuş, sudan eser olmayan nehir yatakları gibi. Bizim Hristiyanlarımız da öyle. İsa'sız, Tanrı'sız, dinsiz Hristiyanlar. Onlara gerek bile duymuyorlar.

Ve daha da şaşırtıcı olan, her yerde yüzlerce tapınak olması. Yenileri de inşa ediliyor sürekli. Binlerce rahip burarlarda görev alıyor, çeşitli kutlamaları, ibadetleri, ayinleri düzenliyorlar. İnsanlar vaftiz ediliyor, evleniyor, günah çıkarıyor, son yolculuğuna uğurlanıyor.

Bütün bunlar boşuna!

Yaşlı nineler haricinde kiliselere çok az kişi giriyor. Orada yapılan törenleri önemsemiyorlar. Rahipler siyasete karışıyor, bazen ellerinde silahlarla partizanlık yapıyorlar. Ticaretle de uğraşıyorlar. Değirmenler, imalathaneler, tuğla ve kiremit fabrikaları işletiyorlar.

Rakı ve şarap yapıp halka satıyorlar.

Ve bütün bunlar kimsenin umurunda değil. İnsanlar Hristiyan rahiplerin İsa Mesih'in elçileri olduğunu, görevlerinin yalnızca halkın dinî ve ahlaki eğitimi, vicdanı ve yüreği üzerinde çalışmak olduğunu unutmuş gibi.

Neden biliyor musunuz? Mabetlerimizi, o büyük ve heybetli yapıları düşündüğümde, ülkemizdeki kullanmayan yüzlerce su değirmeni aklıma gelir. Bazı sal ve teknelerin üzerine ufak yapılar kurulmuş, içlerine değirmen taşları yerleştirilmiştir. Taşlar bir değirmen çarkına büyük ve kalın bir kirişle bağlanır. Su aktıkça çark döner, taşları döndürür ama kimse taşların üzerine tahıl dökmez. Değirmene kimse yaklaşmaz çünkü unutulmuş ve terk edilmiştir.

İşte bizim kilisemiz de bana öyle boş, unutulmuş, işe yaramaz bir değirmen gibi görünüyor. Çark dönüyor, taşlar dönüyor ama un yok, çünkü değirmene tahıl dökene yok. İsa Mesih'in söylediği gibi kuru, ölü bir incir ağacına benziyor.

Biraz daha çağdaş bir karşılaştırma yapayım: Fırın kapılarının üzerine gerçek ekmek yerine ekmek gibi boyanmış

ahşap somunlar, kasaplarda ise tahtadan butlar asılır. Görünürde ekmek ve domuz budu gibidirler, ancak ahşaptırlar ve yenemezler. Yemek için değil, sadece tabela niyetine kullanılırlar.

Neden bunu dile getirdiğimi bir düşünün. Fin kilisesi ve hizmet edenleri ıssız bir değirmen, kuru bir odun parçası, ahşap ekmekten ibaret.

Biliyorum, bu samimi sözlerimden sonra yüzlerce kilise görevlisi, 'Bu din adamlarına hakaret ve saldırı!' diyecek.

Yalancılar, çağımızın yeni Ferisileri! Kiliseye gücenmiyorum ama İsa Mesih'in yaşayan bir bedeni olarak kiliseyi kansız ve felçli bıraktığınız için üzülüyorum. Din adamlarını da suçlamıyorum ama gerçek rahipler, Tanrı'nın yaşayan ruhunu taşıyan insanlar arıyorum. Onlara sesleniyorum. Topluma, gençliğe sesleniyorum...

İsa Mesih'in hakikatine kulak verin. O taş yapıların içine giren tahıl olun, kilise sunaklarındaki tozu, örümcek ağlarını temizleyin. Memur kafaları, kariyer peşindeki politikacıları ve inanç tüccarlarını ortadan kaldırın. Halkın ruhunda söndürülmüş inanç ateşini yakın. Milyonlarca insanın tahrata dönmüş ruhunda Tanrı'yı uyandırın.

Din ağdalı kitap cümleleriyle güzel ve şaşıla ayinlerin birleşimi değildir. Ritüeller bedenin giysisidir. Her giysi gibi vücudun onlara ihtiyacı vardır, ama vücudun bir parçası değildirler. Aslanan ritüeller değildir, dinî dogmalar için de aynı şey geçerlidir.

Önce inanç olmalı, sonra yöntemler ve tanımları gelmelidir. İnsanlarda ve halkta inanç duygusunu uyandırın. Onlarda yemek yeme, nefes alma, insanlarla iletişim kurma ihtiyacı gibi Tanrı inancını, dindarlığı uyandırın.

Ülkemizde lise öğrencileri sınavlarını tamamladıktan sonra bir araya geliyor ve törenle ders kitaplarını yakıyorlar.

Neden? Bu ne anlama geliyor?

Bu, ruhunu teslim etmiş okulumuzun öğrencilere sadece kuru ve sinir bozucu bilgilerle kafalarında tozlu örümcek

ağları örmeye devam ettiği anlamına gelir. Çünkü öğrencilerde bilime heves uyandırmaz. Bilimi anlamaları ve takdir etmeleri öğretilmez. İçlerinde bilgiye karşı bir susuzluk yoktur.

Bilimsel yaklaşım olmadan, bilim sevgisi olmadan, bilimsel bilgi için susuzluk olmadan ne bilim ne de eğitilmiş insanlar olabilir.

Tıpkı sanatsal duygu olmadan, güzelliğe ihtiyaç duymadan sanat yapılamaması gibi.

Önce bilimsellik, sonra bilim.

Önce sanatsallık, sonra sanat.

Dinde de böyledir. Önce dindarlık, sonra da bu duygunun tezahürü olan din gelir. Kaldı ki dinin özü ritüellerde, ona giden yollarda, ayinlerde saklı değildir. Bunlar da gerekli elbette ve hepsinin derin, felsefi, sanatsal bir anlamı da vardır.

Fizik ve kimya kurallarına göre ışık ve ısı elde etmek için belirli formüller vardır, ancak ısı ve motor gücüne sahip olmadan önce elektriği üretmeniz gerekir.

İşte biz hepimiz o canlı elektriğe sahip olmalıyız. Herkes yaşayan bir enerji santrali olmalı.

Öncelikle elektrik, ışık, ısı, itici gücü üretmeli, sonrasında ise bunların tanımı üzerine kafa yormalıyız.

Özetle, tavşan etinden güveç yapacaksak, önce bir tavşana ihtiyacınız var. Tavşan yoksa yemeği de olmaz.

Dinde de böyledir. İsa Mesih Yahudiye’de elinde bir ilmi-hal ile ya da bir dua kitabıyla yürümedi. İnsanların kalplerinde duaya ihtiyaç, hakikat ve sevgiye karşı arzu uyandırdı.

Bir vergi tahsildarı, belki de aynı zamanda bir halk hırslısı işinden istifa eder, ‘sıcacık’ sakin kazanç kapısını bırakıp İsa’nın yolunu takip etmeye karar verir. Kendisi bir havari ve kutsal kitabın vaizi olmayı seçmiştir.

Kolay yollardan büyük kazançlar elde eden bu adam Hak yolunun elçisi olmuştur. Ya bizde? Şu şeytani ironi-

ye bakar mısınız? Ülkemizde havari sıfatına sahip kişiler çoğu zaman ticareti tercih ediyor. Bol kazanç, rahat, boş ve tembel bir yaşam peşine düşüyorlar. İnsanlar onları hiç dinlemek istemiyorlarsa, sözlerinin halk üzerinde herhangi bir etkisi yoksa bunda şaşılacak bir şey görüyor musunuz?

Bu insanlar halkın ruhunda dindarlığı nasıl uyandıracaklarını bilmiyor. Uyandırmak istemiyor, uyandırmıyorlar da... Dini bir ölü doktrinler toplamına dönüştürdüler. Yüzlerce kural ve madde ile bir tür inanç kuralları kitabına dönüşen Kutsal kitabı kendi ilgisiz, önemsiz yorumlarıyla boğdular ve İsa Mesih'in kişiliğini, öğretisinin anlamını tamamen unuttular.

İsa 'Tanrı'yı Hatırla,' demiyordu.

Tanrı'nın sıfatlarını, emirlerini ezbere öğrenin de demiyordu.

İsa, 'Sevgi, sevgi, sevgi! İnsanları sevin! Her insanı sevin! Yaşayan her şeyi sevin! Tüm dünyayı sevin. Ağacı, taşı, sahildeki kumu ve gökyüzündeki yıldızları sevin. Her şeye can vereni sevin. Her şeyi sevin!' diyordu.

İsa, 'Tanrı'yı ve insanı sevin, çünkü peygamberlerin öğretisi dinin anlamı ve özü bu sevgide saklıdır,' diyordu.

Sevgi, çevremizdeki her şeyle yakın ilişki ve birlik duygusu, insanı, ulusları ve hatta bütün insanoğlunu dindar yapan şey budur," diye durmadan tekrar ediyordu sözlerini Luca MacDonald.

Tembellik, dikkatsizlik ve manevi boşlukla suçlanmaktan hoşlanmayan MacDonald'ın muhalifleri onun kitabındaki korkunç ve acı gerçekleri fark etmiyormuş gibi davranıyor, ufak bazı detaylara, pürüzlere veya özgünlüğüne saldırıyorlardı. Kitabın özünü bir kenara bırakıp önemsiz taraflarını eleştiriyorlardı.

Kitap, çeşitli dergi ve gazeteler, edebiyat oluşumları ve özel toplantılarda konu ediliyor ve hakkında yazılar çıkıyordu.

“Kitap iyi düşünülüp hazırlanmamış. Bilgiler sistematik, tutarlı bir bütün içinde toplanmamış. Bir sürü ilgisiz, işe yaramaz bilgiyle dolu gibi görünüyor. Birçok tekrar yapılmış. Aynı şey düzinelerce farklı yerde dile getiriliyor...”

Luca MacDonald bu saldırıları nazik bir gülümsemeyle okuyup dinliyordu. Ancak kitabının yeni baskısında önsözde şunları yazdı:

“Kitabımı savunmuyorum ama doğasını ve amacını açıklamak istiyorum, neden böyle yazdığımı ve kitabı birkaç yeni baskısında neden düzeltmediğimi de söylemek istiyorum.

Ben romancı değilim ve kitabım sizin aylak saatlerinizde keyifle okumak için yazılmış bir kurgu eser değildir. Açıkçası ben ne halk figürü ne de halk öğretmeniyim. Ben halk kitlelerinin elçisiyim, hayatın size ödemediğiniz yüzlerce hesap yüzünden gönderdiği bir vekilim.

Herkes hayatın yükünden, ıstırabından ve kargaşasından şikâyet ediyor, ancak hiç kimse daha iyi hale getirmek için bir şey yapmak istemiyor. Sanki hepimiz hayatta dışarıdan bir tür izleyici gibiyiz ve her birimiz olan biten her şeyin yargıcı bizmişiz gibi davranıyoruz.

Hepimiz büyük işler başarmayı, büyük insanlar olmayı, büyük sevinçler yaşamayı istiyoruz. Ama neredeyse hiçbirimiz kendisini ve etrafındaki hayatı sıradan alçaklığın, aptallığın ve hiçliğin hiç olmazsa bir milim üzerine çıkarmayı düşünmüyor. İnsanlar borçlarını ödemekten kaçınan vicdansız borçlular gibidir.

Kitabım insanların ellerinden değil, vicdanlarından yakalıyor. İşçi veya bakan, rahip veya memur, avukat veya tüccar, ebeveyn ya da çocukları, ayakkabıcı veya sanatçı, milletvekili veya köy muhtarı, halk öğretmeni veya editör, köylü veya yazar olsun hepsinin vicdanına sesleniyor:

Ne yapıyorsunuz? Daha doğrusu, neden hiçbir şey yapmıyorsunuz? Neden hayatı düzenlemek için çalışmıyorsunuz? Neden parazitler, haydutlar ya da hayatını çarçur edenler gibi yaşıyorsunuz? Ve nasıl oluyor da utanmıyorsunuz? Hayatınızı baştan bir sanatçı gibi kurabilecekken solucan gibi sürünüyor, hayatı kokuşmuş bir çöplüğe çeviriyorsunuz. Bu yüzden benim kitabım süresi dolmuş yüzlerce poliçenizle dolu bir evrak çantası gibidir. Ve ben onları her birinize teslim etmekte zorlanıyorum; bazılarınız kaba, bazılarınız tembel, bazılarınız namussuz ya da vicdansız...

Ve ben birinin eline yahut vicdanına dokunduğumda, bir tüccar, rahip ya da bir memur kim olursa olsun hepsi birer naif çocuğa dönüşüyor. ‘Tembel hizmetçiler’ birden ‘kurnaz hizmetçi’ oluveriyor ve hoşnutsuzlukla homurdanıyorlar.

‘Neden her zaman eksikliklerimizden, tembelliğimizden, hayattaki asalaklığımızdan bahsediyorsunuz? Nasıl kötü yaşadığımız hakkında ahkâm kesiyorsunuz? Tamam kabul, tembeliz, aptalız. Ama nasıl daha iyi olunur? Bize hayatımızı yeniden nasıl düzenleyeceğimizi öğretin. Bize neyi, nasıl yapacağımızı söyleyin!’

MacDonald bu soruları garip buluyordu: “Bu insanlar ticaret yapıyor, milyonlar kazanıyorlar, büyük fabrikalar, bankalar yönetiyor, ormancılık ve diğer endüstrileri işletiyorlar ve hiç de tavsiye aramıyor, işlerini biliyorlar. Bazıları ise belediyeleri, şehirleri, vilayetleri, ilçeleri, ülkeleri yönetiyor ve diğer partilerden insanlara şöyle bağırmaktan çekinmiyorlar:

‘Ülkenin nasıl yönetileceğini sadece biz biliyoruz!’

Devlet okullarındaki öğretmenler milyonlarca çocuğa eğitim veriyor. Üniversite profesörleri binlerce öğrenciye yüzlerce ders veriyor. Rahipler vaaz veriyor, gazeteler her gün bakanlara ve krallara ulusları nasıl yönetecekleri konusunda tavsiyeler veriyor.

Herkes akıllı, herkes bilge, herkes her şeyi biliyor. Ancak neden kötü yaşadıklarını, neden hayatlarını düzenleyemediklerini sorarsanız birden çaylak kesiliyorlar, ‘Tembel, asalak ya da soyguncu olmamız bizim suçumuz değil. Bize diğer türlüşünü öğretmediler. O halde siz öğretin.’”

Ve MacDonald tüm bu şikâyetleri, nasıl bir hayat inşa edeceklerini öğrenmeye dair yapılan tüm ricaları büyük bir ikiyeşlölük olarak görüyor, tembel öğrencilerin sığ yalanlarına benzetiyordu. Herkes ne yapılması gerektiğini çok iyi biliyor ama yapmak istemiyordu. Yapamazlar, çünkü gelişmemişler, eğitilmemişler, bunun için gereken yetenekleri ve ihtiyaçları kendi içlerinde geliştirmiyorlar, diye düşünüyordu.

“Herkes ne tür gıdalar tüketilmesi gerektiğini bilir, ancak iştahı olmayan hasta insanlar vardır ve onlara ne vererseniz verin yiyemezler. Aynı mantıkla pek çok insan ‘iştahsızdır’, hayatlarını düzene koyma hevesi duymazlar. Tedavi edilmeleri gerekmektedir.

Nasıl ve neyle mi?

Doğru beslenmenin, hayatı doğru kurmanın faydalarından bahsetmek yerine değişime ihtiyaç duymalarını sağlayarak.

Gaz lambasının haznesi gazla doluysa ve içindeki her parça doğru çalışıyorsa size ‘Ne yapmalıyım?’ diye sormaz. Temiz ve güçlü bir ışık saçar. Siz de o canlı lambalar gibi olun. Her biriniz hayatın içinde bulunduğunuz yerde işinizle ve yaptıklarınızla parlayın.

Ocak iyi yakacakla doldurulduğunda ‘Ne yapmalıyım?’ diye sormaz, hem insanları hem evi ısıtır. Siz de çoğunlukla soğuk olan hayatınızda ruhunuza sıcaklık katan, canlı ocaklar olun.

Benim görevim herkese ne yapması gerektiğine dair akıl vermek değil, her birinizde değişim isteğı ve ihtiyacı uandırmak.

İçine en kaliteli yağ konmuş canlı bir lamba olmak.

İçine en iyi yakacak konmuş canlı bir ocak olmak.

Bu yüzden kitabımda defalarca bahsettiğim konu hep dindarlık üzerinedir. İnsanlarda, uluslarda ve halklarda dindarlık yoksa ne bilim, ne felsefe, ne sanat, ne siyaset, ne de teknoloji hayatlarını acıdan ve kötülükten kurtarabilir.

Ben dinden değil, dindarlıktan bahsediyorum. Dünyada pek çok din olabilir, ama dindarlık farklı inançlara sahip insanlarda aynıdır, ortak paydada buluşturur.

Oğlunu ya da kızını Tanrı'ya kurban etmek için yakan vahşi, ilkel bir varlık kendini yoz biçimde ifade etmesine rağmen büyük bir dindarlıkla doludur. Kaba ve vahşi olabilir, ancak dünyayı elinde tutan ve yöneten güçle yakın bağını hisseder. Bu güce sahip olduğu en tatlı ve en değerli şeyi, çocuğunu teslim eder.

Keşiş Assisili Francesco zengin bir Floransalı olarak yaşadığı gürültülü, neşeli, rahat hayatını bırakıp sıradan bir manastır kıyafeti içinde, insan ve Tanrı sevgisini, gökyüzündeki kırlangıçlara ve ormandaki kurtlara karşı sevgiyi aşlamak üzere halka karıştı.

Bir diğer keşiş tarikatının kurucusu Dominic gibi dinî dogmaların sıkı bir koruyucusu değildir. Dominikanlar 'Domini canes' yani 'Tanrı'nın köpekleri'dir. Fransiskenlerse köpek değil Tanrı'nın bülbülleridir. Dünyanın saf sevinçleri için şarkı söylerler. Dünyayı sevgiyle birleştirmenin havarisidirler. Sadece dünyayı da değil, bütün âlemi birleştirmenin.

Gökyüzünde güneş ve yıldızlar, denizde balık, evde anne, devlette bakan, tarlada ot... bunların hepsi büyük, yaratıcı bir gücün tezahürüdür. Hepimiz bir aileyiz. Her şey ve herkes akraba, birbirinin yakını. Kardeşler, arkadaşlar, iş arkadaşları herkes birbirinin yardımcısıdır.

Ben senin içindeyim, sen benim içimdesin, biz dünyadayız ve dünya içimizde. Hepimiz biriz. Dünyaya zarar verirsiniz, insanlara veya hayvanlara zarar verirsiniz kendinize zarar verirsiniz.

İşte buna dindarlık denir. Herkese ve her şeye karşı tertemiz, ışıklı, canlı bir sevgi duygusu.

Hem dostlara hem düşmanlara.

Hem Tanrı'ya hem kurbağalara.

Hem Raffaello'ya hem de en basit işçiye.”

MacDonald kitabının sonunda yüzyıllardır genç nesillerde eski Sparta'daki gibi cesaret, tutumluluk ve itaat geliştiren uluslar olduğunu yazıyordu.

“Elbette düşmanlara karşı nefret ve kan davası gütmeye gibi duyguların insanlara yüce bir erdem olarak aşılandığı toplumlar da vardır.

Tarihte, Roma'daki Caracalla ve Commodus dönemlerinde, yahut III. Napoléon zamanındaki gibi toplumların büyük bir yağmanın, sözüm ona sokakların ihtişamı denen büyük bir sefahatin kurbanı olduğu zamanlar da vardır.

Halk kitlelerinde sistematik olarak hukuk ve disiplin duygusunu, bazen vatanseverliği, bazen küçük meydan okumaları ve şovenizmi geliştiren uluslar da oldu. Amaçları halkı uyandırmak ve geliştirmek, girişimciliği besleyip güçlendirmek, zihin ve irade güçlerini sağlamlaştırmaktı.

Ancak bu ülkelerden hangisi ruhun temeli olan dindarlığı sistematik ve bilimsel açıdan ele alıp geliştirdi? Av köpekleri yetiştiriyorlar, yarış atları yetiştiriyorlar, dalkavukluğu ve siyasi nefreti güçlendiriyorlar, partiler arası mücadeleleri ve hileleri de öyle. Komünizmin liderleri proletaryanın mülkiyet sınıflarına karşı nefretini kullanmaktan geri kalmıyor.

Yüzlerce, binlerce farklı kültürden bahsediyoruz. Hiçbiri insanlarda dindarlığı güçlendirme üzerine kafa yorup konuşmuyor.”

MacDonald dünyanın dört bir yanındaki halk ve uluslarda dindarlık kültürünün yerini yüzlerce dinin dogma ve ayinlerinin aldığını söylüyordu:

“Öyleyse ne yapmalı? Bunu bir kez söyleyip sessiz kalmak yeterli mi? Binlerce sayfalık, büyük bir felsefi tez yazdıktan sonra o tezi Bilimler Akademisi’nin kütüphane raflarına yerleştirmek kime ne fayda sağlayacaktır?”

Ben olmasam da her yer ‘filozof’ kaynıyor. Mezar taşlarını seviyorsanız mezarlığa gidin. Ben ölümlere değil, yaşayanlara sesleniyorum. Sizi ölümden, toplumsal çürümeden ruhsal yeniden doğuşa çağırıyorum.

Sizi parlak bir geleceğe davet ediyorum.

Sizi dünyanın kederi için değil, sevgi için büyük şairin neşeli şarkısını söylemeye davet ediyorum. Gelin sevincin yaratıcıları, onu birlikte kucaklayın ve herkesin hayatını sevinç güneşiyle aydınlatın!”

“Uzun, çok uzun zaman önce, Roma ve Kartaca’nın Akdeniz’i kim yönetecek kavgasına tutuştuğu günlerde Roma’nın sert savunucularından Cato her yerde yerli yersiz sürekli aynı ifadeyi tekrarlıyordu:

“Kartaca yıkılmalı!”

Senato fethedilen toprakların nasıl dağıtılacağını, komşu bir halkla savaş veya ittifak olasılığı, o ya da bu kahramanı nasıl ödüllendireceğini tartışırken, Cato her zaman son sözü alır ve şöyle derdi:

‘Bütün bunlar güzel. Akıllıca bir karar verdiniz ama asıl konu bu değil. Size söylüyorum: Önce bize düşman olan Kartaca’nın gücü kırılmalı. Kartaca’yı yıkın!’

Ve böylece Cato düşüncesini Roma’nın tüm yöneticileri ikna olana kadar paylaşmaya devam etti. Ve Kartaca yıkıldı. Roma artık bütün denizlerin efendisiydi.

Bu yüzden ben de size tekrar ediyorum. Sizden ricamı, düşüncelerimi yüz kez tekrar etmeye hazırım: Hayatın parazitleri, yıkıcıları değil, yaratıcıları olun!

Bunu bilmek de yeterli değil. Hatırlanması, hem de sürekli hatırlanması gerekir. Herkes hayatın inşasını göre-

vi, ihtiyacı ve sevinci olarak görmeli. Bir kişinin romatizma veya başka bir hastalığı varsa, tedavisi de belli bir ilacın ovalayarak sürülmesiye ilacı sadece hasta bacağa, kola, omuza veya göğse uygulayarak sonuç alamazsanız. İlacı iyice ovalayarak sürmeniz gerekmektedir. Öyle bir kere de değil, birçok kez. İlaç işe yarayana kadar belki yüzlerce kez.

Ben de düşüncelerimi, hislerimi, dürtülerimi böyle tekrarlıyorum,” diyordu MacDonald.

Bir sigara yaktığınızda bazen tutuşturana kadar üç, dört hatta beş kibrit çakıyorsunuz. Öyleyse zihninizi bir kerede aydınlatmamı nasıl beklersiniz? Hele ki çevrenizdeki tüm gerçeklik ateşin güçlkle yanabileceği, derin ve çamurlu bir bataklığa benziyorsa...

Bu nedenle beni suçladığınız ‘tutarsızlığım’ ve ‘sistemsizliğim’ aslında ‘sistemim’, pedagojik tarzım ve tekrarlarım da tekrar tekrar aynı yeri oymaktır..

Köy tahsildarı, vergi mükellefine ‘Şu kadar borcun var, haydi öde!’ diyerek borcunu bir kez hatırlatmakla yetinmez, her toplantıda en az on veya yirmi kez dile getirir, ‘Ne zaman ödeyeceksin? Ödeme zamanı geleli çok oldu.’

Bu nedenle kitabımın her bölümünün sonunda, her sayfada okuyucularıma şunu hatırlatmak isterim;

‘İyi de biz ne zaman hayatı inşa etmeye başlayacağız? Siz, beyefendiler veya hanımefendiler borcunuzu ne zaman ödeyeceksiniz?’”

Sonsuz Mücadele

(Rahip MacDonald’ın Anlattığı Bir Efsane)

MacDonald kitabını şu güzel efsaneyle bitiriyor:

Bir gün iki ruh karşılaşır. Biri kötülüğün, ölümün, şiddetin ve yalanların ruhudur, diğeriye hakikatin, iyiliğin,

neşenin ve yaşamın ruhu. Karşılaşır karşılaşmaz hangisinin daha güçlü olduğunu tartışmaya başlarlar. Kavgayı ilk başlatan kötü ruh olur. Hakikatin, iyiliğin, yaşamın ve neşenin ruhuna kaba ve meydan okuyan bir saldırıda bulunur:

“Neden sinir bozucu bir gölge gibi dünyayı dolaşıp duruyorsun? Sadece insanları sıkıyorsun, istedikleri gibi dünyanın sonuna kadar mutlu bir hayvan olarak yaşamalarına izin vermiyorsun. Bir zamanlar hayvandılar, şimdi de hayvanlar ve sonsuza dek hayvan olarak kalacaklar. İnsanlar ve uluslar öyle yaşamak ve değişmek istemiyorsa rahat bırak. Onlar senin değil, benim sürüm... Ben neye ihtiyaçları olduğunu iyi biliyorum. Onları nasıl etkileyip nasıl yöneteceğimi de iyi biliyorum. Onlar da beni dinliyor, takip ediyorlar. Onlara hükmetmeye gelince ben senden daha güçlüyüm. Binlerce yıldır insanlara kaç kutsal havari, kaç peygamber, kaç asil bilge gönderildiğini hatırla. Hepsi benimle savaşıyordu. Peki bu mücadeleler nasıl bitti? Onların yenilgisiyle. Elbette aynı zamanda senin yenilginle.

Adem ile Havva sözümü dinleyip Tanrı'ya sırtını döndü. Benim Kabil, senin Habil'i öldürdü. Delila Şimşon'u kör etti. Rahiplerim sizin peygamberlerinizi öldürdü. Gücüm zindanda Sokrates'i zehirledi. İsa'yı Golgota'da çarmıha gerdim. En iyi binlerce insanınızı kendi özgür irademle Roma sirklerinde çürüttüm. Jan Hus'u ben yaktım. Dini engizisyonun eline teslim ettim. Avrupa siyasetini zorbalığa ve aldatmacaya döndürdüm. Bir avuç özgürlük savaşçısını cellat yaptım ve onlara silah olarak giyotini verdim.

Çölde İsa Mesih'in düşüncelerini hatırlıyor musun? Ben kırk gün boyunca İsa ile yan yana durdum. Ona fısıldadım:

Kendini kandırma, hayale kapılma! Dünyadaki insanları Tanrı'nın krallığının oğulları yapmayı aklından bile geçirme. Onların ideallere, yüce fikirlere, gerçeğe değil, yemeğe, dinlenmeye, huzura ve hayvani tatminlere ihtiyaçları var. Karınlarını doyurup, bedenlerine neşe, gözlerinin önüne de

eğlence serersen senin olurlar. Çölde ve dağda seni takip eder, seni kralları yapar, senin için yaşayıp ölürlər.’

“Ama ‘o’ beni dinlemek istemedi,” diye gülümsedi karanlık ruh. “O yüzden ona başka bir tavsiye verdim:

‘Bir kâse mercimek için insan ruhundan vazgeçmek istemiyorsun, anlıyorum. Midelerine değil, ruhlarına hitap etmek istiyorsun. O halde onları şaşırtacak bir şeyler yap. Sahip olduğun mucizevi güçlerinle onların zihinlerini ve kalplerini fethet. Yüzünde daha yüce bir varlığı görsünler ve büyük bir itaatle, köle misali seni izlesinler.’

Yine hayır dedi. İnsanlara ekmekle rüşvet vermeyi, onların itaatini ve hayranlığını kazanmak istemiyordu. Aksine bu zavallı böceklerin her birinin bilinçli ve özgür seçimler yapmasını istiyordu.

Sonra ona üçüncü bir öğüt verdim:

‘Tamam! İnsanların kendilerini yüce birer varlık gibi hissetmelerini istiyorsun. Kendi iradeleri ve güçleriyle diğerlerini şaşırtmalarını arzuluyorsun. O zaman Roma’ya ve Romalılara bakalım. Roma’nın iradesi dünya halkları için bir yasadır. Her Romalı gururla ‘Civis Romanus sum,’ yani ‘Ben Roma vatandaşıyım,’ der. Ve hiç kimse bir Roma vatandaşına hakaret etmeye cüret edemez. Roma dünyanın hükümdarıdır.

Beni dinle. Tavsiyelerime uy, yolumu takip et, Roma’dan daha güçlü olacaksın. Roma senin hizmetkârın ve kölen olacak. Bütün dünya senin yönetiminde olacak, senin olacak.’”

“Şeytanın kanunlarıyla Mesih’in krallığı, öyle mi?” diye sordu sakın bir gülümsemeyle gerçeğin ruhu.

Kötü ruh hızla başını yana çevirdi.

“Ne olacak ki? Onun ismini taşımayacak mı? Mesih’in Krallığı ve Mesih’in gücü.”

“Ama ruhu sana ait olacak.” Işığın ruhu yine sakince gülümsedi.

“O da bana öyle cevap verdi ve kızgınlıkla beni kendinden uzaklaştırdı. Ama ben ondan daha güçlü çıktım, kısa

sürede Golgota'da çarmıha gerilince zaferimi ilan ettim. Ben her zaman ve her yerde zafer kazanırım. Şimdi de kazanıyorum. Ve her zaman kazanacağım. Siz inşa etmeye devam edin, ben yıkarım. Siz gerçeği ve sevgiyi ekin, ben tohumlarınızı çiğnerim. Uzun çabalarla yaktığınız, parlak ideallerinizin ateşlerini tek bir tükürüğümle söndürürüm. Onları kokuşmuş bir dumana çeviririm.

Gençlik, delikanlılık aşklarını şehvetli bir pislığe dönüştürüyorum. Özgürlüğü sefahate, gücü şiddet ve teröre. Mesih'in öğretilerini kullanarak insanlar arasında nefret tohumları ekiyorum. Uluslararası kardeşliği herkesin herkeşe karşı savaşıyla değiştirdim.

Ben dünyanın efendisiyim! Ben insanlığın hükümdarıyım. Halklar, uluslar benim ruhumla yaşıyorlar.”

Işığın ruhu sadece gülümsemekle yetindi. Sanki neşeli ışıyla karanlık ruhun karanlık yüzünü aydınlatmak istiyordu.

“Neden sessizsin?” diye sordu öfkeyle kötülüğün ruhu. “Söyleyecek hiçbir şeyin yok değil mi? İtiraz edemiyor musun yoksa? Zaferimi kabul ediyor musun?”

“Zaferin mi? Gerçekten kazandığını mı düşünüyorsun? Hem Tanrı'nın hem de Mesih'in ve yeryüzündeki yüce ve kutsal olan her şeyin fatihi misin?”

“Elbette!”

“Benim talihsiz düşmanım, ışığın önemsiz düşmanı! Yoz, kaba, aptal bir delikanlı gibi büyük pipondan çıkan, kokuşmuş tütün dumanlarıyla güneş ışığını öldürdüğünü düşünüyorsun. Hayatta Tanrı'ya, Mesih'e, iyiye ve gerçeğe karşı zaferin de böyle işte. Golgota'da İsa'yı öldürdüğünü söylüyorsun. Ancak Golgota'daki çarmıhın iyiliğin kötülüğe karşı zaferinin sembolü olduğunu biliyorsun.”

O haç uğruna binlerce, binlerce insan bir araya gelip gerçeğe ulaşmak adına acı ve ölümle karşı karşıya kalır... Yaktığın ateşler milyonlarca insana gerçeğe giden yolu gösterdi... Sen büyük fikirlerin taşıyıcılarını öldürdün, öldürmeye de

devam ediyorsun. Ama fikirleri asla öldüremezsin. Şehitlerin kanı yeni filizlenen fikirlerin sulanmasına hizmet ediyor. İşlediğin cinayetler iyi insanları hakikat ve iyiliğe daha çok yaklaştırıyor.”

“Ben de o fikirlerinizi söndürürüm.”

“Tek bir parlak ateşi söndürebilirsin ancak ışığı ve ateşi tamamen ortadan kaldıracak güce sahip değilsin.”

“Ben güçlüyüm! Ben gücüm! Yeryüzündeki tüm ışığı yok edebilirim.” Karanlık ruh iyice sinirlenmişti.

“Tartışmanın manası yok. Gücümüzü eylemle ölçelim.”

“Nasıl?”

“İşte böyle... Önce bir meşale alıp onu bir yere sabitleyeceğiz.”

“Sonra?”

“Sonra ben göğsüme vuracağım. Bir kıvılcım uçacak ve meşaleyi yakacak. Meşale uzun süre yanacak ve insanlara karanlıkta ışık tutacak. Sen böyle bir şey yapabilir misin?”

“Ah, şu senin ebedî ateşleme çaban. Her zaman derdin bu, insanların zihinlerini ateşlemek, vicdanlarını ateşlemek, ruhlarını ateşlemek. Her zaman bir kahraman rolü oynuyorsun, büyüklük taslamak, aptalca gevezelik bunlar!”

“Nedenmiş o?” Hayatın ruhu yeniden gülümsedi.

“Çünkü insanlar kahraman değil. Dünya denen büyük bir çöp sahasındaki solucanlar gibiler. Gözlerini rahatsız ettiği için ışıktan kaçan köstebeklerden farkları yok. İnsanlar tatlı yalanları sever. Krallar, bakanlar ve tüm yöneticiler onurlu görünmeyi önemser. Hepsi birer kaba zorba olmalarına rağmen halkın onları bilge ve cömert olarak bilmesinden hoşlanırlar.

Milyonlarca insan hem zihinsel hem de ruhsal olarak gelişmemiştir. Mideleri için yaşarlar, çalışmaktan nefret ederler. Bencil, iğrenç, ahlaki açıdan kirlidirler ama hayatın zeki, eğitilmiş ve özverili ideolojik kurucuları olarak görülmeyi severler.

Halklar iki ayaklı sığır sürülerinden oluşur. Sadece kırbaç korkusuyla yahut ihtiyaç duyduklarında köle gibi çalışırlar. Bu iki ayaklı hayvanlar kaba ve acımasızdır. Köpekler gibi birbirlerini yerler hep. Fazladan biraz daha toprak parçasına sahip olabilmek için savaşırlar. Aynı şeyi ‘inançları’ uğruna da yaparlar. Mesela bir sürünün Tanrı ve yasaları hakkında düşünceleri başka bir sürünün anlayışıyla uyuşmuyorsa kavgaya tutuşurlar. Farklı olduklarında, hatta bazen bir harf için bile birbirlerine saldırırlar...

Bütün bu koyun, öküz ve kurt sürüleri, her biri Tanrı’nın insanlığın kurtuluşu için gönderdiği neredeyse tek halk olarak kabul edilmeyi sever. Her sürü kendisinin en yetenekli, en kültürlü ve aynı zamanda en asil insanlardan oluştuğuna inanır.

Hepsi kabadır. Hem yabancı uluslara, hem kendi kardeşlerine kaba davranırlar. Ailelerine, eşlerine, çocuklarına karşı da öyledirler. Büyüklerin karşısında sinerken, küçüklere karşı küstahça kabadırlar.

Samimiyetsiz ve kirlidirler. Yalanla yaşarlar. Yalan olmadan yaşayabileceklerini düşünemezler. İşleri güçleri soygundur. Düşünce, söz ve eylem satarlar. Vicdanlarını, vatanlarını ve tanrılarını da satarlar.

Ve hepsi güzel kıyafetler giyer, ruh asaleti, büyük fikirler hakkında, kahramanlık hakkında, insanların kardeşliği hakkında, vatan ve insanlık sevgisi hakkında konuşmayı severler.

Binlerce kafasız solucan insanlık tarihinin anlamını ve karakterini belirlemek, hayatın anlamını çözmek için sürekli kafa patlatıyor. İnsanın yaşamı, ulusların yaşamı, tüm insanlığın yaşamı aynı maskeli balodur. Maskeli balo kostümlerine bak: hepsi ya bilge filozoflar, ya kahraman şövalyeler, ya krallar, sultanlar, rahipler ya da aklın, güzelliğin, müziğin tanrıçalarıdır. Ama bütün bunlar sadece kostümdür. Tanrıça, kral, filozof kostümlerinin altında sıradan aşçılar, pazarcılar, kendini beğenmiş aptallar veya alçakların ruhları saklanır.

Hayat, sevgili saf hayalperest arkadaşım, bütün hayat dev bir panayır çadırındaki tiyatro gibidir. İçindeki her şey sahtedir; aynalar yerine teneke kutular, mermer yerine boyalı kâğıtlar, elmaslar yerine parlak taşlar vardır.

Buraya mı getireceksin ışığı? Neden? Maskeleri çirkin yüzlerden çıkarmak için mi? İnsanları rahat bırak. Bırak aptallar kendilerini bilge, köleler de dünyanın hükümdarı sansınlar... Sen 'ışık meşalelerinle', bilgelik meşalesiyle, vicdan meşalesiyle sadece hayatın sevincini bozarsın. İnsanların ve ulusların kayıtsızlığına deli olduğunu biliyorum... Yine de meşalelerini yakma işine bir son ver. Dünyadaki kimsenin onlara ihtiyacı yok. Hiçbir işe yaramazlar."

"Ah, sen ne kurnaz bir ruhsun," diye gülümsedi ışığın ruhu. "Sen benim amansız düşmanım, kendi içinde güçlü, 'kurnaz' bir mantığın var. Eğri bir ayna gibisin, her şeyi çarpık yansıtıyorsun. Ve çarpık aynanla kim bilir kaç kişiyi kandırdın.

Doğuştan asil kaç erkek ve kız çocuğunu çarpık aynanla umutsuzluğa sürükledin? İnsana, hayatın yücelik ve güzelliğine, gerçeğin ve iyiliğin gücüne olan inançlarını öldürerek onları intihara sürükledin. Güzel bir hayatın kurucuları olabilecekken, senin çarpık aynan onları çirkin harabelere çevirdi..."

"İşte, işte, işte," diye cevap verdi sevinçle karanlık ruh. "Onları yok edip harabelere çevirdiğimi sen de itiraf ediyorsun. İşte bu yüzden sizden daha güçlüyüm. Tüm yarattıklarınızı yıkıyorum."

"Acele etme," dedi sakince ışığın ruhu. "Bütün bunlar senin demagoji alışkanlığının bir parçası. Karanlık felsefeni uzun süre dinledim ve sözünü bölmedim. Şimdi sen de, senin deyimimle benim 'saf' felsefemi dinleyeceksin. Ben senin gücünü inkâr etmiyorum. Ne kendimi, ne beni takip edenleri kandırabilirim. Gücünün büyük olduğunu biliyorum. Sana birçok genç idealist insanı öldürdüğünü söylü-

yorum. Ama bunun sebebi ezici gücün değil, kurbanlarının genç beyinlerinin henüz olgunlaşmamasıdır.

Benim yeminli düşmanım, en ufak tartışmada bile tehlikelisin çünkü hilen eksik olmaz. Adımların dikkatli ve deneyimli bir gözle izlenmeli, aksi takdirde hemen ‘kazanırsın.’”

“Yani herkes, hatta şüpheciler ve karamsarlar bile sana göre dolandırıcı mı?” diye itiraz etti kötülüğün ruhu. “Öyleyse Voltaire, Rabelais, Swift, Petronius ve Lucretius, Sokrates’in güçlü rakipleri Gorgias ve Aristophanes, modern zamanlardan Leopardi ve Schopenhauer sence aşağılık demagoglar, halkı kandıran düşünce dolandırıcıları mıydı? Seni sefil ahmak! Siz, saf iyiliğin tüm hizmetkârları; itiraz etmek yerine sadece hakaret ediyorsunuz. Çocukların birbirine kum ve toz atarak sataşması gibi sadece kötü laflar sarf ediyorsunuz.”

“Bak ne diyeceğim,” diye güldü yine ışığın ruhu, “seninle tartışmak bile güzel. Kelimeleri ve düşünceleri ustaca kullanıyorsun. Kurnazlık ve aldatma konusunda neredeyse bir dâhisin.”

“Ne demek istiyorsun?” diye sordu karanlık ruh şaşkınlıkla.

“Ve bu da senin zayıflığın,” dedi kutsal ruh, “yalan söylediğini biliyorsun ama hiçbir şey anlamıyormuş gibi davranıyorsun... Ben yine de her konuda senden daha güçlü olduğumu yinelemek istiyorum. Mantıkta da daha güçlüyüm. Demin andığın insanları takipçilerin arasında saymaya hakkın olmadığını söylüyorum. Antik Yunan’ın büyük düşünürlerini de senin kadar iyi biliyorum: Gorgias, Prodikos ve Pythagoras’ı da, Rabelais, Swift ve Voltaire’i de biliyorum. Descartes’ın felsefesinin temeli, ‘De omnibus dubitandum est’ (Her şeyden şüphe etmeliyiz) hakkında da bilgim var.”

“Görüyor musun işte, hiçbir şeye inanmamalı, her şeyden şüphe etmeliyiz. Yani gerçek diye bir şey yok,” diye bağırdı kötülüğün ruhu.

“Çocuklaşma, beni de çocuk yerine koyma. Şüpheciler inkâra gitmez. Kuşku duymak, olumsuz olmak ve reddetmek her şeyi inkâr etmek demek değildir. Şüphe etmek, körü körüne kabul etmemek, doğrulamadan kabul etmek demektir. Şüpheciler tarihî ve hukuki belgelerin geçerliliğini, tanıklığın doğruluğunu kontrol ederler.

Sütçülerin ve fırıncıların iyi niyetini kontrol ederler. Altının saflığını da... Ve incelemeden sonra nesnelerin ve insanların değerine ikna olurlarsa onları kabul ederler, reddetmezler. Yani Descartes her şeyi inkâr etmeyi değil, her şeyi ‘sıkı bir inceleme’ ile kabul etmeyi öğretti. Saf gerçeği, saf iyiyi, saf mantığı severdi. Bilinçli veya bilinçsiz bir yalana başvurmadan.”

“Ancak Gorgias, Prodikos, Pythagoras gibiler,” dedi kötülüğün ruhu, “hiçbir şeyin doğru olduğunu kabul etmedi. Yeryüzünde şüphesiz gerçeklerin olmadığını; her şeyin görelî olduğunu öğrettiler.”

“Onların zamanında insanlar havada uçamıyordu,” dedi ışığın ruhu. “O dönemde yalnızca kuşlar ve böcekler uçarken, şimdi insanlar hem havanın hem de dünyanın efendisi. Dolayısıyla Gorgias ve Prodikos, ‘Günümüzde insanlar henüz herkes için inandırıcı olan mutlak gerçeği bulamadılar,’ demiştir. Ancak bunun mümkün olmadığı anlamına gelmez bu sözler. İnsanlar, uluslar toprağın altında yatan bütün altın rezervlerini bulabilmiş değiller. Aynı şey petrol için de geçerli... İnsanlar doğanın tüm kanunlarını ve hayatın tüm gizemlerini çözememişlerdir. Doğanın tüm güçlerinden de henüz yararlanamamaktadırlar.

Ama umutsuzluğa kapılmadılar. Kollarını kavuşturup beklemek yerine araştırmaya devam ettiler. Ve her gün yeni zenginlikler buldular: yeryüzü zenginlikleri, aklın zenginlikleri, bilgi ve hakikatin zenginlikleri, insan kalbinin zenginlikleri. İnsanlar bu zenginlikleri takdir etmeyi ve onlardan yararlanmayı gittikçe daha iyi öğreniyor. Benim yaktığım

ateşler, bilgi ve vicdanın ateşi gittikçe daha fazla alevleniyor, tutuşuyor. Görüyor musun sevgili karanlık ruh? Işığım yavaş ama sürekli olarak dünyayı, yaşamı ve insanları aydınlatıyor. Karanlığını dağıtıyor.”

“Pek de güzel dağıtıyor, pek de güzel aydınlatıyor,” diye neşeyle cevapladı kötülüğün ruhu. “Hicivci Iuvenalis, komedyen Aristophanes, her ülkeden ve her çağdan sadık ahlakçıların Montaigne La Rochefoucauld, La Bruyère, neşeli Rabelais, şeytani Swift ve alaycı Voltaire - insan aptallığına, anlamsızlığa, hiçliğe, yalanlara yüzlerce farklı şekilde tepki gösteriyorlar. İnsanlara üzülrken onlarla dalga da geçiyorlar. İnsanları aşağılarken onlar adına utanırlar da. İnsanlığı yerden yere vurur, nefret eder ve hor görürler. Sen ise meşalelerinizin, ateşinizin yandığını söylüyorsun...”

“Elbette,” dedi ışığın ruhu kendinden emin bir şekilde. “Seni kurnaz, benimle oynarken başkalarının kartlarını kullanma. Iuvenalis, Molière, Swift, Voltaire ve öfkeli Cato, kaba ve kötü davranışların acımasız suçlayıcıları, peygamberler, bunların hiçbiri senin arkadaşın değil. Onlar benim işbirlikçilerim. Meşalelerim. Halkların ve ulusların pisliğine, yalanlarına, edepsizliğine ve anlamsızlığına saldırırlar. Onların azarları, kötülüğe duydukları nefret açıkça gösteriyor ki, eğer tüm dünyada gerçeklik ve iyilik henüz güneş ışıklarıyla aydınlatılmamışsa bile gittikçe daha çok ateşler yükseliyor orada burada. Bu parlak ateşler de insanlara hayatlarının birçok yönünü ve çirkinliğini gösteriyor.

Hakikatin, sevginin ve bilgeliğin ışığı henüz dünyayı aydınlatmadı, ama artık insanların başlarının üstünde senin alaycı karanlığın, yalanların yok. Binlerce ve binlerce parlak yıldız gökyüzünü süslerken çok uzak bir yerde şafak sökmeğe başlıyor.”

“Şafak, karanlık gökyüzü, yıldızlar...” diye tısladı öfkeyle karanlık ruh. “Bütün bunlar ucuz şiirlerden ibaret. Çocukları cezbetmek için yazılmış ucuz şiirler. Ben hayallerin değil,

gerçeklerin adamıyım. Hayatı olduğu gibi kabul ediyorum... Ve gerçek hayatta meşaleler değil, büyük lağım çukuru var. Bunu söyleyen ben değilim. Bunları Leopardi ve Schopenhauer söylüyor. Yıllardır hayatın ve insanların geliştikçe daha da kötüleştiğini, iğrençleştiğini tekrar ediyorlar. Fakat onlar sonuçta benim gibi kötülüğün ve yalanın ruhu değiller. Birer bilge, kilisenin yapı taşları, gerçeği arayan, düşünce dâhileri değil mi?”

“Yine şeytanlık ve hile peşindesin. Yüce hiçbir eylemi kabul etmiyorsun, hiçbir şeye inanmıyorsun, kimseye saygı duymuyorsun ve yenileceğini görürsen hemen başkalarının arkasına saklanıyor, başkalarının yetkilerine başvuruyorsun.”

“Peki bundan ne çıkar?” Kötülüğün ruhu kızmıştı. “Onlar birer otorite değil mi? Dünyanın aptalca ve kaba bir şaka olduğunu ya da yeryüzünün ve insanların Tanrı’ya hakaret olduğunu, ölüme mahkûm olduklarını öğretiyorlar... Bana değil, onlara cevap ver. Bunun bilgeliliğin sonucu olduğunu inkâr edemezsin, dürüstlerdir dünyayı ölüme mahkûm eden...”

“Daha yorulmadın mı? Yine sözleri eğip büküyorsun.” Işığın ruhu gülümsedi. “Tamam, biraz daha dövüşelim. Bir tavşanın kuyruğunun nasıl görüldüğünü hatırlıyor musun?”

“Neden şimdi bir kuyruktan, hatta bir tavşanın kuyruğundan bahsediyoruz?”

“Çünkü mantığın, zihnin ve kurnazlığın bana bir tavşanın kuyruğunu hatırlatıyor. Kaplan, aslan, at, inek kuyrukları uzundur. Tavşanın kuyruğu da bir kuyruktur ancak kısacık, kesilmiş gibi güdük bir kuyruktur. Sanki gerçekte kuyruk değildir, bir kuyruğu andırır sadece. Bir tavşanın kuyruğu gibi çoğu insanın da akılları, yetenekleri, vicdanları ve sevgileri miniciktir, kırılmıştır. Bilgelik ve deha da sınırlıdır. İleri görüşlü insanlar var, ileriye göremeyenler de

var... Akıl ve bilgelik için de aynı şey geçerli. Büyük bir zekâyâ sahip insanların yanı sıra şüphesiz zeki ama dar kafalı, kısıtlı sevgiye sahip, dar kalpli, vicdanı güdük insanlar da var.

Kendileri için hırsızlık yapmayacak, bir sinek öldürmeyecekler, herhangi bir kötülük yapmayacaklar ancak kendi partilerinin başarısı, sınıflarının menfaati ya da fikirleri için, ‘ortak çıkar’ adına, ‘memleketin iyiliği’ adına yalan söylerler, aldatırlar, işkence edip öldürürler. Vicdanları, dürüstlükleri ve sevgileri yalnızca kişisel faaliyetlerinin sınırları dâhilindedir. Bu sınırları aşarlarsa, açığa çıkarlarsa vicdanları onları terk eder. Kesik, güdük bir zihne ve ruha sahip bir adama örnek olarak Fransız Devrimi’nin kahramanı ‘satın alınmaz’ Robespierre’i verebiliriz. Ruhen, akılca güdük din adamına da sert Loyola örnektir. Siyasette, dinde, edebiyatta sanatın bütün dallarında dar kafalı, kaba insanlara rastlanabilir. Bugün de yarın da var olacaklar. Tek yönlü ama büyük filozoflar, Savonarole gibi ateşli din adamları, insanların günahlarının dünyayı yıkıma götüreceğini vaaz eden peygamberler de dar kafalı, tarafgir olabiliyorlar. Kötümser filozoflar, Savonaroleler, öfkeli peygamberler insanlarda yaşamın yalnızca bir yanını görmüşler ve öyle görmeye devam ediyorlar: Kaosu!

Kaosu görüyorlar ama sadece uzağı göremediklerinden kaostaki yaratıcılığın ruhunu, uyumu fark edecek durumda değiller. Dünyamız, yeryüzü kocaman bir atölye gibidir ve bu atölyede insanlar, uluslar, birer sanatçı, inşaatçı görevini üstlenirler...”

“Ne inşaatçılar ama! Afrika’daki vahşi yamyamlar, İran’da zorbalar, Roma’da Caracalla gibi canavarlar, Tanrı’nın kırıbacı Atillalar, aşağılık Borgia ailesi, İsa’nın yeryüzündeki temsilcileri...”

“Sıraladıklarının her biri kaosun köleleri ve güçleridir,” diye sakince itiraz etti kutsal ruh. “Kaosun güçleri korkunç

fırtınalar, tayfunlar, depremler ve seller gibidir. Uyumun, inşa etmenin güçleri ise...”

“Yumuşak depremler mi yaratacaklar?” diye kesti sözünü karanlığın ruhu alaycı bir sesle.

“Belki de,” diye cevap verdi yaşamın ruhu. “Tüm evrenin parlayan, erimiş bir ateş kütlesi olduğu bir zaman vardı. Dünya artık eriyen ateş kütlelerinin kaynama noktası değil. Güçlü bir zırh içinde yerine sıkıca demirlenmiştir. Yeryüzünde hayat kaynıyor. Bağlar yeşeriyor, bahçeler çiçek açıyor, şehirler yükseliyor. Michelangelo, Musa’nın heykelini dikeyyor. Beethoven Kahramanlık Senfonisi’ni besteliyor. Ve o kaynayan afetin gücü, fokurdayan lav ve gazlar, kuvvetleri dünyanın en dibine sıkışmıştır.”

“Ve buldukları ilk yarıktan patlayıp yeryüzünü çürük bir paçavra gibi sallıyorlar değil mi?”

“Aksine, atıldığı zindandan kaçarken yakalanan suçlu gibiler.”

“Bu gerçekleri değiştirmiyor. Siz şehirler inşa edersiniz, binlerce yıl toprağı iyileştirmek için uğraşırsınız. Bir gün yerin altından püsküren lav her şeyi yakıp yıkar. Kaosun zaferidir bu.”

“Kısmen ve sadece kısa süreliğine...”

“Nasıl kısa süreliğine?” diye soruyordu merakla karanlığın ruhu.

“Sadece belli bir zaman dilimi için geçerli bu; insan zihni hem lav hem de depremleri kontrol altına alana kadar...”

“Anlamıyorum.”

“Anlaşılması hem zor hem de çok kolay. Paratonerin varlığından haberdarsın. İnsanların dehası doğadaki yıldırımların gücünü kontrolüne aldı. Ve onu kendi ihtiyaçları için istediğı gibi kullanıyor.

Aynı paratonerler gibi insanlar sıcak ve kuru çöller için yağmur kanallarını bulacaklar. Şimdi kazan makinelerindeki buharı basınçla veya elektrik akımının gücüyle kontrol

ettikleri gibi farklı ülkelerde sıcaklığı kontrol edecekler. İnsanlar depremin nedenlerini öğrenip bu nedenleri ortadan kaldırmamanın yol ve araçlarını bulacaklar.”

“Tüm bunlar hayalden ibaret,” dedi karanlığın ruhu.

“Neden hayal olsun ki?” diye coşkuyla devam etti aydınlığın ruhu. “Veba, kolera gibi hastalıklar halklar için gerçek bir felaketti. Her yeri harap eden bu hastalıkların korkunç güçleri şimdi nerede? Tırnakları çıkarıldı, dişleri kırıldı, boynuzları kesildi. Sarı humma kökünden yok edildi. Difteri etkisiz hale getirildi. Diğer hastalıkların etkisi de sürekli azalmakta.”

“İyi de insanlar aynı eski günlerdeki gibi hasta, aç ve acı çekiyor... Milyonlarca insan doğdukları güne lanet ediyor.”

“Çünkü hayatın ateşini, hakikat ve iyilik meşalelerini canlı tutan insanlar hâlâ az sayıda. İyi ve uyumlu bir yaşam kurmaya niyetli insanların sayısı hâlâ yeterli değil. Taze bahar çimenlerinin buz ve karın altından güçlkle kendine yol açması gibi insanların parlak düşünceleri, duyguları, iyi niyetleri, üzerimizde hüküm süren kaosu çatlaklarından kendine yol açıp gün yüzüne çıkacaktır.”

“Yani kaosu yıkım gücünün daha kuvvetli olduğunu kabul ediyorsun öyle mi?”

“Laf ebeliğini artık bırak, çünkü canımı sıkmaya başladın. Yaktığım meşaleyi görüyor musun? İşte kimin daha güçlü olduğu sorusuna cevabım budur. Çaktığı her kıvılcım alevleniyor...”

“Ve işte benim cevabım.” Bu sözlerden sonra kötülüğün ruhu meşaleye üfledi ve alevini söndürdü. “Ateşine ne yaptığımı görüyor musun? Bir üflememle söndü, ışığın yok oldu.”

Işığın ruhu konuşmadan göğsüne ikinci kez vurdu. Bu kez ilkinden daha güçlü bir kıvılcım çıktı ve meşale yeniden yandı.

Karanlığın ruhu alevi yeniden üfledi ve etrafı yine karanlık sardı.

Işığın ruhu göğsüne üçüncü kez vurdu ve üçüncü kez alev ilk ikisinden daha da parlak olarak tutuştu. Karanlığın ruhu alevi üçüncü kez üfledi.

Ve bu böyle dört, beş, on, otuz, yüz kez tekrar etti. Işığın ruhu meşaleyi her seferinde daha parlak bir ışıkla tutuşturuyordu. Karanlığın ruhu ise durmadan söndürüyordu. Ancak her seferinde daha sert üflemesi gerekiyordu. Yüzlerce kez bunu tekrar ettikten sonra karanlığın ruhunun yanakları çatlamak üzereymiş gibi şişti. Gözleri kan çanağına dönmüştü, damarları altında şişmişti. Yüzünden ter akıyordu.

Aydınlığın ruhu yüz birinci, yüz ikinci, yüz üçüncü kez kıvılcımı çaktı. Karanlığın ruhu da söndürmeye devam etti. Önce güldü, sonra sinirlendi. Üflemekle kalmayıp, meşaleye tükürmeye başladı. Öfkeyle hırıliyordu.

“Şu aptal ve anlamsız çabana bir son ver. Ateşlerinizi her seferinde söndürdüğüme göre yeniden yakmanın ne anlamı var?”

Işığın ruhunun gözleri gittikçe daha çok coşkuyla parlıyordu. Âdeta kendisi de tepeden tırnağa yanıyordu. Parmaklarından kıvılcımlar yükseldi. Omuzlarının her hareketinde kıvılcımlar saçıldı, önce düzinelerce ve sonra yüzlerce yeni alevler tutuştu.

Karanlığın ruhu bir kasırğa gibi esip gürlüyor, öfkeyle kükrüyordu. Öyle ki sadece ateşleri söndürmekle kalmadı, aynı zamanda yanan meşaleleri parçalara ayırdı. Yıkıma ve tüm ışığı söndürmeye duyduğu açlık onu iyice kendinden geçiriyordu.

“Işığa ölüm! Ateşe ölüm. Yıldızları, güneşi ve ayı söndüreceğim. Yolumdan çekil seni aptal. Zamanını ve enerjini boşa harcama!” diye kükredi.

Işığın ruhuysa altı yüzüncü, yedi yüzüncü kez yeni meşaleler yaktı. Ve ancak bine ulaştıklarında düşmanına bağırды:

“Sen karanlıksın, sen ölümsün, sen bir yıkıcısın! Görevin iyilik ve yaşamın ateşlerini söndürmek. Haydi söndürmeye

devam et! Ben hayatın taşıyıcısıyım, onun yaratıcısıyım, ışığım, ateşim, gerçeğim, neşeyim. Hayat ekiyorum. Parlak ateşler yakıyorum. Seninle mücadelemiz dün başlamadığı gibi bugün ya da yarın bitmeyecek. Karanlık görevine devam et, ateşleri söndür, hayatın meşalelerini kır dök. Ben ve arkadaşlarım yüce görevimize devam edeceğiz.”

Ve içinde yenilenen bir güçle ışığın ruhu bir kez daha göğsüne vurdu. Bu vuruşun sesi yeryüzünde yankılandı. Yankı ta dağlara ulaştı, neşeli bir bahar gök gürültüsü gibi uzayıp gitti.

Bir kıvılcım değil, göğsünden, ağzından, gözlerinden, kollarından, başının her yerinden binlerce şimşek parladı ve her şey alev aldı. Her yer aydınlandı.

Karanlığın ruhu ışığın ruhunu devirmek için yeryüzündeki bütün havayı içine çekmek, tüm ateşleri söndürmek istedi. Fakat kendini zorlarken kıpkırmızı kesildi. Önce son gücüyle bir tulum gibi şişti ama olmadı. Yapamadı, gücü onu terk etmek üzereydi. Sadece, “Haklısın. Mücadelemiz sonsuz. Seninle tekrar görüşeceğiz,” diyebilirdi.

Işığın ruhunun yaktığı ateşler yanmaya devam ediyordu. Gökyüzünün rengi gittikçe pembeleşti. Önce ateş kırmızısı, sonrasında parlak altın sarısına döndü. Berrak ve bulutsuz gökyüzünde güneş görüldü.

MacDonald’a göre bu efsanenin anlamı şöyleydi: Karanlık, yıkıcı güçlere karşı verilen mücadele hayatı her zaman karmaşıktır ve zorlaştırır.

Luca MacDonald, *Kitab-ı Mukaddes*’teki Yahudilerin Babil tutsaklığından sonra Kudüs şehrini ve Kudüs’teki tapınağı tekrar inşa etme hikâyesini hatırlatır:

Yahudiler korkunç katliamdan sonra vatanlarına döndüklerinde başkentlerini ve tapınaklarını harabe halinde

buldular. Her yerin yeniden inşa edilmesi gerekiyordu, oysa etraf düşman kaynıyordu. Düşmanlar işlerini engelliyor, Yahudilerin yaptıklarını yeniden yıkıyorlardı.

Yahudiler bir ellerinde kürek ve kazma, diğerinde mızrak ve yayla çalışmaya devam etti. Birisi saldırdığında hemen mızrağa sarılıp düşmanı uzaklaştırıyorlardı.

“Fikir işçileri de günümüzde nadiren sempati uyanırır,” diyordu MacDonald. “Büyük ve topluma faydalı işlerde; siyasete, basına, dernek işlerine hep vicdansız, hırslı, açgözlü yırtıcı bazı parazitler dâhil olur. Siyaseti, hayatın inşasını spekülasyona, ahlaksızca zenginleşme aracına dönüştürürler.

Kilise, okul, memuriyet onlar için ücretli aylaklık yeridir. Onlar orada yaşamın kurucuları, ulusun dürüst hizmetkârları değil, tembellik yapan asalak memurlardır. Çeşitli sosyal ve kültürel kurumlarda çalışarak, kendi zavallı egolarını tatmin etme peşindeler. Onursal unvanlar, dürüst olmayan kârlar peşinde koşuyor ve çalışmak istemiyorlar. Daha da kötüsü, toplumun ve halkın yararı için özveri ve şevkle çalışmak isteyenlerin çarkına çomak sokuyorlar. İdealist işçilere karşı entrika çeviriyorlar. Onlara iftira atıyorlar. Şöhret aradıklarını söylerler.

En büyük kötülükleri bunlar da değildir. Zavallı yırtıcı parazitler, halkın yağmacıları ve yaşamı yok edenler çoğu zaman daha da büyük kötülükler yaparlar. Kurnazlık ve aldatmacalarla, bazen rüşvet veya tehditle, alaycı yalanlarla, şiddetle halkın zihnini ve iradesini öldürür, toplumun vicdanını zehirler, gençliğin ideallerini ve idealizmini söndürür. Çevrelerine manevi karanlık ekerler. Kötülük yayarlar. İnsanların acılarına tuz biber ekerler.”

MacDonald hepsinin karanlığın gönüllü hizmetkârları olduğunu yazıyordu.

“Her biri soğuk, alaycı, kalpsiz, vicdansız, utanmaz insanlardır. Hayatın parlak ateşlerini söndüren varlıklar-

dır... Ve onlarla mücadele zordur. Onlarla sürekli tartışmak da kolay değildir. Görünüşte ikna edici bir mantıkları var. Dışarıdan bakınca epey cazip de gelebilir. Felsefeleri yalanlar, şiddet ve bencillik üzerine kuruludur. İşlerine geldiği gibi esnettikleri bir ahlak anlayışları vardır. Dinleri ise rüşvet ve korku dinidir.

Onlarla savaşmak şakaya gelmez; kolay ve keyifli bir iş değildir. Hem ateşli bir coşku ve inatçı bir direnç, hem sağlam ve kırılmaz bir irade, hem de ideallere kusursuz bir sadakat gerektirir.”

“Ey karanlığın ruhu, senin işin düşmanının ışığını söndürmektir. Haydi söndür! Ben içimde hayatın ateşini, zihnin ateşini, vicdanın ateşini, iyilik ateşini taşıyorum. Her defasında yeniden yanıyor, sönmüyorum.”

“Siz de yaşamın kurucuları olarak ateşinizi söndürmeyin,” diye yazıyordu kitabında MacDonald. “Önce içinizdeki ateşi yakın ve diğerlerini de ateşleyin. Nerede olursanız olun; ister bir köyde (kooperatifte veya okuma evinde), ister bir şehirde, parlamentoda, orduda, kilisede, Eğitim Bakanlığı’nda veya başka bir yerde... Her zaman ve her yerde ateşinizi canlı tutun. Bir anlığına, bir gün veya bir ay boyunca değil, daima parlayın; hem kendinizin hem de diğerlerinin ateşini yakın.

Önünüze engeller çıkacak, başarısızlıklarınız olacak, düşmanlarınız zaferler elde edecek, davanızın düşmanları olacak ama umutsuzluğa kapılmayacaksınız! Cesaretiniz kırılmasın!

Başarısızlıklarla, zorluklar ve engellerle karşılaştıldığında şikâyet etmeyin.

‘Denedik, uğraştık ama destek bulamadık. Her adımda engellerle ve düşmanlıkla karşılaştık...’ Böyle söylemeyin! Karanlığın ruhu ışığınızı söndürdüğünde her defasında yeniden yakın.

Yine mi söndürdü, ikinci kez, üçüncü, beşinci, yüzüncü, bininci kez yakın.

Yanmaktan yorulmayın. Işık saçın ve etrafınız aydınlanana kadar başkalarına da yol gösterin. Yolunuzda çabuk bir başarı beklemeyin. Onay ve sempati, şeref ve şan yerine iftira, nefret ve alayla karşılaşabilirsiniz. Yardım yerine entrikalar yapılabilir, hatta size karşı açıkça mücadele de yürütülebilir. Düzinelerce, yüzlerce, binlerce karanlık güç ışığınızı söndürmeye çalışacak... Ama siz ışığınızı korumaya ve diğerlerini de aydınlatmaya devam edin!”

MacDonald’ın kitabı hakkında doktorun kitabından çok daha fazla şey söylendi ve yazıldı, çünkü kitap insanların zihinlerine ve vicdanlarına da dokunuyordu. Herkese şu soruyu yöneltmişti:

“Kendi yaşamınızın kurucuları mısınız yoksa aptal, karnı tok solucanlar mı? Yoksa her şeyi yakıp yıkan yırtıcı hayvanlar mı?”

Çoğu kişi bu sözlerle kızıyor, MacDonald ve kitabından rahatsızlık duyuyordu. Kitapta tam olarak onlardan bahsedildiğini, alay edildiklerini düşünüyorlardı. Kitap onları damgalıyordu. Bu onlar için bir utanç kaynağıydı. Ve kitabı aşağılamaya, kötülemeye çalıştılar. İftiralar atıyor, çeşitli dedikodular çıkarıyorlardı.

“Bu kitap Finlandiya halkına bir hakarettir. MacDonald bir İsveçli, hem de aristokrat aileden geliyor. Finleri hor görüyor. Bizimle ilgili fikir üretmeye hakkı yok!”

Bunlar siyaset spekülâtörlerin, çeşitli parazitlerin, okulun, ofisin, kilisenin ruhsuz çalışanlarına ait karanlık güçlerin sesleriydi işte.

Ruhu capcanlı olan insanlarsa MacDonald’ın yazdıklarını övüyor, hakkında güzel şeyler yazıyorlardı:

“MacDonald’ın bir İsveçli olmasının hiçbir önemi yok. Finlandiyamız onun ikinci vatani oldu ve yeteneğini, gay-

retini, işini, ateşli ruhunu Fin halkına adadı. Biz Finlerin derin uykuya dalması ve hiçbir Fin yazarın bunları yazmaya yeltenmemesi onun suçu değil.”

“Daha önce İsveç yönetimi altındayken İsveçlilerin bizi kasıtlı olarak cahil bıraktığından şikâyet ediyorduk. Şimdiyse asil bir İsveçli, belki de duyduğu vicdan azabıyla bize açık yüreklilikle sesleniyor.

‘Uyanın! Zihninizin, vicdanınızın ateşini canlandırın. Finlandiya halkı doğal kilden temizlenmemiş ve usta bir sanatçı tarafından biçimlendirilmemiş değerli bir elmadır!’”

Karanlık güçlerse bu parlak, güzel dinî kitabın ışığını söndürmek istiyordu.

Gençler (lise, üniversite öğrencileri), ilkokul öğretmenleri ve köy rahipleri, okuryazar köylüler ve işçiler, bürokratlar ve tüccarlar MacDonald’ın kitabını satın aldılar, akşamları birkaç kişiyi bir araya toplayıp yüksek sesle kendi aralarında okudular. Bir roman okur gibi değil, bölüm bölüm ve her satırı uzun süre tartışarak yaptılar bunu.

Kitap Suomi’nin her yerinden binlerce iyi insanın düşüncelerini berraklaştırdı. İyi bir toplum hayatı inşasına öncülük etmekle görevlendirilenlerin vicdanını uyandırdı. Binlerce ve binlerce güzel düşünce doğurdu, bu düşünceleri ve ruh hallerini yaşayan bir gerçeklikte somutlaştırdı. Fin halkına yüzlerce yetenekli, enerjik, özverili ideolojik önder kazandırdı.

Şimdi MacDonald’ın doğum yerinde, deniz kıyısında bir kayanın üzerinde özel bir anıt yükseliyor.

Kayanın en ucunda güzel bir granit kule var. Kulenin en tepesinde akşam hava kararır kararmaz büyük bir deniz feneri yanıyor. Ve deniz feneri MacDonald’ın adını taşıyor.

Fakat Snellman, Jarvinen, Thomas Gulbe ve Okunen isimleriyle beraber Rahip MacDonald’ın bıraktığı en iyi anıt bugünün Yeni Finlandiya’sıdır – nüfusu küçük, ancak ruhu büyük ve güçlü Suomi.

Grigori Petrov, yayımlandığı dönemde Balkanlarda olduğu kadar genç Türkiye’de de büyük bir ilgiyle karşılanan *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* eserinde, uzun yıllar ulus kimliğine sahip olamamış, işgaller, toplumsal eşitsizlikler, yoksulluk ve türlü güçlüklerle boğuşmuş küçük bir ülkenin her yönden kalkınmasının hikâyesini büyük bir hayranlık ve sevgiyle anlatır. Bir avuç aydının kılavuzluğunda halkın her kesiminden insan, aydınlar, işçiler, köylüler, sanatçılar, zanaatkârlar, eğitimciler örneğine az rastlanan bir çabayla küçük ülkelere, uluslarına sahip çıkarlar. Grigori Petrov da sonuçlarını bizzat gördüğü bu çabayı, birlik ve beraberliğin, ulus bilincine sahip olmanın değerini, masalsi üslubuyla eserinin hemen her sayfasında vurgular. Petrov’un Bulgar aydınlarına ithaf ettiği, onlar için bir kılavuz olarak tasarladığı bu özgün eser, Türkçeye ilk kez 1928 yılında Bulgarcadan çevrildi. O tarihten beri defalarca basıldı, pek çok kez yeni çevirisi yapıldı, harp okullarından köy okullarına kadar genç Türkiye’nin öğretmenlerine, aydınlarına da kılavuz oldu. Günümüzde okuryazarlık oranı yüzde yüze varan, eğitim ve öğretim sistemiyle, halkının mutluluğuyla diğer uluslara örnek olan Finlandiya’nın “kuruluş” hikâyesi *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* eserinden alınacak pek çok ders ve ilham var hâlâ...

